

ნუგზარ თევდორაძე

სისხლისსამართლებრივი
პასუხისმგებლობა
მითვისებისათვის

თბილისი

2012

წინამდებარე ნაშრომი მიზნად ისახავს სსკ-ის 182-ე მუხლში აღწერილი შემადგენლობის ანალიზს და არსებული პრობლემატიკის გააზრებას. კვლევის პროცესში ფართოდ არის გამოყენებული სისხლის სამართლის, სამოქალაქო სამართლისა და სამართლის სხვა დარგების მონაცემები, როგორც სამამულო, ისე საზღვარგარეთის ქვეყნების მეცნიერი-იურისტთა ნაშრომები.

ნაშრომი განკუთვნილია სამართალდამცავი ორგანოების მუშაკების, სასამართლოს მუშაკების, უმაღლესი სასწავლებლის პედაგოგებისა და სტუდენტებისათვის.

რედაქტორი: თამარ ებრალიძე

**იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
რეცენზენტები:**

გიორგი თოდრია

იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი

სერგო ჭელიძე

იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

შესავალი

სისხლის სამართლის კანონმდებლობის რეფორმისას კოდიფიკაციას საფუძვლად დაედო ახალი ნორმატიული კონცეფცია, რამაც დახეუწა და ახლებურად წარმოაჩინა სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილი. კერძო ნაწილის ნორმათა სრულყოფის საკითხი კი დღემდე ღიად რჩება, რადგან თავების განლაგების კრიტერიუმის შეცვლამ არსებითად არ იმოქმედა კერძო ნაწილის ნორმათა კონსტრუქციაზე. ამასთან ერთად, არაა გამოკვეთილი კანონმდებლის პოზიცია: მრავალი ნორმა იმპლიანტირებულია რუსეთის კანონმდებლობიდან, ნაწილი კი – ანგლო-ამერიკული სისხლის სამართლის პირშოა.

არსებულ სიტუაციაში სისხლის სამართლის მეცნიერების წინაშე კვლავ დგას კერძო ნაწილის ნორმათა გააზრების პრობლემა და ამის შედეგად, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში დახევეწილი კანონების განსაზღვრის აუცილებლობა. ამ მიმართულებით გამოჩაქლისს არ წარმოადგენს სისხლის სამართლის კოდექსის 182-ე მუხლი “მითვისება და გაფლანგვა”.

აღნიშნული მუხლით გათვალისწინებული ქმედების ობიექტური შემადგენლობა საბჭოური კანონმდებლობის განვითარების პირშოა. მას საფუძვლად უდევს 1947 წლის 4 ივნისის სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის ბრძანებულება “სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ქონების დაუფლებისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შესახებ”, რომელმაც პოლიტიკური მოსაზრების გამო მითვისება და გაფლანგვა ნივთის დაუფლების დამოუკიდებელ

ფორმებად აღიარა. რითაც არსებითად შეცვალა 20-იანი წლების სისხლის სამართლის დოქტრინა.

რსფსრ-ს 1922 და 1926 წლების სისხლის სამართლის კოდექსებმა პრაქტიკულად აღადგინეს საბჭოთამდელი პერიოდის სისხლის სამართლის თეორიის დებულებები ამ დანაშაულის შესახებ: გაფლანგვა არა დამოუკიდებელ დანაშაულს, არამედ მითვისების ფორმას წარმოადგენდა. იგივე უნდა ითქვას მოკავშირე რესპუბლიკების კანონმდებლობაზეც.

საბჭოთამდელი თეორიისა და პრაქტიკის თვალთახედვით, რომელიც იმ ისტორიული პერიოდის გერმანულ დოქტრინას ემყარებოდა, მითვისება ნიშნავდა სხვისი ნივთის ნებისმიერ მართლსაწინააღმდეგო დატოვებას, მესაკუთრისათვის ნივთის დაუბრუნებლობას. დანაშაული დამთავრებულად ითვლებოდა იმ მომენტიდან, როდესაც დგება ნივთის დაბრუნების ვალდებულება, მიუხედავად იმისა, ნივთი დაიტოვა პირმა თავის საკუთრებაში, თუ გაასხვისა, დახარჯა ან გაფლანგა. ამგვარად, დაუბრუნებლობა მოიცავს სხვისი ქონების დატოვებასაც (თვით მითვისებას) და დახარჯვისაც (გაფლანგვას). საბჭოთამდელი რუსეთის პროფესურის აზრით, ნივთის დაბრუნების შესახებ მეპატრონის მოთხოვნის შეუსრულებლობის მომენტი იქნება სწორედ დამნაშავის საკუთრებაში კანონსაწინააღმდეგოდ მისი მოქცევა. ამიტომ მითვისება დამთავრებულად ითვლებოდა ნივთის დახარჯვისა ან თავის საკუთრებაში მოქცევის მომენტიდან.

1947 წლის 4 ივნისის სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის ბრძანებულებამ ამ მნიშვნელოვანი დებულების უარყოფით კიდევ ერთი ნაბიჯი გადადგა კანონიერების სერიოზული დარღვევის მიმართულებით. 60-იანი წლების სისხლის სამართლის კანონმდებლობამ კვლავ დატოვა

მითვისებისა და გაფლანგვის გამოჯენის ბუნდოვანი კრიტერიუმი, რამაც სასამართლო პრაქტიკაში არაერთგვაროვან გადაწყვეტილებათა გახშირება გამოიწვია. ეს ხარვეზი დარჩა ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკების კანონმდებლობაში, მათ შორის საქართველოშიც. 1995 წელს მიღებულმა კოდექსმა განუხილველად დატოვა 1947 წლის 4 ივნისის სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის ბრძანებულების იდეა, რითაც ხელი შეუწყო ქმედების კვალიფიკაციისას წარმოშობილ წინააღმდეგობებსა და ორაზროვან გადაწყვეტილებებს.

ამ კატეგორიის საქმეებზე სისხლის სამართლის კანონმდებლობისა და სასამართლო პრაქტიკის, გამოთქმული თეორიული შეხედულებებისა და მოსაზრებების შესწავლა შემდეგი დასკვნის გაკეთების საფუძველს იძლევა: სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში, თეორიასა და სასამართლო პრაქტიკაში ჯერ კიდევ ვერ ჩამოყალიბდა მკაფიო წარმოდგენა მითვისების არსის შესახებ. მითვისების და ე.წ. გაფლანგვის გამოჯენა არ მოქმედებს ქმედების კვალიფიკაციაზე. გარდა ამისა, ქმედების დამთავრების მომენტი დაუდგენელია: ერთ შემთხვევაში, დამთავრების მომენტად ითვლება სხვისი ნივთის მითვისება, მეორე მხრივ კი - ე.წ. გაფლანგვა. ეს წარმოშობს გაურკვევლობას დაუდგენელი დანაშაულის განმარტებისას. მეტიც, წარმოიშეება ალოგიური კონსტრუქციები: მითვისება ითვლება მცდელობად (ან მომზადებად), ხოლო ე.წ. გაფლანგვა - დამთავრებულ დანაშაულად. ასევე შეუსწავლელია სსკ-ის 182-ე მუხლით გათვალისწინებული მაკვალიფიცირებული ნიშნების თავისებურებანი.

მითვისების შემადგენლობის სიღრმისეული ანალიზის არარსებობა განაპირობებს თეორიასა და პრაქტიკაში

არაერთგვაროვან შეხედულებებს, ხელს უშლის სასამართლო პრაქტიკაში ნორმების მკაფიო და ზუსტ შეფასებას, რაც საბოლოოდ უარყოფითად მოქმედებს სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკის მყარი ნორმატიული საფუძვლების გამოყენებაზე. ამიტომ, მითვისების შემადგენლობის კვლევას გააჩნია არა მარტო სისხლისსამართლებრივი, არამედ სოციალურ-პოლიტიკური მნიშვნელობაც.

წინამდებარე ნაშრომი მიზნად ისახავს სსკ-ის 182-ე მუხლში აღწერილი შემადგენლობის ანალიზს და არსებული პრობლემატიკის გააზრებას. კვლევის პროცესში ფართოდ არის გამოყენებული სისხლის სამართლის, სამოქალაქო სამართლისა და სამართლის სხვა დარგების მონაცემები, როგორც სამამულო, ისე საზღვარგარეთის ქვეყნების მეცნიერი-იურისტთა ნაშრომები. პრობლემის დამუშავებისას ეყრდნობით აღნიშნული დარგების სამართლებრივ ნორმებსა და პრაქტიკის მასალებს. ნაშრომში გაანალიზებულია სასამართლო პრაქტიკა.

პირველად საქართველოში მონოგრაფიულ დონეზე განიხილება მითვისების ძირითადი შემადგენლობა და მისი ახალი რედაქციული მოდელი.

სსკ-ს 182-ე მუხლის იურიდიული ანალიზის შედეგები გაეყენას მოახდენს მასში ასახული ობიექტური და სუბიექტური შემადგენლობის ადეკვატურ გაგებაზე.

სასამართლო პრაქტიკაში გამოვლენილი ხარვეზების ანალიზი ხელს შეუწყობს ქმედების სწორ სამართლებრივ კვალიფიკაციასთან დაკავშირებული ხარვეზების აღმოფხვრას.

თავი I

მითვისების შემადგენლობა

§ 1. ობიექტური შემადგენლობა

1.1 ქმედების ობიექტი, ამ საკითხის ირგვლივ არ არსებობს ერთიანი აზრი. ზოგი მეცნიერი თვლის, რომ მითვისებისა და გაფლანგვის ობიექტია საკუთრებითი ურთიერთობები,¹ სხვათა აზრით, თავად ობიექტია ნორმა, რომელიც სისხლის სამართლის კანონის გარეთაა.² ამ გაგებით ობიექტად ითვლება სისხლის სამართლის კოდექსით დაცული სამართლებრივი სიკეთე.³ ამრიგად, ობიექტის პოზიტივისტური გაგების მაგიერად ნორმატიული თეორიის მიმდევრებმა ობიექტად აღიარეს არა საკუთრების გარეგანი, ფაქტობრივი აღწერილობა, არამედ მისი სამართლებრივი ფორმა. გერმანულ ლიტერატურაში ქმედების ობიექტი ესმით, როგორც სამართლებრივი სიკეთე (Rechtsgutsschutz).⁴ ეს სახეებით გასაგებია, თუ გავითვალისწინებთ, რომ მითვისებისა და გაფლანგვის სახეობითი ობიექტია ნივთის თავისუფალი ფლობის, სარგებლობისა და განკარგვის მარეგულირებელი ნორმა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის (170-ე მუხლი). მომდევნო მსჯელობისას ჩვენ ამ კუთხით გამოვიყენებთ დესკრიფციულ ტერმინს “საკუთრება, როგორც ობიექტი”.

¹სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, სახელმძღვანელო გამომც. “მერიდიანი” 2008. გვ. 373.

²ო.გამყრელიძე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება. ზოგადი ნაწილი. თბ. 2008. გვ. 83.

³მტურაძე, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა. გამომც. “ბონა კაუზა” თბ. 2010. გვ. 73.

⁴Schmidt R. Strafrecht, Allgemeiner Teil. Grundlagen der Strafbarkeit. Aufbau des Strafrechtlichen Gutachten. 2 Aufl. Grasberg (bei Dremen). 2003, S.45-46.

მითვისებისა და გაფლანგვის სპეციფიკა მდგომარეობს იმაში, რომ დამნაშავე არღვევს როგორც კანონით დადგენილ მფლობელობის წესს, ასევე მესაკუთრის უფლებას. უშუალო ობიექტია მფლობელობა, სახეობითი ობიექტი კი – მესაკუთრის უფლება ჩვენი. ახრით, ქმედების ობიექტის დაზუსტებას დიდი მნიშვნელობა აქვს დანაშაულის შემადგენლობის აგებისას. როგორც ქვემოთ იქნება ნაჩვენები, მესაკუთრისათვის არავითარი მნიშვნელობა არ აქვს, მფლობელმა მითვისა ნიუთი, თუ გაფლანგა მისი ნების გარეშე, “მფლობელობაში, როგორც აღნიშნავს პროფ. ბ.ზოიძე – ყოველთვის მესაკუთრის ანრდილი იცქირება”.⁵ ამიტომ ამოსავალი წერტილი საკუთრებაა და მარტო მის მიმართ განხილული მფლობელობა. საბჭოური მოდელიდან გადმოტანილმა კონცეფციამ მოქმედ კანონმდებლობაში დატოვა გაფლანგვის ინსტიტუტი, რომელიც იურიდიულად გაელენას ვერ ახდენს ქმედების კვალიფიკაციაზე. უფრო მეტიც, ძალზე ბუნდოვნად ჩანს ძირითადი ობიექტი – მესაკუთრის უფლება. ასეთივე გაუგებარი სიტუაციაა რუსეთის კანონმდებლობაში.⁶

ობიექტის საკითხი არაერთგვაროვნად არის ასახული სახლვარგარეთის ქვეყნების სისხლის სამართალშიც. მაგ., მითვისების სახეობით ობიექტად საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსი მიიჩნევს ქონებას და არა საკუთრებას. შეიძლება მოგვეჩვენოს, რომ აქ მხოლოდ ტერმინოლოგიური განსხვავებაა, მაგრამ მარტო ერთი შეხედვით. საკუთრების ინსტიტუტის წინა პლანზე წამოწევა ნიშნავს იმას, რომ “ფაქტობრივი მფლობელობის დაცვაში საკუთრების

⁵ბ.ზოიძე, ქართული სანიუთო სამართალი, გამომც. “მეცნიერება” თბ. 2003. გვ. 58.

⁶Комментарий к УК РФ. (под ред. В.М. Лебедева). М. 2006. С. 374.

ინტერესებია გამოკვეთილი”.⁷ ამრიგად, მყვლობელობაში ელინდება მესაკუთრის ვარაუდი. განსახილველ დანაშაულთან დაკავშირებით აღსანიშნავია, რომ მესაკუთრე მყვობელს გადასცემს საკუთრებას იმ ვარაუდით, რათა ნორმალურ მდგომარეობაში მოხდეს მოძრავი ნიუთის დაბრუნება. ფრანგული მოდელი კი მესაკუთრის ინტერესს ნათლად არ ითვალისწინებს, რადგან ნებისმიერ ქონებაზე აერკველებს მითვისების შემადგენლობას. როგორც ვხედავთ, ობიექტის (უშუალო ობიექტის) საკითხი საფრანგეთის კანონმდებლობაში თანამიმდევრულად არ არის გადაწყვეტილი.

გერმანიის კანონმდებლობა უფრო დახვეწილად გამოყოფს ობიექტს. მაგრამ აქ გასათვალისწინებელია შემდეგი გარემოება: მითვისების სახეობითი ობიექტია საკუთრება, მაგრამ ობიექტი უფრო დეტალისებულია, რადგან ქონების მაგივრად გამოიყოფა ცალკე აღებული ქონებრივი უფლება, მაგ., სარგებლობის უფლება, დაუფლების უფლება და ა.შ.⁸

იტალიის სისხლის სამართლის კოდექსი მითვისების სახეობით ობიექტად აცხადებს საკუთრებას, რაც გასაგები მიზეზების გამო სავსებით მისაღებია.⁹

დასკვნის სახით შეიძლება აღინიშნოს, რომ მითვისების (და გაფლანგვის) სახეობით ობიექტად თითქმის ყველა ქვეყნის კანონმდებლობით აღიარებულია საკუთრება. ასევეა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსითაც, სადაც

⁷ბ.ზოიძე, ქართული სანიუთო სამართალი, გამომც. “მეცნიერება” 2003.გვ. 71.

⁸Уголовное право зарубежных Государств (особенная часть). М. <<Комрон>>. 2004. С. 356-358

⁹Уголовное право зарубежных Государств (особенная часть). М. <<Комрон>>. 2004. С. 413-417; И.Н. Кузнецов Систематизация законодательства в Италии. М. ВНИИСЗ. 1973. вып. 84. С. 3-15.

მითვისებისა და გაფლანგვის შემადგენლობა მოთავსებულია საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავში.

12 მითვისების და გაფლანგვის საგანი. ცალკე უნდა განვიხილოთ მითვისების საგნის საკითხი. დანაშაულის საგანი არის კონკრეტული დანაშაულის შემადგენლობით გათვალისწინებული მატერიალური ნივთი, რომელზეც ზემოქმედების გზითაც დამნაშავე ხელყოფს დანაშაულის ობიექტს.¹⁰

ამ საკითხის მიმართ როგორც მეცნიერებაში, ასევე კანონმდებლობაში არ არსებობს ერთიანი მიდგომა. რუსეთში მოღვაწე მეცნიერის აბაქრაძის აზრით, მითვისების საგანი შეიძლება იყოს მხოლოდ ნივთი, ე.ი. მატერიალური სამყაროს საგანი, რომლის შექმნაში ჩადებულია ადამიანის შრომა და რომელსაც მატერიალური თუ სულიერი ღირებულება გააჩნია; აგრეთვე ფული და ფასიანი ქაღალდები, რომლებიც ადამიანის შრომის განიხილვად ექვივალენტად გვევლინებიან. ავტორის აზრით, სხვა დანაშაულებისგან განსხვავებით, მითვისების საგანი არ შეიძლება იყოს ნივთები, თუნდაც ობიექტური ღირებულების მქონენი, თუ ისინი არ არიან შექმნილი ადამიანის შრომით. მაგალითად, ბუნებრივი სიმდიდრეები შეიძლება წარმოადგენდნენ ეკოლოგიური დანაშაულობის ან ეკონომიკური საქმიანობის სფეროში ჩადენილი ზოგიერთი დანაშაულის საგანს, მაგრამ ისინი არ შეიძლება იყოს

¹⁰ისისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი სახელმძღვანელო. გამომც. "მერიდიანი" თბ. 2007. გვ. 113.

მითვისების საგანი.¹¹ აბაქრაძეს შრომის პროცესი ესმის როგორც მხოლოდ წარმოება. შრომის ამ გაგებიდან გამომდინარე იგი თვლის, რომ თვითნაბადი ოქრო, რომელიც პირმა მითვისა დაქირავებული ბინიდან, სადაც მესაკუთრე მას რელიქვიის სახით ინახავდა, არ უნდა ჩაითვალოს მითვისების საგნად. ამ პოზიციის გასამყარებლად აბაქრაძეს მოჰყავს კმარქსის სიტყვები: “ყველა საგანი, რომელიც შრომამ უნდა მოწვეტოს მიწასთან მის უშუალო კავშირს, არის ბუნებით ბოძებული შრომის საგნები. მაგ.: თევზი, რომელსაც იჭერენ... ხე, რომელსაც ჭრიან უღრან ტყეში, მადანი, რომელსაც იღებენ მიწის წიაღიდან”.¹²

მიგვაჩნია, რომ აბაქრაძის მიერ მოტანილ მაგალითთან დაკავშირებით კმარქსის ციტატა არასწორად არის მოხმობილი. მართალია, თვითნაბადი ოქრო არ არის მარტო წარმოების შედეგი, მაგრამ ის შრომის შედეგია, რადგან ნივთის გადმოტანაზე, შენახვაზე და ა.შ. დახარჯულია შრომა. ამიტომ, აღნიშნული ნივთი, როგორც შრომის ნაყოფი, შეიძლება წარმოადგენდეს მითვისების საგანს.

აბაქრაძის აზრით, მითვისების საგნად შეიძლება ჩაითვალოს სხვადასხვა ზედნადებები, ქვითრები და სხვა

¹¹А.А.Бакрадзе, Присвоение и растрата как формы хищения «Российский следователь», №8, 2004. <http://www.lawmix.ru/comm.php>. ამ მოსაზრებას იზიარებდა ე.ნ.ვეულაიკოვიც, რომელიც წერდა: “ბუნებრივ სიმდიდრეებს რომ ფასი გააჩნდეთ, მაშინ გარკვეული ღირებულებაც ექნებოდათ. შესაძლებელი იქნებოდა მათი ყიდვა, გაყიდვა, გაცემა ან სხვა გზით სასაქონლო-მატერიალურ დამოკიდებულებაში ჩართვა. მაგრამ, კანონის პირდაპირი მითითების თანახმად, ბუნებრივი რესურსები მთლიანად ამოღებულია სამოქალაქო მიმოქცევიდან და კატეგორიულადაა აკრძალული მათზე რაიმე გარიგებების დადება” (Э.Н. Желваков, общие вопросы квалификации преступлений в области охраны окружающей среды. М., 1986. С. 23-24; იხ ასევე: П.Ф. Повлишина, уголовно-правовая охрана природы в СССР. М. 1981. С. 12, 18-19.)

¹²К.Маркс, Ф.Энгельс Соч. М. Издательство политической литературы. М. 1955-1981. 2-е изд. т. 23. С. 189-190.

საბუთები, რომლებიც იძლევა ქონების მიღების უფლებას. ისინი თვითონ არაავითარ მატერიალურ ღირებულებას არ წარმოადგენენ. მაგრამ, საბუთების მართლსაწინააღმდეგო ფლობა მათი საშუალებით სხვისი ქონების მიღების მიზნით უნდა დაკვალიფიცირდეს როგორც მითვისების მომზადება¹³. ეს მოსაზრება სადავოა, თუ პირი უკანონოდ დაუუფლა მართლზომიერ მფლობელობაში არსებულ ოფიციალურ დოკუმენტებს, ბეჭედს, შტამპს და ა.შ., რათა შემდგომში მათი გამოყენებით მიისაკუთროს სხვისი ქონება, ასეთი ქმედება არ უნდა ჩაითვალოს მითვისებად. ეს არის პირობების შექმნა სხვისი ქონების მოტყუებით დასაუფლებლად, ანუ თაღლითობის მომზადება. ბეჭედი, შტამპი, სააქციო მოსაკრებლის მარკები და ა.შ., თავისთავად აღებულები არ წარმოადგენს არც მატერიალური ღირებულების მქონე ნივთს და არც ქონებრივ უფლებას. ამიტომ ისინი არ შეიძლება იყოს მითვისების საგანი.

საბუთების 'ზოგიერთი სახეობები, რომლებიც რაიმე დამატებითი გაფორმების გარეშე გარკვეულ ქონებრივ უფლებებს წარმოადგენენ (მაგ., სამგზავრო ბილეთები, საწვავ-საცხები მასალების ტალონები და სხვა), უნდა განიხილებოდეს როგორც მითვისების საგანი. ამასთან, მითვისებისა და გაფლანგვის საგანი არ შეიძლება იყოს უძრავი ნივთი.¹⁴ მითვისების საგანი შეიძლება იყოს აგრეთვე ფული (ვალუტა), საეალუტო ფასეულობები და ფასიანი ქაღალდები. პირველ მათგანს მიეკუთვნება: უცხოური ვალუტა, ფასიანი ქაღალდები უცხოურ ვალუტაში. მითვისების საგანია ძვირფასი ლითონები,

¹³А.А.Бакрадзе, Присвоение и растрата как формы хищения.- Российский следователь», №8. 2004. <http://www.lawmix.ru/comm.php>

¹⁴იქვე.

ბუნებრივი ძვირფასი ქვები. ძვირფას ლითონებს მიეკუთვნება ოქრო, ვერცხლი, პლატინა და პლატინის ჯგუფის ლითონები. ხოლო ძვირფას ქვებს -ბუნებრივი ალმასი, 'სურმუხტი, ლალი, საფირონი, ალექსანდრიტი, ბუნებრივი მარგალიტი და ა.შ. ძვირფას ქვებს უტოლებენ ქარვის უნიკალურ წარმონაქმნებს.

სსკ-ის 182-ე მუხლთან მიმართებით უნდა შევეხეთ არაკანონიერად მოპოვებული ძვირფასი ლითონისა და ძვირფასი ქვების მითვისების საკითხს. აღნიშნული მუხლის თანახმად, დანაშაულის საგანია სხვისი ნივთი, რომელიც იმყოფებოდა მიმთვისებლის მართლ'სომიერ მფლობელობაში. როგორ უნდა გავიგოთ ცნება "სხვისი", თუ მითვისებულისაა მოპარული ნივთი? დაუშვათ, ნივთი ე.წ. მესაკუთრემ მოიპარა, რის შესახებ მიმთვისებელმა არ იცის. შეიძლება თუ არა 182-ე მუხლის გამოყენება? მოპარული ძვირფასი ლითონი ბინის დამქირავეებს კქონდა მართლ'სომიერ მფლობელობაში. ამიტომ მითვისების შემადგენლობა მაინც სახე'სეა, მიუხედავად იმისა, რომ ნამდვილი მესაკუთრე ამ შემთხვევაში არის არა გამქირავებელი, არამედ სხვა. "სხვისი" ამ შემთხვევაში გულისხმობს ზოგადად მესაკუთრეს. თავად მესაკუთრის პასუხისმგებლობის საკითხი სცილდება ჩვენს თემატიკას და ამიტომ მას არ შევეხებით.

რუსეთის სასამართლო პრაქტიკიდან მოვიყვანოთ შემთხვევას, სადაც არასწორადაა გაგებული ცნება "სხვისი" (თუმცა მაგალითი უშუალოდ მითვისებას არ ეხება). შ-მ ისესხა ბ-საგან გარკვეული თანხა და მისი დაბრუნების უზრუნველსაყოფად ბ-ს გადასცა ხატი, რომელიც მას მოპარული კქონდა, თუმცა ამის შესახებ ბ-მ არაფერი იცოდა. ვინაიდან შ-ს არ კქონდა ვალის გადახდის შესაძლებლობა, მან გადაწყვიტა ძალადობის გ'ნით ხატის დაუფლება. ამ მი'ხნით

იგი წინასწარ შეუთანხმდა კ-ს. შ-მ და კ-მ შეიტყუეს ბ ბინაში და მასზე ძალადობის განხორციელების შედეგად დაეუფლენ ხატს.

საკასაციო საჩივარში მსჯავრდებულთა ადვოკატები ირწმუნებოდნენ, რომ მოქმედებები ხატის ამოსაღებად არ შეიძლება შეფასდეს როგორც დანაშაული, რადგანაც ბ-ზე თავდასხმის პერიოდში ხატი ეკუთვნოდა მსჯავრდებულ შ-ს. კარელიის უზენაესმა სასამართლომ ადვოკატების მოსაზრება უსაფუძვლოდ ჩათვალა. “შემდგარი შეთანხმების თანახმად, – მიუთითა სასამართლომ, – ხატი მსჯავრდებულის მიერ ვალის გადახდამდე უნდა ყოფილიყო დაზარალებულთან. ამიტომ მის ამოსაღებად ვალის დაბრუნებამდე განხორციელებული ძალადობრივი მოქმედება არ შეიძლება კანონიერად ჩაითვალოს”.¹⁵

ჩვენ ვეთანხმებით კარელიის უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებას. ყურადღება უნდა მივაქციოთ იმ გარემოებას, რომ ხატი, თუმცა დამნაშავეს “ეკუთვნოდა”, მაინც სხვისი იყო. არანაირი კანონიერი უფლება მის მიერვე მოპარულ ხატზე შ-ს არ გააჩნდა. ამიტომ ამ ნაწილში მსჯავრდებულთა ადვოკატების მოსაზრება არააღმაჯერებელია.

მითვისების საგანი შეიძლება იყოს ფასიანი ქაღალდები, ე.ი. დოკუმენტები, რომლებიც ადასტურებენ ქონებრივ უფლებებს. საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად ფასიან ქაღალდებს მიეკუთვნება: სახელმწიფო ობლიგაცია, ობლიგაცია, თამასუქი, ჩეკი, დეპოზიტური და შემნახველი სერთიფიკატები, საბანკო შემნახველი წიგნაკი წარმომდგენს, კონოსამენტი, აქცია, პრივატიზებული ფასიანი ქაღალდები და

¹⁵Определение судебной коллегии по уголовным делам Верховного Суда РФ. №75-098-21.

სხვა დოკუმენტები, რომლებიც ფასიანი ქაღალდების შესახებ კანონებით ან მათ მიერ დადგენილი წესით მიკუთვნებული არიან ფასიან ქაღალდებს.

ფასიანი ქაღალდები შეიძლება იყოს წარმომდგენ'სე (მაგ., მომგებიანი ლატარიის ბილეთი ან წარდგენითი ობლიგაცია), სახელობითი (აქცია) და ორდერული (თამასუქი). გარდა ამისა, კანონმდებლობა განასხეავენს დოკუმენტალურ და არადოკუმენტალურ ("უქაღალდო") ფასიან ქაღალდებს.

სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულისათვის უნდა დადგეს იმ შემთხვევაში, თუ კანონში შენიშვნის სახით მითითებული იქნება საგნის ღირებულების მინიმალური 'ზღვარი.¹⁶ თუ საგნის ღირებულება არ სცილდება ამ 'ზღვარს, მაშინ უნდა დადგეს ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობა. გამოთქმული მოსაზრების თანახმად, მი'სანშეწონილია სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამის მუხლებს დაერთოს შენიშვნა, რომლის მიხედვითაც სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა სხვისი ქონების წერილმანი ქურდობის, თაღლითობის, მითვისების თუ გაფლანგვისათვის უნდა დადგეს მაშინ, როდესაც ქონების ღირებულება აღემატება დანაშაულის ჩადენის მომენტისათვის კანონმდებლობით დადგენილი შრომის ანა'ზღაურების მინიმალურ 'ზღვარს.¹⁷

აღნიშნული მოსაზრება არ ითვალისწინებს იმ გარემოებას, რომ დანაშაულის საგანი შეიძლება დახასიათებული იყოს ნორმატიული ნიშნის მეშვეობით და

¹⁶С.М.Кочой, Ответственность за корыстные преступления против собственности. М. 2000. С. 123.
¹⁷იქვე, გვ. 123.

მარტო სასამართლომ და კანონმდებელმა უნდა შეაფასოს ეს ნიშანი. საკითხის უფრო ნათლად გაგებისათვის მოვიშველიებთ პროფ. ო.გამყრელიძის მოსაზრებას.

ქმედების შემადგენლობა მარტო ფაქტობრივი (ფაქტობრივში სუბიექტურიც იგულისხმება) ნიშნებისაგან როდი შედგება, აღნიშნავს ო.გამყრელიძე. ფაქტობრივის გვერდით შემადგენლობაში ნორმატიული ნიშნებიც გვხვდება.

შემადგენლობის შეფასებით ნიშნებს უნდა მიეკუთვნოს, მაგალითად, ნიშანი “სხვისი”. ასეთი ნიშანი გვხვდება ქურდობის, ძარცვის, ყაჩაღობის და სხვა შემადგენლობებში. ასეთია, მაგალითად, “სხვისი ნივთის მითვისება”. მკვლელობის შემადგენლობის აუცილებელი ნიშანია “სხვისი სიცოცხლე”. და ა.შ.

ნორმატიულ ნიშნებს უნდა მიეკუთვნოს, მაგ., განზრახი მკვლელობა “განსაკუთრებული სისასტიკით” (იხ. საქართველოს სსკ-ის 109-ე მუხლის “ე” პუნქტი). “სისასტიკე” შეფასებითი ცნებაა. შეფასებას გულისხმობს აგრეთვე სიტყვა “განსაკუთრებული”. ეს სიტყვები ცალ-ცალკე უნდა შეფასდეს. სასამართლო პრაქტიკაში დიდი დაკვირვებაა საჭირო, რომ შეცდომა არ მოხდეს. ჯერ უნდა დადგინდეს, რომ ეს “სისასტიკე” იყო “განსაკუთრებული”. წინააღმდეგ შემთხვევაში მოხდება შემადგენლობის ამ ნიშნის გაუბრალოება, რადგან ყველა განზრახი მკვლელობა თავისთავად სისასტიკეა, სისასტიკით სიცოცხლის მოსპობაა.¹⁸

182-ე მუხლის თავდაპირველი რედაქციისაგან განსხვავებით მითვისებისა და გაფლანგვის საგანია არა მარტო მოძრავი არამედ უძრავი ნივთიც, ასევე სხვისი ქონებრივი

¹⁸ ო.გამყრელიძე, საქართველოს სსსხლის სამართლის კოდექსის განმარტება თბ. 2008. გვ. 82.

უფლება, ეს ცვლილება სისხლის სამართლის კოდექსში 2008 წლის 23 ოქტომბრის კანონით იქნა შეტანილი, რითაც ფაქტობრივად წაიშალა ზღვარი მითვისებასა და თაღლითობას შორის, რაც გაუმართლებლად მიგვაჩნია. პირმა შეიძლება მითვისოს მარტო მოძრავი ნივთი და იბატონოს მასზე როგორც საკუთარ ნივთზე. მაგრამ შეუძლებელია პირმა ისევე განკარგოს უძრავი ნივთი, როგორც მოძრავი. ქონებრივი უფლება პირმა შეიძლება მიიღოს, მაგრამ მას არ შეუძლია მასზე ისეთივე ბატონობა, როგორც მოძრავ ნივთზე. აქედან გამომდინარე, მიწანშეუწონილად მიგვაჩნია მითვისების საგნად ქონებრივი უფლების მიჩნევა, ასეთ შემთხვევაში თაღლითობისა და მითვისების გამიჯვნის ზღვარი იშლება როგორც ეს არის მაგალითად იტალიის და ინგლისის კანონმდებლობაში.¹⁹

13 ქმედება. განსახილველი ქმედების იურიდიული ბუნების სწორად გააზრება შეუძლებელია საკითხის ისტორიის სრულყოფილი შესწავლის გარეშე. ჩვენ არ ვგულისხმობთ მხოლოდ საქართველოს სისხლის სამართლის განვითარების ისტორიას, შევეცდებით მოკლედ მიმოვიხილოთ მითვისების შესახებ სისხლის სამართლის კანონმდებლობისა და სამართლებრივი აზრის განვითარება რომის სამართლიდან დაწყებული დღემდე. საკმაოდ დაწვრილებით მოგვიხდება რუსეთის სისხლის სამართლის ისტორიული მიმოხილვა. ეს განპირობებულია იმით, რომ საქართველოს სსკ-ის 182-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობა საბჭოური კანონმდებლობის განვითარების პირმშოა. ამიტომ ამ საკითხზე რუსეთის სისხლის სამართლის ისტორიული

¹⁹Уголовное право зарубежных Государств (особенная часть). М. <<Комрон>>. 2004., С.413-417; И.Н. Кузнецов Систематизация законодательства в Италии. М. ВНИИСЗ, 1973. вып. 84. С. 3-15.

მიმოხილვა შესაძლებლობას მოგვცემს სრულყოფილად გავეანალიზოთ განსახილველი ქმედების თავისებურებები, გავარკვიოთ, რამ განაპირობა მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მითვისების გახლენვა ორ “ფორმად” – მითვისებად და გაფლანგვად.

მართლსაწინააღმდეგო მითვისების შემადგენლობა ცალკე კატეგორიის სახით სისხლის სამართლის ხანგრძლივი ისტორიის მანძილზე ყალიბდებოდა. ზოგიერთ ქვეყანაში მითვისებას საერთოდ არ თვლიდნენ დანაშაულად, ზოგან კი ქურდობისა და თაღლითობისაგან არ განასხევენდნენ.

მითვისების ინსტიტუტი ცნობილი იყო ჯერ კიდევ რომის სამართლისათვის. მითვისება (*furtum*) განისაზღვრებოდა როგორც სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო, ანგარებითი ფარული განკარგვა. რომის სამართლის მიხედვით, ნივთი უნდა იმყოფებოდეს მართლზომიერ მფლობელობაში (*depozitum*). ამ შემთხვევაში მხედველობაში პქონდათ დავალების ხელშეკრულება (*mandatum*), როგორც მართლზომიერი მფლობელობის სამართლებრივი საფუძველი.²⁰

საფრანგეთის სამართალი მართლსაწინააღმდეგო მითვისებას დიდხანს არ ცნობდა დანაშაულად, იგი მხოლოდ 1791 წელს გამოაცხადა სისხლის სამართლით დასჯად ქმედებად. ამ ცვლილების შედეგად პასუხისმგებლობა ურცულდებოდა შესანახად მინდობილი ქონების მითვისების შემთხვევებს. 1832 წლის 28 აპრილის კანონმა დანაშაულად გამოაცხადა იმ ნივთების მითვისება, რომლებიც მიცემული იყო სესხად, დავალებისთვის და რაიმე სამუშაოს შესასრულებლად.

²⁰М. Бартошек Римское право (Пер. с чешск.). М. Юрид. лит. 1989. С. 138.

ისტორიულად გარკვეული პრობლემები შეიმჩნეოდა ინგლისის სისხლის სამართალშიც. ინგლისის კანონმდებლობა დიდხანს არ განასხეავებდა მითვისებას ქურდობისაგან, რის გამოც წარმოიქმნებოდა პრობლემები დანაშაულის კვალიფიკაციის დროს. ამ სიძნელეების დასაძლევად გამოქვეყნებული იყო კაზუსტიკური სტატიები იმის შესახებ, რომ:

– მსახურების მიერ იმ ყუთების, ძვირფასეულობის, ფულის, ნივთების და ძველმანების თავის სარგებლობაში მოქცევა, რომლებიც მათ ბატონებმა შესანახავედ დაუტოვეს, არის felony;

– მსახურის მიერ იმ ნივთების მითვისება, რომლებიც მან თავის ბატონის სახელით მიიღო, ქურდობაა;

– ბანკირის, ვაჭრის, მაკლერის, ატორნის თუ სხვა აგენტის მიერ ფულის ან კრედიტივის, ან კრედიტივით, რაღაც გარკვეული მიზნისთვის გადაცემული ფულის თავის სარგებლობაში მოქცევის, მოსდევს პასუხისმგებლობა ქურდობისათვის;

– შესანახავედ მიღებული ნივთების სარგებლობაში მოქცევა, თუნდაც იმ საცავის გაუტეხავედ, სადაც ბარგი ინახებოდა, ქურდობად ითვლება.

ამგვარად, ინგლისურ სამართალში მითვისება გაიგივებული იყო ქურდობასთან. ყველაზე ადრე მითვისება, როგორც დანაშაულის ნაირსახეობა, გამოიყო გერმანულ სამართალში. უკვე კაროლინა ითვალისწინებდა “სანდო ხელში” გადაცემული ქონების მითვისებისთვის ქურდობის ტოლფას სასჯელს, მაგრამ არ აიგივებდა ამ უკანასკნელთან. საერთო სამართალმა მითვისება გამოყო ქურდობისგან და ყველა გერმანული დებულება მას განიხილაედა, როგორც

განსკუთრებულ, დამოუკიდებელ დანაშაულს საკუთრების წინააღმდეგ.

რუსული კანონმდებლობა არ ითვალისწინებდა პასუხისმგებლობას ანგარების მიზნით ნდობის ბოროტად გამოყენებისათვის. 1649 წლის ტაძრის დებულების მიხედვით, დამნაშაესათვის გადაცემულ საცავეში ჩაკეტილი ბარგის მითვისება, მუშებისთვის სამუშაოს შესასრულებლად მიცემული მასალების, აგრეთვე გირაოს მითვისება (კი “სამოქალაქო სიცრუედ” იწოდებოდა და მხოლოდ სამოქალაქო – სამართლებლივი შედეგები მოსდევდა. პეტრე I-ის სამხედრო არტიკულებში (1716 წ.) მოიხსენიება უბრალოდ მითვისება (დამალვა), რასაც ქურდობასთან აიგივებდნენ: სახა'სინო ქონების მითვისებად ითვლებოდა შემოსავალში მიღებული თანხის განზრახ შემცირება. მითვისების, როგორც დამოუკიდებელი დანაშაულის განსაზღვრას, არტიკული არ იძლეოდა, მხოლოდ მოგვიანებით სენატის პრაქტიკამ დაიწყო მითვისების ცნების შემუშავება.

1832 და 1842 წლების კანონთა კრებულმა მთლიანად გადმოიღო სამხედრო არტიკულების დებულებები და მითვისება ქურდობად მიიჩნია. 819-ე მუხლის მიხედვით, მითვისებად ითვლებოდა მხოლოდ ბარგის (ტვირთის) მითვისება. შემდგომში 1845 წლის დებულებებში მითვისების შემადგენლობა ცალკე ჩამოყალიბდა და მოხდა მისი განსხვავება ქურდობისაგან. ამასთან ერთად გაფართოვდა მითვისების შემადგენლობის ნიშნები. მითვისებად ითვლებოდა მოხმარებისთვის მინდობილი საგნების მითვისება.

1857 წლის სისხლის სამართლის სჯულდებამ ტექსტუალურად აღადგინა ეს დებულებები, მაგრამ

სასჯელების ნაწილში დაიწყო მითვისებისა და გაფლანგვის განსხვავება (177-ე მუხლი).

ამგვარად, რუსულ სისხლის სამართალში მითვისება (დამალეა), როგორც დანაშაული, პირველად მოიხსენიება რუსულ არტიკულებში, სადაც ის ქურდობასთანაა გაიგივებული. ეს დებულება გადადის კანონთა კრებულში და მხოლოდ 1845 წლის სისხლის სამართლის სჯულდება აცალკევებს მითვისებას ქურდობისაგან და აფართოებს მითვისების ცნების მოცულობას: დანაშაულის საგნად ითვლება შესანახად, მოსახმარად, გადასახიდად და გადასატანად მინდობილი ყველა ნივთი.

მითვისების შემადგენლობამ თავისი განვითარება კიოვია 1885 წლისა და 1909 წლის სისხლის სამართლის სჯულდებაში. 1885 წლის სჯულდების განსაკუთრებული ნაწილის მეორე განყოფილება შეიცავდა ორ თავს. პირველ თავში – “სხვისი მოძრავი ქონების დაუფლება” მოცემული იყო დაუფლების ყველა ფორმის ჩამონათვალი: ქურდობა, ძარცვა, ყაჩაღობა, თაღლითობა და გამოძალვა. მეორე თავი “სხვისი მოძრავი ნივთის მითვისება”, ითვალისწინებდა მითვისების ორ სახეს: მინდობილი ქონებისა და ნაპოვნი ქონების მითვისებას.

ამგვარად, 1845 წლის სისხლის სამართლის სჯულდებამ საფუძველი ჩაუყარა მითვისების შემადგენლობას, 1885 წლის სჯულდებამ კი იგი გამოიჯნა სხვისი მოძრავი ქონების დაუფლების სხვა სახეებისგან.

საკანონმდებლო (კვლილებებს განა'სოგადებდნენ საბჭოთამდელი რუსული სისხლის სამართლის თეორეტიკოსები.²¹ ი.ფონინი(კიკის აზრით, მითვისებად ითვლება დამნაშავეის მიერ მინდობილი ქონების (ტერმინოლოგია დაცულია-ნ.თ.) თავის საკუთრებად გადაქცევა.²² როგორც ი.ფონინი(კიკი აღნიშნავს, მითვისებისაგან განსხვავდება მოძრავი ნივთის ფარული დაუფლება მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით.²³ მითვისებისას, ასკენის ი.ფონინი(კიკი, "დამნაშავე ნივთს კანონიერ საფუძველზე ფლობს და მხოლოდ არაკანონიერად მოაქცევს მას თავის საკუთრებად".²⁴ მინდობილი ნივთი შეიძლება იყოს კერძო პირის, ხა'სინის, ეკლესიის და ა.შ. საკუთრება. მაგრამ "არ შეიძლება მითვისებად ჩაითვალოს ისეთი მოქმედება, რომელიც, თუმცა ახდენს კვლილებებს დაზარალებულის ქონებრივ სფეროში, მაგრამ ნივთის ფაქტიური მითვისების გარეშე".²⁵

ობიექტურად, ი.ფონინი(კიკის აზრით, ქურდობა, ყაჩაღობა, თაღლითობა არის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მი'ზნით ნივთის დაუფლება. დანაშაული დამთავრებულად ითვლება ნივთის დაზარალებულის მფლობელობიდან

²¹ Л.С.Белогриц-Котляревский, О воровстве-краже по русскому праву. Киев. 1880. Вып.1; Л.С.Белогриц-Котляревский, Особые выды воровства-кражи по русскому праву.Киев. 1883; Л.С. Белогриц-Котляревский, Очерки курса русского уголовного права. Киев. 1896; Л.С.Белогриц-Котляревский, Учебник русского уголовного права.Киев. 1903; იხილე ასევე: А.Ф.Бернер, Учебник уголовного права. Части обшая и особенная. СПб. 1886; Н.Д.Сергеевский, Русское уголовное право. СПб. 1913; А.Гасман, Присвоение и растрата чужого имущества - Журнал Гражданского и Уголовного права. 1877.NN 1-3; И.Я.Фойницкий, О преступном присвоении вверенного имущества - Журнал Гр. и Уг. права. 1879.N2.

²² И.Я.Фойницкий, Курс уголовного права. Часть особенная. СПб. 1907. С. 298.

²³ იქვე, გვ. 160.

²⁴ იქვე, გვ. 170.

²⁵ იქვე, გვ. 175.

დამნაშავის მფლობელობაში გადასვლის მომენტიდან; ამ მომენტამდე კი დაუფლება ჯერ კიდევ დამთავრებული არ არის. დაუფლების შემდეგ ხელყოფისათვის ადგილი აღარ რჩება, რადგან ქმედების შემადგენლობა დამთავრებულია.²⁶

საბჭოთამდელი რუსეთის სისხლის სამართლის თეორია სერიოზულად იკელედა საკითხს: რა მომენტიდან შეიძლება წაითვალოს სხვისი ქონება დამნაშავის საკუთრებაში მოქცეულად? ამ საკითხს სირთულეებს უქმნიდა მეცნიერებაში არსებული შეხედულებები მითვისებისა და გაფლანგვის გამიჯვნის შესახებ. თუმცა 1845 და 1857 წლების სისხლის სამართლის სჯულდება არ განასხევებდა მითვისებასა და გაფლანგვას. გაფლანგვა ითვლებოდა სხვისი ქონების მითვისების ერთ-ერთ ფორმად. ეს პოზიცია მომდევნო რედაქციებში უფრო გამყარდა: მითვისება ნიშნავდა სხვისი ნივთის ნებისმიერ მართლსაწინააღმდეგოდ დატოვებას, მესაკუთრისათვის ნივთის დაუბრუნებლობას. დანაშაული დამთავრებულად ითვლებოდა იმ მომენტიდან, როდესაც დგებოდა ნივთის დაბრუნების ვალდებულება, მიუხედავად იმისა, ნივთი პირმა თავის საკუთრებაში დაიტოვა თუ გაასხვისა, დახარჯა ან გაფლანგა. ამგეარად, ნივთის დაუბრუნებლობა მოიცავს მის თავისთან დატოვებასაც (თვით მითვისებას) და დახარჯვასაც (გაფლანგვას). როგორც ი.ფოინიციკი აღნიშნავდა, “ნივთის დაბრუნების შესახებ მეპატრონის მოთხოვნის შეუსრულებლობის მომენტი იქნება სწორედ დამნაშავის საკუთრებაში კანონსაწინააღმდეგოდ მისი მოქცევა მითვისება იქნება მაშინაც, თუ კი დადგენილ ადგილას და დადგენილ დროში არ აღმოჩნდება სახე”²⁷

²⁶И.Я.Фойницкий, Курс уголовного права. Часть особенная. СПб. 1907. С. 181.

მინდობილი ნივთი (ხაზინადრის რევიზიისას სახა'სინო ყუთში არ აღმოჩნდა მთელი თანხა ან მისი ნაწილი".²⁷

ამგვარად, საბჭოთამდელი რუსეთის სისხლის სამართალი განასხვავებდა მითვისებას სხვისი ქონების დაუფლებისაგან. ამასთან დაკავშირებით დანაშაულის ობიექტური მხარეც (მოქმედება და დანაშაულის დამთავრების მომენტი) სხვადასხვაგვარად ხასიათდებოდა. დაუფლებისას საკმარისი იყო ნივთის ფარულად ან აშკარად ხელში ჩაგდება იმისათვის, რომ დანაშაული დამთავრებულად ჩათვლილიყო. მითვისების დროს კი დანაშაული დამთავრებულად ითვლებოდა მხოლოდ იმ მომენტიდან, როდესაც ნივთი დამნაშავის სასარგებლოდ მოექცეოდა. გაფლანგვა ითვლებოდა მითვისების ფორმად, უკვე მითვისებული ქონების განკარგვის ხერხად. გაფლანგვის თვით ფაქტი უკვე მეტყველებდა იმაზე, რომ ნივთი გამოყენებული იყო დამნაშავის ინტერესების შესაბამისად, რომელიც სხვის ნივთს განკარგავდა ისე, როგორც საკუთარს.

გაფლანგვის ასეთი გაგებიდან გამომდინარე, ლ.ს. ბელოგრიც-კოტლიარევსკი წერდა: "მითვისებას მიეკუთვნება სხვისი ნივთის არა მარტო გაფლანგვა ან დახარჯვა, ანუ მოხმარება, გაყიდვა, განუქება, გაცვლა და ა.შ., არამედ მისი თავისთან დატოვებაც...".²⁸

და ბოლოს, კრიტიკულად უნდა შევაფასოთ ბელოკუროვის მოსაზრება, რომ სისხლის სამართლის სჯულდება გაფლანგვის ცნებაში გულისხმობდა უფლების

²⁷И.Я. Фойницкий, Курс уголовного права. Часть особенная. СПб. 1907. С. 300-302.

²⁸Л.С.Белогриц-Котляревский, Учебник русского уголовного права. Киев. 1903. С. 442.

მითვისებას, მითვისების ცნებაში კი – ნივთის მითვისებას.²⁹ ასეთ შეფასებას ვერ დავეთანხმებით, ჯერ ერთი იმიტომ, რომ სისხლის სამართლის სჯულდება უურადლებას ამახვილებდა მარტო ნივთის მითვისებაზე, მეორეც, ჩემი აზრით ქონებრივი უფლების მიღება ახასიათებს თაღლითობას და არა მითვისებას.

საბჭოთა სისხლის სამართალში მითვისებისადმი დამოკიდებულება მკვეთრად შეიცვალა საბჭოთამდელი რუსეთის კანონმდებლობასთან შედარებით. სოციალისტური საკუთრების ხელყოფასთან, ბრძოლის საფუძველს 1917-1922 წლებში წარმოადგენდა საბჭოთა ხელისუფლების ადგილობრივი და უმაღლესი ორგანოების დეკრეტები. მითვისებასა და გაფლანგვას ერთ-ერთი პირველი იხსენიებს "რევოლუციური სამხედრო ტრიბუნალების შესახებ 1919 წლის 20 ნოემბრის დებულება". დებულებაში ნახსენებია "სამსახურში მინდობილი ქონების მითვისებისა და გაფლანგვის, შესაიარაღებელი საგნების... და სხვა სამხედრო ქონების მიტაცებისა და განიავების საქმეები".³⁰ მითვისებასა და გაფლანგვას დებულება მიაკუთვნებდა თანამდებობრივ ანგარებით დანაშაულთა კატეგორიას ისევე, როგორც თანამდებობის პირების მიერ ჩადენილ სახელმწიფო ქონების დაუფლებას.³¹

აღნიშნული დებულება მითვისებასა და გაფლანგვას არ აიგივებდა დაუფლებასთან, არამედ განიხილავდა

²⁹ О. В. Белокуров, Проблемы квалификации хищения вверенного имущества. Ульяновск. 2003. <http://allpravo.ru/library/doc101p0/instrum3374/item3378.html>

³⁰ История советского уголовного права (1917-1947). М. 1948. С. 195.

³¹ იქვე, გვ. 228. ასევე: Я. Я. Соотак, Преступления против социалистического имущества. Тарту. 1983. С. 5-10.

დამოუკიდებელი დანაშაულის სახით, რომელიც ხელყოფს, სამხედრო ქონებას.

1921 წლის 1 ივნისს გამოსცეს დეკრეტი "სახელმწიფო საწყობებიდან დაუფლებასა და თანამდებობრივ დანაშაულთან ბრძოლის ღონისძიებათა შესახებ." ეს დეკრეტი იყო რეაქცია სოციალისტური საკუთრების ანგარებით ხელყოფის უზარმაზარ მასშტაბებზე. საბჭოთა წყობისათვის ამ დეკრეტის მნიშვნელობა იმაში მდგომარეობდა, რომ: ჯერ ერთი – მასში მითითებული იყო დაუფლების ზოგიერთი ფორმა: მომარაგება, განაწილება, დამზადებისა და წარმოების ორგანოებში მომუშავე პირების მიერ საქონლის უკანონო გაცემა; სახელმწიფო საწყობებიდან, ბაზებიდან, გამანაწილებლებიდან და ა.შ. საქონლის უკანონო მიღება; მეორეც – გათვალისწინებული იყო პასუხისმგებლობა დაუფლების ხელშეწყობის ზოგი სახეობისთვის; მესამე – მითითებული იყო დაუფლებისათვის პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებები (დიდი ოდენობა, არაერთგზისობა, დამნაშაის საპასუხისმგებლო მდგომარეობა).³² ამგვარად, კანონმდებელმა მნიშვნელოვნად გააფართოვა დაუფლების ცნების მოცულობა.

სამოქალაქო ომის დამთავრებამ და მშვიდობიან მშენებლობაზე გადასვლამ გამოიწვია კანონიერების გამყარებისა და სისხლის სამართლის კანონმდებლობის კოდიფიკაციის აუცილებლობა.

დაუფლების შემადგენლობები სისხლის სამართლის კოდექსების სხვადასხვა თავებში იყო განთავსებული. 1922 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 105-ე მუხლი აწესებდა პასუხისმგებლობას სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად

³²История советского уголовного права. (1917-1947). М. 1948. С 228.

გამოყენებით ნივთის დაუფლებისათვის. ეს მუხლი მოთავსებული იყო თანამდებობრივ დანაშაულთა თავში. ამავე კოდექსის 113-ე მუხლით (ისევე როგორც 1926 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 116-ე მუხლით) ისჯებოდა თანამდებობის პირის მიერ მინდობილი ქონების მითვისება და გაფლანგვა. აღსანიშნავია, რომ იმავე თავის 168-ე მუხლი ითვალისწინებდა სასჯელს კერძო პირისათვის, რომელმაც მითვისა მინდობილი ნივთი.

რსფსრ-ის 1922 და 1926 წლების კოდექსებმა პრაქტიკულად მცირედენი შესწორებებით (გამარტივებით) აღადგინეს 1885 წლის სისხლის სამართლის სჯულების ნორმები, რომლებიც ითვალისწინებდნენ პასუხისმგებლობას მითვისებისათვის. რსფსრ სსკ-ში გადავიდა ცნებებიც “მითვისება” და “გაფლანგვა”. თანამდებობრივი მითვისება განიხილებოდა, როგორც მითვისების ნაირსახეობა. განსახილველი ცნების შინაარსში ხსენებული კოდექსები ისეთივე აზრს დებდნენ, როგორსაც 1885 წლის სჯულება. ეს ნათლად ჩანს რსფსრ-ის სსკ-ის განსახილველი მუხლების კომენტარებდან. როგორც სჯულების, ისე რსფსრ სსკ-ის ნორმების გამოყენებისას, სისხლის სამართლის თეორიასა და საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკაში არ იყო ერთნაირი პოზიცია. მაგალითად, 1922 და 1926 წლების სისხლის სამართლის კოდექსების მიხედვით, მითვისება განისაზღვრებოდა, როგორც გარკვეული მიზნისათვის მინდობილი სხვისი ქონების ანგარებით დატოვება ან ამ ნივთების განიევება.³³ ამგვარად, აღნიშნული პერიოდის კანონმდებლობა შეიცავდა მითვისებისა და გაფლანგვის

³³М.И. Гернет, Уголовный кодекс. Научно-популярный практический комментарий. М. 1925. С. 24.

შემადგენლობებს. შედარებით ბუნდოვან განმარტებას იძლეოდა თავის კომენტარებში მ.გერნეტი. მისი აზრით, დაუფლებისაგან განსხვავებით, მითვისება არ გულისხმობს სხვა პირის მფლობელობიდან ნიუთის ამოღებას, რადგანაც კანონიერ მფლობელობაში არსებულ ნიუთს მიმთვისებელი მხოლოდ თვითნებურად იტოვებს.³⁴ აღნიშნული მოსაზრება გაუგებარია, რადგან მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით ნიუთის დაუფლება ზოგადად ახასიათებს ქურდობასაც და მითვისებასაც. ქურდობის დროს, თუ დავიცავთ ავტორის ტერმინოლოგიას, პირი ისევე ეუფლება ნიუთს მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, როგორც მითვისების დროს. მაგრამ მათ შორის არსებითი განსხვავებაა.

უფრო ნათლად გამოთქვამს თავის აზრს ი.ფოინიციკი. მისი აზრით, მითვისება სხვა სახის დაუფლებისაგან იმით განსხვავდება, რომ დამნაშავე კანონიერ საფუძველზე ფლობს ნიუთს და მართლსაწინააღმდეგოდ მოაქცევს მას თავის საკუთრებაში.³⁵

რსფსრ-ის 1922 და 1926 წლის სსკ-ების 113-ე და 116-ე მუხლები ითვალისწინებდა პასუხისმგებლობას თანამდებობის პირის მიერ “მის გამგებლობაში არსებული ნიუთის მითვისების ან გაფლანგვისათვის”.³⁶ მოცემულ შემთხვევაში კანონმდებელი გაფლანგვას მითვისებასთან ერთად გამოყოფდა საკუთრების თანამდებობრივი ხელყოფის დამოუკიდებელი ფორმის სახით. სავარაუდოდ შენიშნა რა ნორმის ასეთი აგების ალოგიკურობა, მ.გერნეტმა განმარტა, რომ თანამდებობრივი მითვისება

³⁴М.И. Гернет, Уголовный кодекс. Научно-популярный практический комментарий. М. 1925. С. 260.

³⁵И.Я.Фойницкий, Курс уголовного права. Часть особенная. СПб. 1907. С. 160,170,175.

³⁶Уголовный кодекс советских республик. Киев. 1928. С. 28.

გამოიხატება დამნაშავეის მფლობელობაში არსებული ნივთის განკარგვაში, როგორც საკუთრის – კერძოდ, დამნაშავე ხარჯავს (გაფლანგვა), ან იტოვებს მას (მითვისება ვიწრო გაგებით). მოცემულ შემთხვევაში, ავტორის აზრით, “გაფლანგვა არის მოქმედების ერთ-ერთი ხერხი მითვისების დროს და ამასთან დაკავშირებით კანონში გაფლანგვაზე მითითება “სედმეტია”.³⁷

დაუფლებას მითვისებისაგან იმ დროის სასამართლო პრაქტიკაც განასხვავებდა. რსფსრ უზენაესი სასამართლოს 6.01.25 №211656-ე განაჩენში ნათქვამია: “დანაკლისი შეიძლება იყოს სხვადასხვა მიზეზის შედეგი და ამ მიზეზებისგან დამოკიდებულებით უნდა ხდებოდეს ქმედების კვალიფიკაცია(ც; თუ საქმის მიხედვით ზუსტად არის დადგენილი, რომ დანაკლისი მოსამსახურეთა მხრიდან სისტემატური დაუფლების შედეგია”, კვალიფიკაცია ხდება 180-ე მუხლის მიხედვით; თუ დანაკლისი იმის გამო მოხდა, რომ მოსამსახურეებს თავისთვის მიჰქონდათ საქონელი, ან მისი გაყიდვით ამოღებული ფულით ერთობოდნენ, ან იყენებდნენ თავიანთი კუთვლადობის გასაუმჯობესებლად, მაშინ პირი ისჯებოდა სსკ-ის 113-ე მუხლით (თანამდებობრივი მითვისება და გაფლანგვა).

ვაჯამებთ რა მითვისებისა და გაფლანგვის შესახებ სისხლისსამართლებრივი ნორმების ანალიზს, რომლებსაც მოიცავს რსფსრ-ის 1922 და 1926 წლების სისხლის სამართლის კოდექსები, ვასკენით, რომ კანონმდებელმა პრაქტიკულად აღადგინა საბჭოთამდელი პერიოდის სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში არსებული შეხედულებები განსახილველი დანაშაულის თაობაზე. გაფლანგვას დამოუკიდებელ

³⁷М.И.Гернет, Уголовный кодекс. Научно-популярный практический комментарий. М. 1925. С. 160.

დანაშაულად კი არ მიიჩნევენ, ის მითვისების ფორმად განიხილებოდა. მითვისება მიეკუთნებოდა საკუთრების ხელყოფის განსაკუთრებულ სახეს დაუფლებასთან ერთად. მითვისება დამთავრებულად ითვლებოდა “ნიეთის დახარჯვის ან თავის საკუთრებაში მოქცევის მომენტიდან, რისი დადგენაც შესაძლებელი იყო, მაგალითად იმით, რომ რევიზიის დროს ადგილზე არ აღმოჩნდებოდა ქონება, ან არ აღმოჩნდებოდა იმ რაოდენობით, რამდენიც უნდა ყოფილიყო სახეზე”.³⁸

გასული საუკუნის 20-იან წლებში საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა შორის ყველაზე გავრცელებული იყო გაფლანგვა, რაზეც მეტყველებს, იმდროინდელი პრესის მასალები: “დატოვებულ იქნა დახვეწილი თანამდებობის პირების მიერ ჩადენილი მითვისებისა და გაფლანგვისათვის, ისევე როგორც მათ მიერ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი სახელმწიფო ფასეულობების მითვისებისათვის. ასეთი მკაცრი სანქცია აიხსნება ბოლო დროს გავრცელებულ გაფლანგვის ეპიდემიასთან ბრძოლის აუცილებლობით”.³⁹

ამ კატეგორიის საქმეებზე სისხლის სამართლის კანონმდებლობისა და სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი, იმ პერიოდის თეორიული შეხედულებებისა და მოსაზრებების შესწავლა შემდეგი დასკვნის გაკეთების საფუძველს იძლევა: არც კანონმდებელს, არც მეცნიერ და პრაქტიკოს მუშაკებს ჯერ კიდევ არ ჰქონდათ ჩამოყალიბებული მკაფიო წარმოდგენა მითვისების არსის შესახებ.

³⁸ М.И.Гернет, Уголовный кодекс. Научно-популярный практический комментарий. М. 1925. С. 169.

³⁹ Н. Яковченко, О борьбе с растратами-Рабочий суд. Л. 1925. №№49-50. С . 1855-1858.

გასული საუკუნის 20-იანი წლების მეორე ნახევრიდან სახალხო მეურნეობის ყველა რგოლში, განსაკუთრებით კი კოოპერაციაში, გაფლანგვების გავრცელებასთან დაკავშირებით, ეს ცნება ერთ-ერთი ყველაზე “პოპულარული” გახდა იურიდიულ და სასოგადოებრივ-პოლიტიკურ ლიტერატურაში. გაფლანგვების ასეთმა “პოპულარიზაციამ” გამოიწვია მათი პოლიტიზაცია – გაფლანგველები პრაქტიკულად კონტრრევოლუციონერების გვერდით დააყენეს და ხალხის მტრებად გამოაცხადეს. პოლიტიკური თვალსაზრისით ასეთმა გადახრამ გამოიწვია აქცენტის გადაადგილება იურიდიულ მეცნიერებაში. მაგალითად, ა.ა.იოგანსენი წერდა: “დამნაშავეის მოქმედება თანამდებობრივი გაფლანგვის დროს, ისევე როგორც კერძო გაფლანგვისას, გამოიხატება იმაში, რომ იგი მისთვის მიმდობილ ნივთს განკარგავს როგორც საკუთარს, თანაც ან მოაქცევს მას თავისი ქონების შემადგენლობაში და არ უბრუნებს მესაკუთრეს (მითვისება), ან ხარჯავს თავისი საჭიროებისათვის (გაფლანგვა). გაფლანგვა ითვლება ჩადენილად ქონების დახარჯვის ან თავისი სასარგებლოდ მოქცევის მომენტიდან.”⁴⁰

ცხადია, მითვისებისა და გაფლანგვის ასეთი გაგება არსებითად სცილდება მითვისების “კლასიკურ” ცნებას რუსეთის სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში, რაც ორი ფორმით გამოიხატებოდა: დატოვებითა და გაფლანგვით. ავტორი განსახილველ ცნებებს ადგილებს უცვლის ყოველგვარი დასაბუთების გარეშე. მისი აზრით, ახლა უკვე გაფლანგვა და არა მითვისება (როგორც ეს ადრე იყო) გამოიხატება ორი ფორმით: ქონების მითვისებითა და

⁴⁰ А.А.Иогансен, Растраты и хищения. М. Л. Книгосоюз. 1926. С. 13.

დახარჯვით. ზოგიერთი კრიმინალისტი, ხედავდა რა, თუ როგორ მახინჯდება იურიდიული ცნება პოლიტიკური მიზანშეწონილობის საამებლად, ცდილობდა, წინ აღდგომოდა ამას. მაგალითად, ა.ა.პიონტოვისკი აღნიშნავდა: “თუმცა ტერმინი “გაფლანგვა” ფართოდაა გაერცელებული სსკ-ის 113-ე და 185-ე მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულების აღსანიშნავად, ის არ გამოირჩევა საკმარისი სიზუსტით. გაფლანგვა ითვლება მითვისების ერთ-ერთ ხერხად. შესაძლებელია სახეზე გექონდეს ჩვენთვის საინტერესო დანაშაული სხვისი ქონების გაფლანგვის გარეშეც კი. უფრო სწორი იქნება ვილაპარაკოთ მითვისებაზე და არა გაფლანგვაზე”.⁴¹

გაურკვევლობა “მითვისების” ცნების შინაარსის მიმართ იმიტაც იყო გამოწვეული, რომ თანამდებობრივი მითვისების ნორმა მოცემული იყო თანამდებობრივ დანაშაულითა თავეში, ხოლო მუხლი, რომელიც ითვალისწინებდა პასუხისმგებლობას კერძო პირების მიერ ჩადენილი მითვისებისთვის, განთავსებული იყო თავეში “ქონებრივი დანაშაული”.

მიუხედავად ამისა, იმ წლების იურიდიული ლიტერატურის ანალიზი შესაძლებლობას გვაძლევს გავაკეთოთ შემდეგი დასკვნა: იურისტებს შორის გაბატონებული იყო აზრი, რომ მითვისება საკუთრების ხელყოფის დამოუკიდებელი სახეობაა. მაგრამ უკვე იმ წლებში პრაქტიკოსი მუშაკები გაფლანგვას განსახვდრავდნენ როგორც სახელმწიფო ქონების დაუფლებას.⁴²

⁴¹Растраты и растратчики. М. 1926. С. 7.

⁴²Б. Арсеньев, Дела о растратах- Пролетарский суд. М. 1925. №7. С. 2-3.

საკუთრების დაცვისა და დაუფლებასთან ბრძოლის საკითხებზე სისხლის სამართლის კანონმდებლობის განვითარების მესამე ეტაპად შეგვიძლია დავასახელოთ სსრკ ცაკ და სკს დადგენილება “სახელმწიფო საწარმოების, კოლმეურნეობებისა და კოოპერაციების ქონების დაცვისა და სასოგადოებრივი (სოციალისტური) საკუთრების განმტკიცების შესახებ”, (7.08.32 წელი). ეს იყო პირველი საკავშირო კანონი, რომელიც ითვალისწინებდა პასუხისმგებლობას სოციალისტური საკუთრების ხელყოფისათვის. ის შედგებოდა შესავლისა და სამი ნაწილისგან (თითოეულში მოცემული იყო სამ-სამი პუნქტი). ამ კანონმა, “მოქმედ კანონმდებლობასთან შედარებით მოგვცა დაუფლების ცნების სრულიად ახალი კონსტრუქცია, მოიცვა რა ამ ცნებით სოციალისტური ქონების უკანონოდ ხელში ჩაგდების ყველა ხერხი და ფორმა.”⁴³ აღნიშნული კანონი ითვალისწინებდა სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას საკუთრების ხელყოფისათვის და მოქმედებდა, როგორც საკავშირო მნიშვნელობის დამოუკიდებელი სისხლის სამართლის კანონი სისხლის სამართლის კოდექსებთან ერთად.

პირველ და მეორე ნაწილებში კანონი ითვალისწინებდა პასუხისმგებლობას სახელმწიფო ქონების, თავისი დანიშნულებით მასთან გათანაბრებული რკინიგზისა და წყლის ტრანსპორტის ტვირთების, ასევე კოლმეურნეობებისა და კოოპერატივების ქონების დაუფლებისათვის.

როგორც იმ დროს იურიდიულ ლიტერატურაშია აღინიშნული, “კანონის პირველი და მეორე ნაწილებით გათვალისწინებული დანაშაული მდგომარეობდა ქურდობით,

⁴³М.А. Гельфер, Преступные посяательства на социалистическую собственность. М. 1953. С. 24.

თანამდებობრივი მითვისებით, გაფლანგვით და სხვა სახით სოციალისტური ქონების დაუფლებაში”.⁴⁴

შესაძლებელია, ეს ასეცაა. მაგრამ საინტერესოდ გვეჩვენება სისხლის სამართლის თეორიასა და საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკაში, ანუ სამართალგამოყენებითი საქმიანობის პროცესში გაფლანგვის ცნებათა ევოლუციის გზა. 1932 წლის 7 აგვისტოს კანონის ზუსტი და ერთგვაროვანი გამოყენების მიზნით, რსფსრ-ის უზენაესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა 1933 წლის 28 მაისის გადაწყვეტილებებში შესაბამისი განმარტებები გააკეთა. პირველ მუხლში ნათქვამი იყო, რომ სასამართლო რეპრესიების სიმძიმე უნდა მიემართოთ არა უმნიშვნელო გაფლანგვისა და დაუფლების, არამედ მსხვილი, ბოროტმზრახველი და ორგანიზებული დაუფლებისა და გაფლანგვის შემთხვევებს. როგორც ვხედავთ, დაუფლება და გაფლანგვა კვლავ განიხილება როგორც ერთი ღონის ცნებები. იგივე გეხედება სსრკ-ის სახალხო კომისართა საბჭოს (სკს) 1933 წლის 16 თებერვალის №214 დადგენილებაში “სახელმწიფო და კოოპერატიულ საწარმოებში დაუფლებასა და გაფლანგვასთან ბრძოლის გაძლიერების ღონისძიებების შესახებ”. დასახელებული დადგენილების მე-4, მე-5, მე-6 პუნქტებში დაუფლება და გაფლანგვა კვლავ ერთ რიგშია განთავსებული. ცნებების ასეთ შემაერთებელ შეხამებას ვხედებით იმ დროის სხვა დადგენილებებში, ბრძანებებში, დებულებებშიც.

გაფლანგვის კატეგორიის ცალკე დამკვიდრება შეინიშნებოდა არა მარტო სამართლებლივი აქტების ტექსტებში, არამედ იურიდიულ ლიტერატურაშიც. ბროშურაში

“Борьба с хищениями и растратами в государственной торговле. Сборник директивных и инструктивных материалов. М. 1933. С. 3-7.

“საბჭოთა სისხლის სამართალი” (რედაქტორი ა.ა.ვეიშინსკი) მოცემულია 1932 წლის 7 აგვისტოს კანონის ასეთი კომენტარი: “ 7 აგვისტოს კანონი ითვალისწინებს სა‘სოგადოებრივი საკუთრების ხელყოფას არა მარტო დაუფლების გზით, არამედ თაღლითობის, გაფლანგვის, ქონების გაფუჭებისა და განადგურების გზითაც და ა.შ. კანონი გამოყენებულ უნდა იქნეს დიდი ოდენობით დაუფლებისა და გაფლანგვის შემთხვევების, ან სისტემატურად, ორგანიზებული ჯგუფების მიერ ჩადენილი დაუფლებისა და გაფლანგვის მიმართ...”⁴⁵

ამრიგად, აღნიშნული პერიოდის კანონმდებლობის ანალიზი გვჩვენებს ორ საპირისპირო ტენდენციას. სწორი იყო საბჭოთაშემდეგ სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში არსებული ტრადიციული შეხედულება მითვისებაზე. გაფლანგვა განიხილებოდა მითვისების ნაირსახეობად. პრაქტიკაში კი სულ სხვა, საპირისპირო ტენდენცია გაჩნდა. გაფლანგვის შემთხვევების გაერცელებამ პოლიტიკური მიზნებიდან გამომდინარე საჭირო გახდა ამ მოვლენაზე ყურადღების აქცენტირება.

1947 წლის 4 ივნისს სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმმა გამოსცა ბრძანებულება “სახელმწიფო და სა‘სოგადოებრივი ქონების დაუფლებისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შესახებ”, რომელმაც არსებითად შეცვალა სისხლის სამართლის კოდექსის ნორმები და, იმავდროულად, კიდევ ერთი ნაბიჯი გადადგა კანონიერების სერიოზული დარღვევისაკენ. მითვისებისა და გაფლანგვის დამოუკიდებელ ფორმებად აღიარებამ ზოგიერთ მეცნიერ-იურისტს მისცა საბაზი

⁴⁵Советское уголовное право. М. 1939. С. 29.

დაეკვალიფიცირებინათ სოციალისტური ქონების პოვნა, როგორც მითვისება. თუმცა იმ დროს მოქმედი 1926 წლის სსკ-ით გათვალისწინებული იყო მითვისების ორი სახე: მინდობილი ქონების მითვისება, რომელიც თავის მხრივ იყოფოდა: ა) თანამდებობრივ მითვისებად (სსკ-ის 116-ე მუხლი) და ბ) კერძო პირის მიერ ჩადენილ მითვისებად (სსკ-ის 168-ე მუხლის პირველი ნაწილი).

1947 წლის ბრძანებულებით უსაფუძვლოდ გაფართოვდა მითვისების ცნება. კანონმდებლის ასეთ მიდგომას მხარი დაუჭირა ზოგიერთმა კრიმინალისტმა. ბ.ა.კურინოვი თვლიდა, რომ მითვისებისა და გაფლანგვის დროს “ნიეთი შეიძლება არ იყოს მინდობილი დამნაშავესათვის, არამედ მასთან იყოს ნებისმიერ კანონიერ საფუძველზე, მაგალითად, სახელმწიფო ქონება იპოვა პირმა და მიითვისა”.⁴⁶

სასამართლო პრაქტიკა მთლიანად ხელმძღვანელობდა ბრძანებულების დებულებებით. 1952 წლის 6 მაისის სახელმძღვანელო დადგენილებაში სსრკ უზენაესი სასამართლოს პლენუმი მიუთითებდა: “სახელმწიფო თუ საზოგადოებრივი ქონების ნებისმიერი მითვისება, მიუხედავად მათი შესრულების ფორმებისა და ხერხებისა, უნდა განიხილებოდეს როგორც დაუფლება”.⁴⁷

განსახილველი პერიოდი მთავრდება სსრკ და მოკავშირე რესპუბლიკების 1958 წლის 25 დეკემბერის სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლებისა და 1959-1962 წწ. მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კოდექსების მიღებით. ამ ნორმატიულმა აქტებმა დაასრულეს 1932 წლის

⁴⁶Б.А.Куринов, Уголовная ответственность за хищения государственного и общественного имущества. М. 1954. С. 57-58.

⁴⁷Судебная практика Верховного Суда СССР. 1952 г. №6. С. 3.

კანონით დაწესებული და 1947 წლის ბრძანებულებით გაგრძელებული სოციალისტური საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულის შემადგენლობათა ერთ თავში გაერთიანების პროცესი.

1947 წლის ბრძანებულებამდე მოქმედი საკანონმდებლო აქტები მათი განუსაზღვრელობის, გაურკვეველობისა და არაერთმნიშვნელოვნების გამო ხელს უწყობდნენ მითვისების ბუნდოვან და არაზუსტ გაგებას. იმ პერიოდის მეცნიერი-იურიტთა დიდი უმრავლესობა 1922 და 1926 წლების სისხლის სამართლის კოდექსების ნორმათა კომენტარებისას იზიარებდა რევოლუციამდელ შეხედულებებს, რომელთა თანახმად გაფლანგვას თვლიდნენ მითვისების ერთ-ერთ ფორმად (უკვე მითვისებული ქონების განკარგვის ფორმად).

სისხლის სამართლის მეცნიერების მრავალმა წარმომადგენელმა მხარი არ დაუჭირა 1947 წლის ბრძანებულების იდეას. მ.ი.ისაევი წერდა: “თვით ცნება მითვისებისა და გაფლანგვისა დარჩა იგივე, რაც იყო 4 ივნისის ბრძანებულებამდე მოქმედი სისხლის სამართლის მიხედვით”.⁴⁸

1947 წლის ბრძანებულებამ ვერ შეიტანა სიცხადე ამ საკითხების გადაწყვეტაში. პირიქით, ის ხელს უწყობდა განერცობით განმარტებებს, სამართალდამცავი ორგანოების თვითნებობასა და უკანონობას. სისხლის სამართლის კანონმდებლობის სამართალგამოყენებითი საქმიანობის ასეთმა არათანამიმდევრობამ, არასტაბილურობამ და წინააღმდეგობრიობამ თავისი დაღი დაასვა იმ დროს სისხლისსამართლებლივ მეცნიერებას. სწორედ მეცნიერულად

⁴⁸М.И. Исаев, Указ Президиума Верховного Совета СССР от 4 июня 1947 г. М. 1948. С. 8.

დასაბუთებული განსაზღვრების არარსებობის საკითხის გადაწყვეტას მიექდენა მეცნიერული შრომები, თეორიული კელეები და ბოლო ათწლეულების პრაქტიკული განზოგადოებები, დაწეებული 50-იანი წლებიდან.

აზრთა სხედასხვობას რუსულ იურიდიულ ლიტერატურაში ძირითადად კმედების ობიექტური მხარე იწევდა. შემოთავაზებული იყო მრავალი სხედასხეა ტერმინი, მათ შორის ყველაზე გავრცელებული: “შექნა”, “დაპატრონება”, “ამოღება”, “მოქცევა”, “ამოღება და მოქცევა”, “ამოღება და დაპატრონება”⁴⁹. ამ კამათს წერტილი დაუსეა 1994 წლის 1 იელისის ფედერალურმა კანონმა რსფსრ სსკ-ში ცვლილებებისა და დამატებების შესახებ, ხოლო შემდეგ კი რფ 1996 წლის ახალმა სისხლის სამართლის კოდექსმა, რომლის 158-ე მუხლის შენიშვნაში მოცემულია დაუფლების ზოგადი ცნება – ანგარების მიზნით სხვისი ქონების მართლსაწინააღმდეგოდ უსასყიდლო ამოღება და (ან) დამნაშაეის ან სხეა პირების სასარგებლოდ მოქცევა, რამაც

⁴⁹Э.С. Тенчов, Охрана собственности – институт уголовного права: социальная обусловленность, структура, функционирование: Дис. ... д-ра юрид. наук. Иваново 1990; Г.Н. Борзенков, Уголовно-правовые проблемы охраны имущества граждан от корыстных посягательств: Дис. ... д-ра юрид. наук. М. 1991; Б.В. Волженкин, Корыстные злоупотребления по службе (хищения, взяточничество, злоупотребление служебным положением): уголовно-правовая характеристика и проблемы квалификации: Дис. ... д-ра юрид. наук. М. 1991; О.В. Белокуров, Ответственность за хищение, совершенное путем присвоения, растраты или злоупотребления служебным положением (вопросы квалификации): Дис. ... канд. юрид. наук. М. 1991; С.А. Тропин, Ответственность за хищение имущества, совершенное путем присвоения или растраты: Дис. ... канд. юрид. наук. М. 1991 В.Н. Дерсндяев, Уголовная ответственность за присвоение вверенного имущества: Дис. ... канд. юрид. наук. М. 1996; და ა.შ.

მესაკუთრეს ან ქონების სხვა მეპატრონეს მნიშვნელოვანი ზიანი მიაყენა. შემდგომ წლებში მეცნიერები მითვისებასა და გაფლანგვას დაუფლების ამ ცნებაზე დაყრდნობით განიხილავდნენ.

60-იანი წლების სისხლის სამართლის პოლიტიკამ კვლავ დატოვა მითვისებისა და გაფლანგვის გამოიწვევის ბუნდოვანი კრიტერიუმები, რამაც სასამართლო პრაქტიკაში არაერთგვაროვან გადაწყვეტილებათა გახშირება გამოიწვია. ამ მდგომარეობას გამოეხმაურა სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს პლენუმის 1972 წლის 11 ივლისის დადგენილება “სახელმწიფო და სასოგადოებრივი ქონების დაუფლების საქმეებზე სასამართლო პრაქტიკის შესახებ”, რომელმაც არასწორად მიიჩნია მითვისებისა და გაფლანგვის გამოიწვევა. დადგენილებაში აღნიშნული იყო: “მინდობილი ან გამგებლობაში მყოფი სახელმწიფო ან სასოგადოებრივი ნივთის მითვისებად თუ გაფლანგვად უნდა დაკვალიფიკირდეს მართლსაწმიდურ მფლობელობაში მყოფი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო უსასყიდლო გადაქცევა თავის საკუთრებად ან სხვა პირის საკუთრებად დამნაშავეს მიერ, რომელიც თანამდებობრივი მოვალეობის, ხელშეკრულებითი ურთიერთობის ან სახელმწიფო თუ სასოგადოებრივი ორგანიზაციის სპეციალური დავალებით ამ ნივთის მიმართ ახორციელებდა განკარგვის, მართვის, მიწოდების ან შენახვის უფლებამოსილებას (მეკუჭნავე, ექსპედიტორი, მომარაგების აგენტი, გამყიდველი, მოლარე და სხვა პირები)”.⁵⁰ ამ პოზიციამ ვერ მოიკიდა ფეხი საბჭოთა კავშირის და, მათ შორის, საბჭოთა საქართველოს სისხლის სამართალში.

⁵⁰ საქართველოს უმაღლესი სასამართლოს ბიულეტენი. თბ. 1972. №4

საქართველოს ახალმა კანონმდებლობამ კრიტიკის გარეშე გადმოიღო რუსეთის 1996 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 160-ე მუხლის კონსტრუქცია, რომელიც, თავის მხრივ, ასახავს 1947 წლის 4 ივნისის სსრკ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის ბრძანებულების მიერ დანერგილ ტრადიციას. ამიტომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 182-ე მუხლი ითვალისწინებს ორ ქმედებას – მითვისებას ან გაფლანგვას. საბჭოთამდელი სისხლის სამართლის თეორიის მიღწევების უარყოფითი და საბჭოური მოდელის შენარჩუნებით აღნიშნულმა მუხლმა კელაე ჰაერში დატოვა ქმედების არსის საკითხი. მრავალ კომენტარში კელაე იწინა თავი ბუნდოვანმა და წინააღმდეგობრივმა დებულებებმა.

მოკლედ შევეხოთ მითვისების შესახებ საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის განვითარების ისტორიას.

1922 წლის საბჭოთა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 192-ე მუხლში განისაზღვრებოდა მითვისება, ესე იგი კერძო პირის მიერ თვითნებურად და ანგარებით ნივთის დაჭერა, აგრეთვე მისთვის განსაზღვრული მიზნით მიბარებული ქონების გაფლანგვა. უპირველეს ყოვლისა აღსანიშნავია, რომ რუსეთის 1922 და 1926 წლების სისხლის სამართლის კოდექსები, საქართველოს კოდექსისაგან განსხვავებით, არ ითვალისწინებდნენ გაფლანგვის მომენტს, რადგან ჯერ კიდევ საბჭოთამდელი სისხლის სამართლის ზეგავლენის ქვეშ იმყოფებოდნენ. მაგრამ როგორც რუსეთის, ისე საქართველოს კოდექსებში დომინირებდა ანგარებითი მომენტი, რაც მითვისებისათვის არსებითად არ არის დამახასიათებელი. აღსანიშნავია ისიც, რომ, იურიდიული ტექნიკის თვალსაზრისით, 1922 წლის დეფინიცია არ იყო

დახვეწილი. ტერმინი “განსაზღვრული მიზნით მიბარებული ნივთი” გაუგებრობას იწვევდა ქურდობისა და მითვისების გამოჯენის თეალსაზრისით. მაგ., თუ პირმა თავისი ხელნაწი დროებით მიაბარა სადგურში ვინმეს რათა ეყიდა წამალი, უცხო მგზავრმა კი ისარგებლა ამ შემთხვევით და ფარულად დაეუფლა ნივთს, ზემოთ მოტანილი დეფინიციის მიხედვით ეს შემთხვევა უნდა დაკვალიფიცირდეს, როგორც მითვისება, თუმცა ადგილი აქვს ქურდობას. ტერმინი “ჰერაც” ვიწროდ ასახავდა მითვისების შინაარსს, რადგან მითვისების დროს მართლზომიერ მფლობელობაში არსებული ნივთის მისაკუთრება სხვადასხვა ხერხებით ხდება.

საქართველოს 1928 წლის სისხლის სამართლის კოდექსში ზემოთ მოტანილი ნორმა უცვლელად იქნა გადატანილი 182-ე მუხლის პირველ ნაწილში. მას დაემატა მეორე ნაწილი “ნაპოვნი რამის ან აღმოჩენილი განძის მითვისება” და მესამე – “მეურვის მიერ მეურვეობაში მეოფი პირის ქონების მითვისება ან გაფლანგვა”, რომლის მიმართ კანონი იყენებდა სოციალური დაცვის ღონისძიებებს.

ცვლილებაში აისახა სახელმწიფო საკუთრების გაძლიერების ტენდენცია, რადგან ნებისმიერი განძი ითვლებოდა სახელმწიფო საკუთრებად. ვარაუდობდნენ, რომ ნაპოვნი ნივთი, თუ მასზე არ არსებობს რაიმე განაცხადი, ითვლება სახელმწიფო საკუთრებად.

წინამორბედი კოდექსის შესაბამის ნორმასთან შედარებით, 1928 წლის სსკ-ის 182-ე მუხლის მესამე ნაწილი ნოვაცია იყო, მაგრამ არსებითად არ ცვლიდა მითვისების ბუნებას, რომელიც აღწერილი იყო მუხლის პირველ ნაწილში, რადგან მართლზომიერ მფლობელად მეურვეც ითვლებოდა.

საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პლენუმის 1943 წ. 23 ივნისის ბრძანებულებით ეს მესამე ნაწილი გაუქმდა.

არსებითი ცვლილებები განიცადა მითვისების ნორმამ საქართველოს სსრ 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსში. მითვისების შემადგენლობა გათვალისწინებული იყო კოდექსის მე-2 – (“დანაშაული სოციალისტური საკუთრების წინააღმდეგ”) და მეხუთე თავებში (“დანაშაული მოქალაქეთა პირადი საკუთრების წინააღმდეგ”).

საქართველოს სსრ-ის სისხლის სამართლის კოდექსში პრიორიტეტი ეძლეოდა სახელმწიფო საკუთრებას. ამიტომ თავდაპირველად მითვისების შემადგენლობა გათვალისწინებული იყო 94-ე მუხლში – “სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონების გატაცება მითვისებით, გაფლანგვით ან სამსახუროებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებით”. ამ ნორმის პირველ ნაწილში ვკითხულობთ: “მითვისება ან გაფლანგვა სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონებისა, რომელიც მინდობილი ჰქონდა დამნაშავეს, ან იმყოფებოდა მის გამგებლობაში, აგრეთვე სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონების გატაცება თანამდებობის პირის მიერ თავის სამსახუროებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებით”.

“მეორე ნაწილი ითვალისწინებდა იგივე მოქმედებას, ჩადენილს განმეორებით ან პირთა ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებით”.

“მესამე ნაწილით ისჯება გატაცება, გათვალისწინებული ამ მუხლის პირველ ან მეორე ნაწილში, ჩადენილი დიდი ოდენობით”.

ნაპოვნია სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონების მითვისება იყო გათვალისწინებული ამავე კოდექსის 99-ე მუხლში შემდეგი დეფინიციით: “წინასწარი შეცნობით

სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციის კუთვნილი ნაპოვნი ქონების ან დამნაშავეს ხელში შემთხვევით მოხვედრილი სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციის კუთვნილი განძის, აგრეთვე ისტორიული მნიშვნელობის ქონების მითვისება”.

როგორც აღენიშნეთ, მითვისების შემადგენლობას ითვალისწინებდა აგრეთვე კოდექსის მეხუთე თავი. 155-ე მუხლის თანახმად, მითვისება განიხილებოდა როგორც მოქალაქეთა პირადი ქონების დაუფლება იმ პირის მიერ, რომელსაც ეს ქონება მინდობილი ჰქონდა ან ამ ქონების გაფლანგვა, რამაც დაზარალებულს მნიშვნელოვანი ზიანი მიაყენა.

მოქმედ კანონმდებლობაში მითვისებისა და გაფლანგვის გამიჯვნას მხარს უჭერს ქართულ მეცნიერთა უმრავლესობა. ამ მცდარი კონსტრუქციის მიზეზების გამოვლენისათვის საჭიროა განვიხილოთ თანამედროვე ავტორთა პოზიცია.

მ.ლექევიშვილისა და გ.მამულაშვილის აზრით, “მითვისება და გაფლანგვა მჭიდროდ არის დაკავშირებული ერთმანეთთან. საერთო მათ შორის ისაა, რომ ამ დანაშაულთა სუბიექტს (უფრო ზუსტად, “ამსრულებელს”–ნ.თ.) ახასიათებს სპეციალური ნიშანი – ფაქტობრივი შესაძლებლობა, განახორციელოს ამ ქონების განკარგვის, მართვის, დაცვის, რემონტის, გადასიდვის, დროებითი სარგებლობისა და ა.შ. უფლებამოსილება.”⁵¹ ანალოგიური პოზიცია უკავია ნ.თოდუას, რომელიც აღნიშნავს: “ამ დანაშაულისათვის დამახასიათებელი თვისებურებაა სპეციალური ამსრულებლის არსებობა.

⁵¹მ.ლექევიშვილი, გ.მამულაშვილი, პასუხისმგებლობა ეკონომიკური დანაშაულისათვის . (კომენტარი). გამომც. "მერიდიანი" 1999. გვ. 47.

ამსრულებლები არიან პირები, ვისაც სხვისი მოძრავი ნივთი გადაცემული აქვთ შესანახად, დასაცავად, გასარემონტებლად (მაგალითად, ავტომანქანის გადაცემა ხელოსნისათვის გასარემონტებლად), გადასაზიდად (მაგალითად, მძღოლ-ექსპედიტორს ჩააბარეს სათანადოდ გადათვლილი ან აწონილი რაიმე ნივთი გადასაზიდად), განკარგვისათვის (მაგალითად, მაღაზიის გამყიდველს თვლით და წონით ჩაბარებული აქვს ნივთები გასაყიდად ან მოლარეს ჩაბარებული აქვს რომელიმე ორგანიზაციის წევრებისათვის დასარიგებელი თვიური ხელფასი) და ა.შ. ამდენად, დანაშაულის ამსრულებლები აქ არიან მატერიალურად პასუხისმგებელი პირები”.⁵² ზ.წულაიას აზრით, მითვისების განსაკუთრებული ხასიათი ისაა, რომ ნივთი იმყოფება დამნაშავეს მართლზომიერ მფლობელობაში. ამგვარად, აღნიშნული ფორმით ნივთის დაუფლებისას საქმე გვაქვს დამნაშავეს მართლზომიერ მფლობელობაში მყოფი ნივთის გადასვლასთან მის არამართლზომიერ მფლობელობაში (მაგალითად, სახელმწიფო დაწესებულების მოლარე თავისთვის იტოვებს ბანკიდან მიღებულ ფულს, რომელიც განკუთვნილია ხელფასის სახით დაწესებულების მუშებზე გადასაცემად).⁵³

სსკ-ს 182-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების შემთხვევაში მოტანილი ზოგადი დახასიათებები სწორია და დაეას არ იწვევს. მართლაც, ამ ქმედების სპეციფიკა მდგომარეობს იმაში, რომ დამნაშავე მიისაკუთრებს იმ მოძრავ ნივთს, რომელიც მესაკუთრის ნებით მას გადაცემული ჰქონდა მართლზომიერ მფლობელობაში. მაგრამ, როგორც შემდგომ

⁵²სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი. (ეკონომიკური დანაშაული). გამომც. "მერიდიანი" 2004. გვ. 165.

⁵³ზ.წულაია, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი. გამომც. "ინტელექტი" 2003. გვ. 90.

დავინახეთ, მფლობელობის არასწორი გაგება იწვევს ერთი ქმედების მაგიერად ორის არსებობას – მითვისების და გაფლანგვის. როგორც გვარწმუნებენ, მითვისებასა და გაფლანგვას შორის განსხვავება ობიექტურ მხარეშია. მითვისების დროს დამნაშავე იტოვებს მინდობილ ნივთს თავის პირად განკარგულებაში იმ მიზნით, რომ შემდგომში ისარგებლოს მისით როგორც თავისი საკუთარო (მაგალითად, გამყიდველმა მაღაზიიდან წაიღო და თავის ბინაში გადაამალა ტელევიზორი, მოღარემ საღაროდან ამოიღო გარკვეული თანხა და შეიტანა შემნახველ საღაროში თავის პირად ანგარიშზე და ა.შ.); გაფლანგვის დროს კი დამნაშავე უკვე განკარგავს მინდობილ ნივთს, როგორც თავის საკუთარს: გაყიდის, მოიხმარს, დახარჯავს, გააჩუქებს და ა.შ.⁵⁴

როგორც ვხედავთ, მფლობელობა მოწყვეტილია მესაკუთრის ინტერესს და მთელი ტვირთი გადატანილია იმ ხერხებზე, რომლითაც ხორციელდება მინდობილ ნივთზე ფაქტობრივი ბატონობა. გავრცელებული აზრის მიხედვით, მითვისება არის ჭერა. მაგალითად, ნოდუა წერს: როდესაც საწყობის გამგემ მიითვისა საწყობში არსებული ნივთი და შემდეგ გაყიდა იგი, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს არა გაფლანგვად, არამედ მითვისებად, ეს იმიტომ, რომ ნივთის უკანონო დაუფლების ხერხი მითვისებაა. საწყობის გამგის შემდგომი საქმიანობა (ნივთის გაყიდვა) მითვისებას ეერ გადააქცევს გაფლანგვად... გაფლანგვა შეიძლება მოხდეს იმ მოძრავი ნივთისა, რომელიც იმყოფება გამფლანგველის მართლწომიერ მფლობელობაში ან გამგებლობაში, ხოლო მითვისებული ნივთი უკვე არ იმყოფება მიმთვისებლის

⁵⁴ ვ.წულაია, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი. გამოც. "ინტელექტი" 2003. გვ. 91.

მართლ'სომიერ მფლობელობაში, იგი მას უკვე უკანონოდ ფლობს, აღნიშნავს ავტორი.⁵⁵

მითვისებისა და გაფლანგვის გამიჯვნა, მათი არსის ბუნდოვანი გაგება მრავალ კითხვას წარმოშობს. დაუშვათ, გამყიდველმა მაღაზიიდან წაიღო და თავის ბინაში გადაამალა ტელევიზორი. გაბატონებული აზრის მიხედვით, აქ ჩვენ გვაქვს მითვისება. მაგრამ, თუ მან გაყიდა ტელევიზორი, მაშინ – გაფლანგვა. როდის უნდა ჩავთვალოთ დანაშაული დამთავრებულად? ე.წ. მითვისების დროს მან შეასრულა დანაშაულის შემადგენლობა. მაგრამ თუ შემდგომში გაყიდა ტელევიზორი, მაშინ როგორ უნდა დავაკვალიფიკიროთ დანაშაული? მითვისება არ ჩაითვლება დამთავრებულად და მაშინ მოგვიწევს მისი გამოცხადება გაფლანგვისათვის მომ'საღებად, რაც ალოგიკურია. უფრო მეტიც, ასეთი კონსტრუქცია სქოლასტიკურია, რადგან მას არ მოსდევს რაიმე განსხვავებული იურიდიული შედეგი და არსებითად არ ცვლის დანაშაულის კვალიფიკაციას. უნდა დავეთანხმოთ აიგნატოვს, რომ გაფლანგვა მითვისების შემდეგი ეტაპია: იმისათვის, რომ გაფლანგო, ჯერ უნდა მიითვისო.⁵⁶ თუმცა დანაშაულის დამთავრების მომენტი მასთანაც გაურკვეველია და ეს კითხვა მაინც უპასუხოდ რჩება.

“მითვისებისა და გაფლანგვის გამიჯვნისას 'სოგიერთი ავტორი უფრო შორს მიდის. ჯერ გვარწმუნებდნენ, რომ მითვისება არის ნივთის ჭერა. ამის საპირისპიროდ ამტკიცებენ, რომ მითვისება ეს არ არის მხოლოდ ნივთის დაკავება და დაუბრუნებლობა, რომელიც თავისი შინაარსით ყოველთვის

⁵⁵სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი. (ეკონომიკური დანაშაული). გამომც. "შერიდანი" 2004, გვ. 165.

⁵⁶Комментарй к УК РСФСР. (под ред. В. М. Лебедева). М. 2006. С. 374.

ადამიანის პასიურ მოქმედებას გულისხმობს. საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ ქონების დაუფლება უმოქმედობით... შეუძლებელია. მითვისება ყოველთვის აქტიური მოქმედებით ხორციელდება”.⁵⁷ მაგრამ იგივე ავტორები ნაშრომის შემდეგ გვერდზე საპირისპიროს გვიმტკიცებენ, რომ ექსპედიტორის მიერ მინდობილი ნივთის დაკავება, დაუბრუნებლობა არის მითვისება, ანუ აქტიური მოქმედება.⁵⁸

2008 წლის 23 ოქტომბრის კანონმდებლობითი ცვლილებები შეიტანა მითვისების შემადგენლობის შინაარსში, რომლის მიხედვითაც დანაშაულის საგანი არის არა მხოლოდ მოძრავი, არამედ უძრავი ნივთიც, ასევე სხვისი ქონებრივი უფლება. ამ საკანონმდებლო ცვლილების აკარგოების გასარკვევად, აუცილებელია გავითვალისწინოთ ძირითადი ინსტიტუტის – საკუთრების მნიშვნელობა. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 170-ე მუხლის თანახმად, საკუთრების უფლების შინაარსი არის ქონების (ნივთის) თავისუფალი ფლობა, სარგებლობა და განკარგვა. ეს იმას ნიშნავს, რომ საკუთრების უფლება არის აბსოლუტური უფლება. მესაკუთრემ უნდა შეძლოს ნივთთან თავისუფალი ურთიერთობების განხორციელება. ყველა დანარჩენ პირს პოტენციურად ედება ვალდებულება, არ დაარღვიონ ეს უფლება.

საკუთრების უფლება მიეკუთვნება საყოველთაოდ აღიარებულ უფლებებს. საქართველოს კონსტიტუციის მე-7 მუხლის თანახმად, სხვა უფლებათა შორის საკუთრების უფლებასაც სახელმწიფო ცნობს და იცავს როგორც საყოველთაოდ აღიარებულ უფლებას.

⁵⁷მ. ლეკვეიშვილი, გ. მამულაშვილი, პასუხისმგებლობა ეკონომიკური დანაშაულისათვის. (კომენტარი), გამომც. "პერიდიანი" 1999 გვ. 48.

⁵⁸იქვე, გვ. 49.

საკუთრების ცნებისაგან დამოკიდებულია მფლობელობის ცნება. სამოქალაქო კოდექსის 155-ე მუხლის თანახმად, მფლობელობა წარმოიშობა ნივთზე ფაქტობრივი ბატონობის ნებითი მოპოვებით. მფლობელობა დამოკიდებულია მესაკუთრისაგან. ამავე კოდექსის 172-ე მუხლით, მესაკუთრის ნებით დადგენილი მფლობელობის პირობების დარღვევა ითვლება უკანონო მფლობელობად და მესაკუთრეს შეუძლია მფლობელს მოსთხოვოს ნივთის უკან დაბრუნება. როგორც აღნიშნავს ბ.ზოიძე, მესაკუთრეს უფლება აქვს პასუხი მოსთხოვოს არაკეთილსინდისიერ კონტრაქტს, რომელმაც თვითნებურად გაასხვისა მისი ნივთი. მესაკუთრემ იცის, თუ ვისთან იმყოფება იგი სახელშეკრულებლო ურთიერთობაში და ამდენად თავის კონტრაქტს უნდა მოსთხოვოს პასუხი.⁵⁹ როგორც ბ.ზოიძე აღნიშნავს, მხედველობაში უნდა ვიქონიოთ ფაქტობრივი მფლობელობის დაცვა, რაც არსებითად საკუთრების ინტერესებითაა გამოწვეული. უკანონო მფლობელობის დაცვა აუცილებელი ბოროტებაა და იგი ხდება საკუთრების უფლების ინტერესებისათვის.⁶⁰ მესაკუთრის უფლების უპირატესობაზე საუბრისას, ბ.ზოიძე კვლავ უბრუნდება ისეთ შემთხვევებს, როდესაც მესაკუთრის ნების გარეშე გამოდის ქონება მისი ხელიდან, “ეს მაშინაა, როდესაც მესაკუთრე კარგავს, ან პარავენ მას ამ ქონებას, ან კიდევ, როცა უკანონო სანქციებით ხდება მისი ჩამორთმევა. სამოქალაქო კოდექსი იუწყება, რომ ასეთ შემთხვევაში ვის ხელშიც უნდა აღმოჩნდეს ეს ქონება, ვინც უნდა იყოს მისი უკანასკნელი შემძენი, კეთილსინდისიერი იქნება იგი თუ არაკეთილსინდისიერი, მისგან ნივთის გამოთხოვა

⁵⁹ ბ.ზოიძე, ქართული სანიეთო სამართალი, გამომც. “მეცნიერება” 2003. გვ.98.
⁶⁰ იქვე, გვ. 58.

გარდაუვალია. სანიმუშოდ წარმოვიდგინოთ მესაკუთრის, ნიეთის მპარავისა და კეთილსინდისიერი შემძენის სამართლის ნორმატიული, ნებით განსაზღვრული ურთიერთობა. ამ ურთიერთობის პროცესში აღგილი აქვს ინტერესთა ურთიერთდაპირისპირებას, რაც საბოლოოდ მესაკუთრის სასარგებლოდ წყდება. კეთილსინდისიერ შემძენს ნიეთი ჩამოერთმევა. თავისი უფლების დასაცავად მან შეიძლება მიმართოს იმას, ვისგანაც შეიძინა ნიეთი და მოსთხოვოს მას გადახდილის უკან დაბრუნება. თუ ეს პირიც უცნობი აღმოჩნდა, მაშინ სამართალი კეთილსინდისიერ შემძენს თანაგრძნობის გარდა ვერაფრით შეეღოს. ამდენად, ინტერესთა აღნიშნული დაპირისპირება კანონმდებელმა იმით მოხსნა, რომ უპირატესობა მიანიჭა მესაკუთრეს სწორედ იმიტომ, რომ ნიეთი მისი ხელიდან გამოდის მისი ნების გარეშე და ამ მდგომარეობაში შეიძლება აღმოჩნდეს ნებისმიერი მესაკუთრე”.

ყოველივე აღნიშნულიდან შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ მითვისება გულისხმობს მართლზომიერ მფლობელობაში მყოფი მოძრავი ნიეთის მესაკუთრის ნების გარეშე მისაკუთრებას, ანუ მისი ნების გარეშე ნიეთის ფლობას, სარგებლობას, განკარგვას. ჩვენი პოზიციის გასამყარებლად კელაე მოვიშველიებთ ი.ფონინიცკის მოსაზრებას, რომ მითვისება ნიშნავს სხვისი ნიეთის ნებისმიერ მართლსაწინააღმდეგო დატოვებას, მესაკუთრისათვის ნიეთის დაუბრუნებლობას. დანაშაული დამთავრებულად ითვლება იმ მომენტიდან, როდესაც დგება ნიეთის დაბრუნების ვალდებულება, მიუხედავად იმისა, ნიეთი დაიტოვა პირმა თავის საკუთრებაში თუ გაასხვისა, დახარჯა ან გაფლანგა. ამგვარად, დაუბრუნებლობა მოიცავს სხვისი ქონების დატოვებასაც (თვით მითვისებას) და დახარჯვასაც (გაფლანგვას). როგორც

აღნიშნავდა ი.ფოინციკი, “ნიეთის დაბრუნების შესახებ მეპატრონის მოთხოვნის შეუსრულებლობის მომენტი იქნება სწორედ დამნაშავეს საკუთრებაში მართლსაწინააღმდეგოდ ნიეთის მოქცევის მომენტი... ასევე არსებობს მითვისება, თუ კი დადგენილ ადგილას და დადგენილ დროში არ აღმოჩნდება სახეზე მინდობილი ქონება (ხაზინადრის რეციზიისას სახაზინო უთში არ აღმოჩნდა მთელი თანხა ან მისი ნაწილი)”.⁶¹

უნდა აღინიშნოს, რომ სამაქალაქო სამართალში ეს საკითხი გარკვეულია. მაგალითად, პირი, რომელმაც აიღო იჯარით მანქანა, არის არაპირდაპირი მფლობელი იმასთან შედარებით, რომელიც მან დაიქირავა მძღოლად (პირდაპირი მფლობელი). ასეთი დაყოფა აისახება სისხლის სამართალშიც, ოღონდ “პირდაპირი მფლობელის” მაგივრად გამოიყენება ტერმინი “გამგებლობა”. ეს არის და ეს. თუმცა ისიც აღსანიშნავია, რომ ორივე შემთხვევაში ადგილი აქვს მფლობელობას.

ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია სსკ-ის 182-ე მუხლის დისპოზიცია ჩამოყალიბდეს შემდეგი რედაქციით:

მუხლი 182. მითვისება

1. მითვისება, ესე იგი სხვისი მოძრავი ნიეთის დაუფლება მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, თუ ეს ნიეთი იმყოფებოდა მიმთვისებლის მართლსაზომიერ მფლობელობაში ან გამგებლობაში.

14. მიზეზობრივი კავშირი, ქმედების ობიექტური შემადგენლობის აუცილებელი ელემენტია მიზეზობრივი

⁶¹И.Я. Фойницкий, Курс уголовного права. Часть особенная. СПб. 1907. С. 300-302.

კავშირი. სქემატურად აღნიშნული კავშირი არსებობს ქმედებასა და შედეგს შორის, სადაც ქმედებას წარმოადგენს მართლსაზიარებო მფლობელობაში ან გამგებლობაში არსებული სხვისი მოძრაობი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მოთხოვნა, ხოლო მესაკუთრის მიერ მოძრაობი ნივთზე მფლობელობის ან განკარგვის უფლების დაკარგვა – ქმედების შედეგს. როგორც მართებულად აღნიშნავენ, "მოთხოვნა დამთავრებულია მაშინ, როცა მიმოთვსებელს მიეცემა ამ ნივთის საკუთარი შეხედულებისამებრ განკარგვის შესაძლებლობა".⁶² ანალოგიურად მსჯელობს ი.ფონინიციცი, როდესაც აღნიშნავს, რომ "ნივთის დაბრუნების შესახებ მეპატრონის მოთხოვნის შეუსრულებლობა იქნება სწორედ დამნაშავის საკუთრებაში კანონსაწინააღმდეგოდ მისი მოქცევა".⁶³

Conditio sine qua non-ის პრინციპზე დაყრდნობით შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ მიზეზობრივ კავშირზე გავლენას ვერ მოახდენს ის გარემოება, თუ რა ბედი ეწია ნივთს მესაკუთრის მოთხოვნის შეუსრულებლობის შემდეგ. დამნაშავემ შეიძლება ნივთი გაყიდოს, ანუქოს მესამე პირს, წაიღოს სახლში და ა.შ. მაგრამ ამ აქტებს არავითარი მნიშვნელობა არ აქვს იმ ძირითად შედეგთან, რომელიც იურიდიულად მნიშვნელოვანია, ანუ მესაკუთრის მოთხოვნის შეუსრულებლობასთან.

პროფ. თ.წერეთელი აღნიშნავს „პირველად ყოვლისა, მიუთითებენ, რომ თეზისი conditio sine qua non საერთოდ უვარგისია ერთი მოვლენის მეორე მოვლენისაგან წარმოშობის ასახსნელად, რომ ეს თეზისი არსებითად გეიხსნის არა

⁶² სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი. (ეკონომიკური დანაშაული). გამომც. "მერიდიანი" 2004. გვ. 165.

⁶³ И.Я. Фойницкий, Курс уголовного права. Часть особенная. СПб. 1907. С. 181.

მიზეზობრივ დამოკიდებულებას ორ მოვლენას შორის, არამედ საერთო ურთიერთკავშირს და ურთიერთზემოქმედებას. კერძოდ სისიხლის სამართალში ამ თეზისმა შეიძლება განუსაზღვრელ მიზეზობრიობამდე მიგვიყვანოს, ვინაიდან რაიმე მოვლენის აუცილებელი პირობა თვით არის შედეგი სხვა აუცილებელი პირობისა და ა.შ. უსაზღვრობამდე,⁶⁴ ამას ადასტურებს სსკ-ის 182-ე მუხლის პირველი ნაწილის კონსტრუქციაც, სადაც შედეგი ზოგადად არის მითითებული. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მიზეზობრივი კავშირის ხარისხობრივი დახასიათება მოცემულია ზოგად ნორმაში, ხოლო მისი რაოდენობრივი პარამეტრები "მნიშვნელოვანი ზიანი", "დიდი ოდენობა" კი – მაკვალთფიცირებელ ნორმებში. დასკვნის სახით შეგვიძლია გამოვთქვათ შემდეგი მოსაზრება:

სხვისი მოძრავი ნივთის მართლწომიერი მფლობელობიდან ან გამგებლობიდან ამოღება მტკიცეა დააკავშირებული მითვისების შედეგთან – მესაკუთრისათვის ქონებრივი ზიანის მიყენებასთან. ამიტომ სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მითვისება დამთავრებულ დანაშაულად უნდა ჩაითვალოს ქონების ფაქტიურად ამოღების მომენტიდან, იმის მიუხედავად, შეძლო თუ არა დამნაშავემ სხვისი ქონების, როგორც საკუთრის განკარგვა: გამოიყენა ან სხვაგვარად მოიხმარა, გაყიდა, გააჩუქა, გადასცა ვალში ან ვალის გადახდის სანაცვლოდ და ა.შ... მითვისების დამთავრებულად აღიარებისათვის საჭიროა, რომ სხვისი ნივთის უკანონოდ ამოღების შედეგად დამნაშავემ მიიღოს

⁶⁴თ.წერეთელი, სისხლის სამართლის პრობლემები. I ტომი. გამომც. "პერიდიანი", 2007. გვ. 244.

რეალური შესაძლებლობა განკარგოს მითვისებული ნივთი თავისი შეხედულებისამებრ.⁶⁵

მიზეზობრივი კავშირის დადგენისას მნიშვნელოვანია, რომ მესაკუთრეს მიაყენეს ქონებრივი ზიანი. ლიტერატურაში მართებულად აღინიშნება, რომ ნორმის კონსტრუქცია ითვალისწინებს მარტო მატერიალურ შედეგს და არა მორალურს.⁶⁶ ფართო გაგებით, მატერიალური ზიანი შეიძლება იყოს ორი სახის: ზიანი, რომელიც დაკავშირებულია მიღებულ შემოსავალთან და ზიანი, ფაქტობრივად დამდგარი ქონებრივი დანაკლისისათვის. ზიანის პირველი ფორმა დაკავშირებულია სამოქალაქო-სამართლებრივ პრობლემატიკასთან (სამოქალაქო სამართლის კოდექსის 411-ე მუხლი). სისხლის სამართალი ზიანის ამ ფორმას არ ითვალისწინებს. სსკ-ის 182-ე მუხლი ითვალისქინებს მარტო ფაქტობრივად დამდგარ ქონებრივ დანაკლისს.

მიზეზობრივი კავშირის კვლევისას ლიტერატურასა და პრაქტიკაში შემდეგი პრობლემა წამოიჭრება: შეიძლება თუ არა იურიდიულად მნიშვნელოვან კავშირად ჩათვალოთ ისეთი შემთხვევა, როდესაც პირმა მიითვისა მართლზომიერ მფლობელობაში ან გამგებლობაში არსებული ნივთი, რომელიც თავის დროზე მოპარული იყო მესაკუთრის მიერ?

აბაქრაძის აზრით, სხვა პირი (არამესაკუთრე) შეიძლება ფლობდეს სხვის ნივთს არა მარტო კანონიერად, არამედ უკანონოდაც. ცხადია, კანონი უნდა იცავდეს იმ პირის ინტერესებს, ვინც სხვის ნივთს კანონიერ საფუძველზე ფლობს. მოპარულის მითვისება არ აყენებს ზიანს ამ ნივთის

⁶⁵ А.А.Бакрадзе, Присвоение и растрата как формы хищения. «Российский следователь». №8. 2004. <http://www.lawmix.ru/comm.php>

⁶⁶ იქვე.

მესაკუთრეს, ის „ზიანს“ აყენებს იმას, ვინც მესაკუთრეს მოპარა ნივთი, ვინც მას მართლაც მიაყენა ზიანი და უკანონოდ ფლობს ქონებას. აბაქრაძის აზრით, საუბარი უნდა იყოს მხოლოდ „კანონიერ მფლობელზე“.⁶⁷ ამასთან დაკავშირებით, იგი გვთავაზობს მოპარული ნივთის მითვისებას სისხლის სამართლის კოდექსის ცალკე მუხლის სახით, ამგვარი ნორმის შემოღების საჭიროება ჩვენ სადაოდ მიგვაჩნია. ამ შემთხვევაში მიზეზობრივი კავშირი თავდაპირველად მოქმედი პირის ქმედებასა და ფაქტიურად დამდგარ შედეგს შორის უნდა დადგინდეს. ამაზე ნათლად მიუთითებს 182-ე მუხლის კონსტრუქცია, რომელიც ითვალისწინებს ორ გარემოებას: 1) მოპარული ნივთი იმყოფება მიმთვისებლის მართლზომიერ მფლობელობაში და 2) ამ ნივთს ჰყავს თავისი მესაკუთრე, რაზეც მიუთითებს ტერმინი „სხვისი მოძრავი ნივთი“. ამიტომ აბაქრაძის მიერ ახალი ნორმის შემოთავაზებას ვერ დავეთანხმებით.

ასევე მიუღებელია ლ.გაუხმანისა და სხვების მოსაზრება იმის შესახებ, რომ მოპარული ნივთი არ შეიძლება იყოს მართლზომიერ მფლობელობაში და ამ შემთხვევაში უნდა ეიმსჯელოთ სხვა შემადგენლობაზე.⁶⁸ საკითხის ასეთი გადაწყვეტა ეჭვს იწვევს. დაუშვათ, დამქირავეებელმა ბინიდან გაიტანა და გაყიდა ნივთები. მან არ იცის, რომ ერთ-ერთი ნივთი მესაკუთრის მიერ თავის დროზე მოპარული იქნა. ლ. გაუხმანის კონსტრუქციის მიხედვით, ამ ნივთის მითვისება არ

⁶⁷ А.А.Бакрадзе, Присвоение и растрата как формы хищения. «Российский следователь». №8. 2004. <http://www.lawmix.ru/comm.php>

⁶⁸ Л.Д. Гаухман, С.В. Максимов, Преступления в сфере экономической деятельности. М. 1998. С. 17. ასევე იხ: Новое Уголовное право России. Часть особенная М. 1998. С. 147. Н.А. Лопошенко, Преступления в сфере экономической деятельности: понятие, система, проблемы квалификации и наказания. Саратов. 1997. С. 20.

შეიძლება შეერაცხოს პირს, რაც აშკარა შეცდომაა. ლგაუხმანი არ ითვალისწინებს ნორმის თავისებურებას და მის ზეგავლენას მიზეზობრივი კავშირის დადგენაზე. მითვისების შემადგენლობის არსებობისათვის საკმარისია ნიუთი იმყოფებოდეს მართლზომიერ მფლობელობაში და პირმა იბატონოს მასზე, როგორც თავის საკუთრებაზე მესაკუთრის ინტერესის საწინააღმდეგოდ. ამით ამოიწურება მიზეზობრივი კავშირის პრობლემა მითვისების კვალიფიკაციისას. როგორც აღნიშნავს თ.წერეთელი: „სად უნდა მოექცნოთ სასლვარი სისხლის სამართალში, როდესაც ვადგენთ ადამიანის მოქმედების მიზეზობრივ დამოკიდებულებას სასოგადოებრივად საშიშ შედეგთან, რამდენად უნდა შევიტრაოთ მიზეზობრივი კავშირის ჯაჭვში და სად უნდა შევწყვიტოთ ჩვენი გამოკვლევა? ცხადია, ჩვენ არ გეჭირდება ისე შორს წასვლა, რომ ვიკელით დამნაშავეის დაბადება ან თოფის წამლის გამოგონება როგორც მკვლელობის აუცილებელი პირობა. ვინაიდან ამ აქტებთან სისხლის სამართალს არავითარი კავშირი არა აქვს. რამდენადაც სისხლის სამართალში პასუხისმგებლობის საკითხს ვიკვლევთ, ამდენად ჩვენი შეჭრა მიზეზობრივი კავშირის ჯაჭვში წინასწარაა განსაზღვრული ამ ამოცანით. მიზეზობრივი რგოლის გამოკვლევა წყდება იქ, სადაც იგი აღარ წარმოადგენს არავითარ ინტერესს სისხლის სამართლისათვის, ე.ი. სადაც ქმედობის სასოგადოებრივი საშიშროება და ბრალეულობა უკვე აღარ შეიძლება იყარაუდებოდეს“.⁶⁹

ასევე მცდარად მიგვაჩნია ზოგიერთი გერმანელი ავტორის მოსაზრება, რომელიც უშვებს მესამე პირის

⁶⁹ თ.წერეთელი, სისხლის სამართლის პრობლემები. I ტომი, გამომც. “მერიდიანი” 2007. გვ. 245.

სასარგებლოდ არამართლზომიერ მითვისებას. აქ მი'სე'სობრივი კავშირი უსასრულობამდე იჭიმება და კარგავს მითვისების ობიექტური შემადგენლობის ელემენტის თვისებას, რადგან ამ შემთხვევაში შედეგი დგება არა იმ მომენტში, როდესაც მესაკუთრე კარგავს ნივთ'სე ბატონობას, არამედ მაშინ, როდესაც მას მიიღებს მესამე პირი.⁷⁰

§ 2. სუბიექტური შემადგენლობა

მითვისების სუბიექტური მხარის საკითხი ნაკლებადაა დამუშავებული სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში. ძირითადად მსჯელობენ ქმედების ობიექტურ მხარე'სე. დასა'სუსტებელია მთელი რიგი საკითხები, რომლებიც ეხება მიზანსა და მოტივს.

2.1. მითვისების სუბიექტური მხარე შედგება პირდაპირი გან'სრახებისგან. პირს გაცნობიერებული უნდა ჰქონდეს სხვისი მოძრავი ნივთის მართლ'საწინააღმდეგო დაუფლების შესაძლებლობა და სურდეს ეს შედეგი ან/და ითვალისწინებდეს ასეთი შედეგის განხორციელების გარდუვალობას. ინტელექტუალური მომენტისათვის საკმარისია მიმთვისებელს წარმოდგენა ჰქონდეს, რომ ის არღვევს ნივთის მართლ'ზომიერი მფლობელობის ან გამგებლობის წესს. ეს წესი სხვადასხვანაირად ვლინდება ცხოვრებაში. ერთ შემთხვევაში მას გაცნობიერებული უნდა ჰქონდეს, რომ მინდობილი მასალის წაღება სახლში არის ხელშეკრულების ან სიტყვიერი

⁷⁰N. Kommentar. Prof.Dr. Urs Kindhauser, Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn. Strafgesetzbuch. 3. Auflage. zeite 783. (Noak, Drittzueignung und 6. StrRG, 1999, 132 m.w.N.)

პირობის დარღვევა. მეორე შემთხვევაში გაცნობიერება შეიძლება შეეხოს მინდობილი ფულის დახარჯვას და ა.შ. ყველა შემთხვევაში მითვისების სუბიექტური მხარის დადგენისას აუცილებელია გაეთვალისწინოთ გან'სრახვის ინტელექტუალური მომენტის აღნიშნული თავისებურება.

ინტელექტუალური მომენტისათვის მნიშვნელოვანია მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობის გათვალისწინება. მაგალითად, როდესაც პირი გადამალავს ნივთს, მან იცის, რომ მასზე ბატონობა შეიძლება ამ გზით ან სხვა გზითაც – მაგალითად, ნივთის გაყიდვით. ამ შემთხვევაში სასურველი შედეგი – სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლება კანონ'სომიერია, მაგრამ როგორც ერთ-ერთი შესაძლებელი შედეგი. ასე რომ, როდესაც ვლადიმერ პუტინმა შედეგის დადგომის შესაძლებლობა'ს, უნდა ეთვალისწინებინა სხვისი ნივთის დაუფლების ნებისმიერი ვარიანტი და, შესაბამისად, პირის მიერ მისი დადგომის შესაძლებლობის გათვალისწინება.

მითვისებისას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ინტელექტუალური მომენტის სხვა ასპექტსაც. მხედველობაში გვაქვს შემთხვევები, როდესაც პირი ითვალისწინებს შედეგის გარდუვალობას.

ქმედების სუბიექტური მხარის მნიშვნელოვანი მომენტია ნებულობითი მომენტი. პირს უნდა სურდეს ნივთის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლება და ამიტომ დასახული მიზნის მისაღწევად ხდება მისი სურვილის მობილიზაცია. როგორც ვ. მაყაშვილი აღნიშნავს, სურვილს “შეიძლება სხვადასხვაგვარი ფსიქიკური შეფერვა ჰქონდეს. ნასურვებია არა მხოლოდ ის შედეგი, რომელიც დამნაშავეს შინაგან სიამოვნებას ანიჭებს, არამედ ისიც, რომლის

მიმართაც მას შინაგანი უარყოფითი ემოციური დამოკიდებულება აქვს, მაგრამ იგი წარმოდგენილი აქვს მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად როგორც საჭირო და აუცილებელი. შედეგი, რომლისკენაც ისწრაფვის დამნაშავე, შეიძლება მის საბოლოო მიზანს წარმოადგენდეს, ან იყოს მიზნის მიღწევის შუალედი ეტაპი, მიზნის მიღწევის საშუალება, ანდა ქმედების აუცილებელი თანამდევი ელემენტი. ამიტომაც განზრახვის კელევის დროს საჭირო ხდება პირის მომავლისაკენ მიმართული ფსიქიკური მდგომარეობის ანალიზი".⁷¹ პირდაპირი განზრახვის განმარტება, რომელიც სსკ-ის მე-9 მუხლშია მოცემული, დანაშაულის მატერიალურ შემადგენლობებზეა ორიენტირებული, ამიტომ სურვილი აქ უკავშირდება მართლსაწინააღმდეგო შედეგს.

მითვისება წარმოადგენს გამიზნვით დელიქტს. ამიტომ სასამართლო პრაქტიკაში განზრახვის საკითხს დიდი მნიშვნელობა ენიჭება. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა შ-ს საქმე რუსეთის სასამართლო პრაქტიკიდან. ქ. კურსკის ლენინის რაიონულმა სასამართლომ შ. გაასამართლა რფ-ის სისხლის სამართლის კოდექსის 160-ე მუხლის მე-2 ნაწ. "გ" პუნქტით. (მითვისება სამსახურეობრივი მდგომარეობის გამოყენებით). იგი მუშაობდა ექსპედიტორად სასადილოში. 1999 წლის იანვარში, დირექტორ ტოკარევასაგან შ-მ მიიღო მითითება, შპს "ციმბირიდან" შემოეზიდა 10 ტონა ფქვილი, ჩაებარებინა საწყობში, შეეტანა შემოსავალში და აღურიცხა, რის შემდეგაც უნდა მოეხდინა მისი რეალიზაცია. 1999 წლის 28 იანვარს მიცემული მინდობილობის საფუძველზე შ-მ შპს "ციმბირის" საწყობში მიიღო 10 ტონა ფქვილი 25,648 მანეთის

⁷¹В.Г. Макашвили, Уголовная ответственность за неосторожность, М., 1957, с. 12.

ღირებულების, გასაულის ზედნადები №47 და ანგარიშ-
ფაქტურა. იმავე დღის 17 საათზე იგი დაბრუნდა სასადილოში.
რაიონული სასამართლოს განაჩენის მიხედვით, განსრახული
ჰქონდა რა, მოეხდინა მოტანილი პროდუქციის რეალიზაცია და
მიეთვისებინა ფქვილის გაყიდვით მიღებული ფული, მან არ
ნააბარა ის სასადილოს საწეობში, ხოლო დოკუმენტები
შემოსავალში შესატანად არ გადასცა ბუღალტერიას. შ-მ
მიიღო საქვეანგარიშოდ სატრანსპორტო ხარჯებისათვის 1500
მანეთი (ავტომანქანა “კამაზის”, მძღოლებმა შესტავინმა და
ენტიაკოვმა არაფერი იცოდნენ მის დანაშაულებრივ
განსრახვის შესახებ). შ-მ 10 ტონა ფქვილი გადაიტანა ქ.
სმოლენსკში და გაასალა კერძო მეწარმესთან 1კგ. – 2მან.
60კაპიკად. საერთო ღირებულებამ 26 ათასი მანეთი შეადგინა.

ფქვილის რეალიზაციით მიღებული სახსრების
ნაწილით მან შეიძინა პროდუქტები, რომლებიც ჩამოიტანა ქ.
კურსკში მათი შემდგომი გასაღების მიზნით. 1999 წლის
თებერვლის, მარტის და აპრილის განმავლობაში შ. შეძენილ
საქონელს თავისი ცოლის მეშვეობით ასაღებდა ქ. კურსკის
სავაჭრო ცენტრში და მიიღო შესაბამისი თანხაც.
რეალიზაციიდან ამოღებული სახსრები მან სასადილოს არ
გადასცა და საქვეანგარიშოდ აღებული 1500 მანეთიც არ
გაასწორა, რის შედეგადაც მიითვისა სულ 27.500 მანეთი.
ასეთია საქმის ფაბულა რაიონული სასამართლოს განაჩენის
მიხედვით.

რფ-ის უზენაესი სასამართლოს თავჯდომარის
მოადგილემ პროტესტში დასვა საკითხი სასამართლოს
გადაწყვეტილების გაუქმებისა და საქმის შეწყვეტის შესახებ
სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-5 მუხლის 1-ლი
ნაწილის მე-2 პუნქტის საფუძველზე.

კურსის საოლქო სასამართლოს პრეზიდიუმმა 2001 წლის 18 ივლისს პროტესტი დააკმაყოფილა, რაც შემდეგნაირად დაასაბუთა:

სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ჩადენილი მითვისებისათვის შ-ს ბრალუეულობის შესახებ თავისი გადაწყვეტილების დასასაბუთებლად პირველი ინსტანციის სასამართლო ეყრდნობოდა შემდეგ მტკიცებულებებს: მოწმეთა ჩვენებებს, ბრძანებას სამსახურში მიღების შესახებ, მილიციის თანამშრომლის პატაკს, ზედნადებებს, ანგარიშ-ფაქტურას, მინდობილობას, საღაროს გასაღების ორდერს, ექსპერტის დასკვნას, სასაღილოს დირექტორის შეტყობინებას. ამ მტკიცებულებების ანალიზი არ იძლევა საფუძველს დავასკვნათ, რომ შ-ს ქმედებაში არის სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული დასჯადი ქმედება.

რფ სისხლის სამართლის კოდექსის 160-ე მუხლის თანახმად, მითვისებად, ითვლება დამნაშავეისათვის მინდობილი სხვისი ქონების მართლსაწინააღმდეგო დაუფლება.

დაუფლების ნიშნები შ-ს მოქმედებებში არ არის. წინასწარი გამოძიებისას და სასამართლოს სხდომაზე მან აღნიშნა, რომ 1999 წლის 24 იანვარს დაიწყო მუშაობა სასაღილოში ექსპედიტორად. 27 იანვარს სასაღილოს დირექტორმა მას დაავალა შპს “ციმბირში” მიეღო 10 ტონა ფქვილი და მოეხდინა მისი რეალიზაცია 10%-ანი მოგებით. მისმა მეგობარმა ე-მ შეატყობინა, რომ ფქვილის რეალიზაცია შესაძლებელია ქ. სმოლენსკში. 28 იანვარს შპს “ციმბირის” საწყოებიდან 10 ტონა ფქვილი დატვირთა ავტომანქანა “კამაზზე”, რომლის მძღოლი იყო შესტავინი. საწყოებში მას მისცეს ზედნადები, ანგარიშ-ფაქტურა, სერთიფიკატები.

აღნიშნული დოკუმენტები, სერთიფიკატების გარდა, მან იმავე დღეს გადასცა სასადილოს მთავარ ბუღალტერს კრასნოზავეას შემოსავალში აღსარიცხავად, მისგან კი მიიღო 1500 მანეთი სამიველინებო ხარჯებისათვის და ზედნადების ორი სუფთა ბლანკი. ქ.სმოლენსკში მათ მოიარეს ბასრობები და რამდენიმე ფირმა, მაგრამ მოგებით ფქვილის გაყიდვა შეუძლებელი აღმოჩნდა, რადგანაც მისი ფასი იქაც იგივე იყო, რაც კურსკში. მან გადაწყვიტა დაბრუნებულიყო კურსკში და იქ მოეხდინა ფქვილის რეალიზაცია, ან დაებრუნებინა უკან, მაგრამ გ'საში შესტავინმა მოითხოვა ანგარიშსწორება. ვინაიდან სატრანსპორტო ხარჯები მას, შ-ს უნდა დაეფარა ფქვილის ღირებულების გაზრდით, მძღოლის გასტუმრება ცხადია, არ შეეძლო. მაშინ მან გადაწყვიტა დაბრუნებულიყო სმოლენსკში, გაეყიდა ფქვილი, ამოღებული ფულით გაესტუმრებინა მძღოლი, შემდეგ მოსკოვში შეეძინა საქონელი, ჩაებარებინა სასადილოში და მოეხდინა მისი რეალიზაცია ფასნამატით. ქ.სმოლენსკში 10 ტონა ფქვილი მან მიჰყიდა კერძო მეწარმე სტარცევს 1კგ. – 2მან. და 60კაპ.-ად. მგზავრობისათვის მძღოლ შესტავინს მისცა 6 ათასი მანეთი. დოკუმენტები ფქვილის გაყიდვის შესახებ შ-ს არ გაუფორმებია, რადგანაც იყო გამოსასვლელი დღე. ამის შემდეგ ისინი გაემგზავრნენ ქ.მოსკოვში. იქ შეიძინეს 13 ათასი მანეთის ღირებულების კეტნუპი, სოდა და ღამით დაბრუნდნენ კურსკში.

მეორე დღით მან აუხსნა ტოკარევას სიტუაცია, მაგრამ მან საქონელი არ მიიღო და მოითხოვა მიეცა ფქვილის ღირებულება 10%-იანი მოგებით მთლიანად. იმის გამო, რომ შ აუად გახდა, ჩამოტანილი საქონლის რეალიზაცია დაიწყო მისმა მეუღლემ, მაგრამ თანხა არ აღმოჩნდა საკმარისი სასადილოს გასასტუმრებლად, ამიტომ მან შეისყიდა

ფეხსაცმელები და შესთავაზა ტოკარევის და შპს “ციმბირის” ღირეპტორის მოადგილეს ზარალის დასაფარად. ამაზე ისინი არ დათანხმდნენ. მისივე თქმით, მას არ პქონია ფქველის რეალიზაციით მიღებული ფულადი სახსრების მითვისების, აგრეთვე მისთვის გაცემული სამიელინებო ხარჯების დაუფლების განზრახვა. მოსკოვში მან საქონელი შეიძინა მხოლოდ იმ მიზნით, რომ დაეფარა სატრანსპორტო ხარჯები, მაგრამ მის მიერ შეძენილი საქონლის მიღებაზე სასადილოს ღირეპტორმა უარი უთხრა.

შ-ს ჩვენების მონაცემები ობიექტურად დასტურდება სხვა მტკიცებულებებით, კერძოდ, ტოკარევის, კრასნობაევის, ენტიაკოვის, შესტავინის, სტარცეევის და სხვათა ჩვენებებით.

საოლქო სასამართლოს პრეზიდიუმმა საქმის მასალებზე დაყრდნობით ჩათვალა, რომ შ-ს არ პქონდა მისთვის მინდობილი ქონების რეალიზაციით მიღებული ფულადი სახსრების დაუფლების განზრახვა. მოახდინა რა ფქველის რეალიზაცია უფრო დაბალ ფასებში, ეიდრე ის ვარაუდობდა, მიიღო ქ.მოსკოვში საქონლის შეძენის გადაწყვეტილება სასადილოში მისი შემდგომი ჩაბარების მიზნით, რათა დაეფარა გაუთვალისწინებელი ზარალი, მათ შორის ხარჯებიც, რაც დაკავშირებული იყო შესტავინისთვის მგზავრობის ღირებულების – 6 ათასი მანეთის გადახდასთან. საოლქო სასამართლოს დადგენილებაში ეკითხულობთ:

ცნო რა შ. დამნაშავედ მისთვის მინდობილი ქონების მითვისებაში, სასამართლომ განაჩენში მიუთითა: “შ. დიდი ხნის განმავლობაში ზარალს არ ანაზღაურებდა, აანაზღაურა მხოლოდ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის და დაპატიმრების შემდეგ. ის საღაროში არ აბარებდა მის ხელთ არსებულ ნაღდ ფულს, თუმცა ამის შესაძლებლობა პქონდა.

მითვისების განზრახვას მოწმობს ისიც, რომ მას არ სურდა დაეფარა 'ზარალი თავისი კუთვნილი ქონების ხარჯზე, კერძოდ ავტომანქანა "რენოთი".

ამგვარად, ერთ-ერთი პირობა, რის გამოც სასამართლომ შ-ს მოქმედებებში ცნო ფულადი სახსრების მითვისების შემადგენლობა და მივიდა დასკვნამდე, რომ განსაჯელს ჰქონდა მითვისების განზრახვა, არის ის გარემოება, რომ იყო რა მატერიალურად პასუხისმგებელი პირი, შ-მ დაარღვია ფინანსური დისციპლინა და ხანგრძლივი დროის განმავლობაში არ ანაზღაურებდა ზარალს.

სასამართლოს ეს დასკვნა, დადგენილი გარემოებებიდან გამომდინარე, არასწორია, რადგანაც შ-ს არ ჰქონდა განზრახული ამოეღო მისთვის მინდობილი ქონება და მოექცია თავის საკუთრებაში. იგი იძულებული გახდა მოეხდინა მის მიერ შეძენილი საქონლის რეალიზაცია იმის გამო, რომ სასაღილოს დირექტორმა ტოკარევამ უარი უთხრა მათ მიღებაზე. თავისთავად ფინანსური დისციპლინის დარღვევასთან დაკავშირებული გარემოებები და 'ზარალის ანაზღაურებისაგან თავის არიდება არ შეიძლება მოწმობდეს შ-ს მიერ მისთვის მინდობილი ქონების მითვისებას.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საოლქო სასამართლოს პრეზიდიუმმა დაასკვნა, რომ შ-ს მოქმედებებში არ არის რფ სსკ-ის 160-ე მუხლის მე-2 ნაწ. "ბ" პუნქტით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა.⁷²

ამრიგად, მართლზომიერ მფლობელობაში არსებული სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მითვისება მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით არის შესაძლებელი.

⁷²http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_23341.html

სასამართლო პრაქტიკაში განზრახვის დადგენას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც პირი არღვევს ფინანსურ დისციპლინას, მაგრამ მითვისების მიზანი არ გააჩნია.

აღნიშნული აზრის გასამყარებლად შეგვიძლია მიემართოთ კიდევ ერთ მაგალითს სასამართლო პრაქტიკიდან.

ი. მუშაობდა რა ოლქის ადმინისტრაციის კომიტეტის თავჯდომარედ, წამყვანი სპეციალისტი მ. გაგ'საენა გადამწადებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების ინსტიტუტში. რადგან კომიტეტს სწავლის საფასურის გადასახდელი სახსრები არ გააჩნდა, ი-მ სამსახურში გააფორმა მ-ს და, რომელიც ფაქტიურად არ მუშაობდა. მისი ხელფასი კი გამოყენებულ იქნა მ-ს სწავლის გადასახადისათვის.

საოლქო სასამართლოს პრეზიდიუმმა, განიხილა რა უ'სენაესი სასამართლოს თავჯდომარის პროტესტი ამ საქმე'სუ, განაჩენი ი-ს მიმართ გააუქმა, ხოლო საქმე დახურა დანაშაულის შემადგენლობის არარსებობის გამო. პრეზიდიუმმა მიუთითა, რომ ი-მ დაუშვა ფინანსური დისციპლინის დარღვევა, მაგრამ არ გააჩნდა არანაირი ანგარებითი დაინტერესება.⁷³

ყურადღების ღირსია კიდევ ერთი საკითხი: რა მიმართებაა განზრახვის პრობლემა მითვისებისა და გაფლანგვის გამოწვევასთან?

მართლზომიერი მფლობელობა ან გამგებლობა წყდება იმ მომენტში, როდესაც პირი ეუფლება სხვის მოძრავ ნივთს მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით. ქმედების შემადგენლობის შესრულების ეს მომენტი არაერთგვაროვნად ესმით. პრაქტიკოსთა და მეცნიერთა ერთი ნაწილი ყურადღებას

⁷³Комментарий к УК РФ. (под ред. В.М. Лебедева). М. 2006. С. 375.

ამახვილებს ხერხზე. მაგ., როდესაც საწყობის გამგემ მითვისისა საწყობში არსებული ნივთი და შემდეგ გაყიდა იგი, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს არა გაფლანგვად, არამედ მითვისებად. ამის თაობაზე ჩვენ უკვე ვილაპარაკეთ, მოცემულ შემთხვევაში გვინტერესებს ობელოკუროვის მოსაზრება. როგორც აღნიშნავს ავტორი, სასამართლო პრაქტიკა რუსეთში ხერხის გარდა ითვალისწინებს განზრახვასაც. მაგალითად, ქმედება არ შეიძლება ჩაითვალოს დამთავრებულად, თუ პირი მი'ზნად ისახავს გაფლანგვას. მაგრამ, თუ პირის მიზანია ნივთის დაუფლება და შემდგომ ცვლის თავის გადაწყვეტილებას და ყიდის ნივთს, ადგილი აქვს მითვისებას. როგორც აღნიშნავს ობელოკუროვი, სასამართლო პრაქტიკაში 'სუსტად არ ესმით განზრახვის თავისებურება ხელოვნური კონსტრუქციის გამო, რომელიც წარმოდგენილია მითვისებისა და გაფლანგვის სახით.⁷⁴

იმისათვის, რომ დავძლიოთ აღნიშნული გაუგებრობა, უნდა გავითვალისწინოთ ორი გარემოება: 1) როგორც აღნიშნავდა ი.ფონინიკი, გაფლანგვა არის მითვისების ნაირსახეობა და ეს დაყოფა მოკლებულია ლოგიკას; 2) განზრახვისათვის საკმარისია, რომ მოქმედი ითვალისწინებდეს მართლ'სომიერ მფლობელობაში არსებული სხვისი მოძრავი ნივთის მართლ'საწინააღმდეგო მისაკუთრებას.

2.2. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მითვისების ძირითადი კონსტრუქციული ნიშანია მიზანი, რომლის განხორციელების მექანიზმი აღწერილია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 182-ე მუხლში. ამ ნორმის თანახმად, არ შეიძლება ვილაპარაკოთ მითვისებაზე, თუ პირი მი'ზნად არ ისახავს იმ

⁷⁴О.В. Белокуров, Проблемы квалификации хищения вверенного имущества. Ульяновск. 2003 <http://allpravo.ru/library/doc101p0/instrum3374/item3380.html>

ნიეთის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლებას, რომელიც იყო მის მართლზომიერ მფლობელობაში. მაგრამ რა ადგილი უნდა მიეუწინოთ მოტივს მითვისების კვალიფიკაციის დროს?

პროფ. აიგნატოვის აზრით, მითვისება და გაფლანგვა უნდა განხორციელდეს პირდაპირი განზრახვით და ანგარებითი მოტივით.⁷⁵ აბაქრაძის აზრით, საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ ყველა დანაშაულს უნდა ახასიათებდეს ანგარებითი მოტივი.⁷⁶ ანგარებითი მოტივის აუცილებლობაზე მიუთითებს აგრეთვე რუსეთის უზენაესი სასამართლოს 2007 წლის 27 დეკემბრის დადგენილება.⁷⁷

ანალოგიური პოზიცია აქვს 'სოციერთ ქართულ მეცნიერსაც. ასე მაგალითად, მ.ლექვეიშვილის და გ.მამულაშვილის აზრით, დანაშაულის სუბიექტური მხარე გულისხმობს პირდაპირ განზრახვას: დამნაშავეს შეგნებული აქვს, რომ ითვისებს ან ფლანგავს სხვის ქონებას, რომელიც მას აქვს მიზნობილი, ითვალისწინებს, რომ თავისი მოქმედებით 'ზიანს აყენებს ქონების მესაკუთრეს და სურს კიდევაც 'ზიანის მიყენება. ამ დროს იგი ხელმძღვანელობს ანგარებითი მოტივით და მიზნად ისახავს უკანონო შემოსავლის მიღებას სხვის ხარჯზე.⁷⁸

პროფ. ზ.წულაიას მოსაზრებით, გაფლანგვა განსაკუთრებით ახლოს დგას მითვისებასთან მაშინ, როცა ქონების გასხვისება ხდება ანგარების მიზნით. ქონების გასხვისებას ასეთ შემთხვევაში აუცილებლად წინ უსწრებს

⁷⁵ Комментарий к УК РФ. (под ред. В.М. Лебедева). М. 2006. С. 375.

⁷⁶ А.А. Бакрадзе, Присвоение и растрата как формы хищения. «Российский следователь». №8. 2004. <http://www.lawmix.ru/comm.php>

⁷⁷ Постановление ВС РФ от 27.12.2007 г.

⁷⁸ მ.ლექვეიშვილი; გ.მამულაშვილი, პასუხისმგებლობა ეკონომიკური დანაშაულისათვის . (კომენტარი), გამომც. "მერიდიანი" 1999, გვ. 48.

ქონების დაკავება და დამნაშავეის მხრიდან აღნიშნულ ქონებაზე არამართლსომიერი მფლობელობის დადგენა.⁷⁹

იმისათვის, რომ გაეარკეოთ მოტივის აღგილი მითვისების სუბიექტურ შემადგენლობაში, უნდა გაეარკეოთ საკითხი: აფუძნებს თუ არა ანგარებითი მოტივი უმართლობას აღნიშნული ქმედების კვალიფიკაციის დროს?

“შემადგენლობის სუბიექტური მხარის აღწერის დროს, – აღნიშნავს ო.გამყრელიძე, – კანონმდებელი ზოგჯერ მიუთითებს მოტივზე, რომელიც, მიზნის ანალოგიურად, ამსუბუქებს ან ამძიმებს პასუხისმგებლობას”.⁸⁰ მაგალითად, 1922 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 192-ე მუხლი მითვისებად მიიჩნევს ნივთის ანგარებით ჭერას. აქ მოტივი აფუძნებდა უმართლობას და ამიტომ, თუ ნივთის ჭერისას პირს ანგარებითი მოტივი არ გააჩნდა, ქმედება არ წაითვლებოდა დანაშაულად. მაგრამ 1960 წლის კოდექსმა არ გაითვალისწინა მოტივი მითვისების უმართლობის დამაფუძნებელ ელემენტად და გამოყო მარტო მიზანი (155-ე მუხლი). აღსანიშნავია, რომ საზღვარგარეთის ქვეყნების კანონმდებლობაც არ ითვალისწინებს მოტივს, როგორც უმართლობის დამაფუძნებელ ელემენტს. ასე მაგალითად, იტალიის სისხლის სამართლის კოდექსის 631-ე მუხლი მიუთითებს მარტო მიზანზე, ხოლო 646-ე მუხლი უფრო მკაფიოდ გამოხატავს მოტივისადმი დამოკიდებულებას, რადგან უშეებს უკანონო მითვისებას როგორც თავის, ასევე სხვა

⁷⁹ზ.წულაია, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი. გამოც. “ინტელექტი” 2003, გვ. 99.

⁸⁰ო.გამყრელიძე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება. ზოგადი ნაწილი. თბილისი 2008. გვ. 101.

პირთა სასარგებლოდ.⁸¹ ანალოგიურად განსაზღვრავს გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსი (§246, 1 აბზ.).⁸² საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 182-ე მუხლის მიხედვით უმართლობას აფუძნებს მიზანი და არა მოტივი.

როგორც მართებულია აღნიშნავდა პროფ. ბ.ხარაშიშვილი, მოტივი სამ ჯგუფად იყოფა: 1) მოტივები, რომლებიც დანაშაულის შემადგენლობაში აუცილებელი ნიშნის სახით შედიან; 2) მოტივები, როგორც მაკვალიფიცირებელი ნიშნები და 3) პასუხისმგებლობაზე გაელენის მქონე მოტივები.⁸³ ასეთივე აზრს იზიარებს ი.დვალაძე, რომელიც ასევე აღნიშნავს, რომ “მოტივა და მიზანმა შეიძლება დააფუძნოს უმართლობა”.⁸⁴ აღნიშნულ მოსაზრებას ადასტურებს არაერთი ფაქტი სასამართლო პრაქტიკიდან. მაგ., საწყობის გაშვებზე გადამაღლა ნიუთი და შემდეგ გაყიდა, რათა გაეწია დახმარება მეგობრისათვის. მოტივს ამ შემთხვევაში არავითარი მნიშვნელობა არ აქვს, რადგან მითვისების ძირითადი ელემენტი – მართლსაწინააღმდეგო დაუფლების მიზანი განხორციელდა. როგორც მართებულია აღნიშნავენ, “მითვისება დამთავრებულია მაშინ, როცა მიმთვისებელს მიეცა ამ ნიუთის

⁸¹ Уголовное право зарубежных Государств (особенная часть). М. <<Компран>>. 2004. გვ. 413-417; И.Н. Кузнецов, Систематизация законодательства в Италии. М. ВНИИСЗ, 1973. Вып. 84., გვ. 413.

⁸² N. Kmmmentar. Prof.Dr. Urs Kindhauser, Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universitat Bonn. Strafgesetzbuch. 3. Auflage. zeite 783. (Noak, Drittzeignung und 6. StrRG, 1999, 132 m.w.N.)

⁸³ Б.Хорнабужели, Психологическая сторона вины, Тбилиси, 1981. С. 71

⁸⁴ ი.დვალაძე, მოტივისა და მიზნის ზეგაელენა ქმედების კვალიფიკაციასა და სისხლისსამართლებლიე პასუხისმგებლობაზე. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამოცემა. 2008. გვ. 74.

საკუთარი შეხედულებისამებრ განკარგვის შესაძლებლობა", ე.ი. როდესაც განხორციელდა მიზანი და არა მოტივი.

II თავი.

მითვისების კვალიფიკაციის სპეციალური საკითხები

§ 1. დაუმთავრებელი დანაშაული

მოკმედი სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, დაუმთავრებელი დანაშაულის სტადიებია დანაშაულის მომზადება (მე-18 მუხლი) და მცდელობა (მე-19 მუხლი). ეიდრე ჩვენს მიერ განსახილველი დანაშაულის მომზადების საკითხს შეეეხებოდეთ, მი'სანშეწონილად მიგეანია განეიხილოთ ამ ინსტიტუტის არსი ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში.

1.1. დანაშაულის მომზადება. დღეს, “სისხლის სამართალში გაბატონებულია შეხედულება, რომლის მიხედვითაც სისხლისსამართლებლივი პასუხისმგებლობა დაუმთავრებელი დანაშაულისათვის დგება ე.წ. “სუბიექტური ბიექტური ანუ შერეული თეორიით”.⁸⁵

ქართული სისხლის სამართლისათვის სწორედ ეს თეორიაა ყველაზე მისაღები. ქართულ სასამართლო პრაქტიკაშიც ხსენებული თეორიის მიხედვით წყდება დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობის საკითხები და ხდება მისი გამიჯვნა დამთავრებული დანაშაულისა თუ არადასჯადი ქმედებისაგან. სწორედ ამ თეორიით არის შესაძლებელი მომზადებისა და მცდელობის ურთიერთგამიჯვნა, უეარგისი მცდელობის დასჯა და აბსოლუტურად უეარგისი მცდელობის დასჯადობაზე უარის თქმა.

⁸⁵მტურაეა, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის მიმოიხილეა. გამომც. “ბონა კაუზა” თბ. 2010. გვ. 255.

მასაშადამე, როგორც მართებულად აღნიშნავს მტურაფა, დაუმთავრებელი დანაშაულისათვის სისხლისსამართლებლივი პასუხისმგებლობის დასაბუთება უნდა მოხდეს არა ცალკე აღებული ობიექტური ან სუბიექტური თეორიით, არამედ ეს საკითხი უნდა გადაწყდეს სუბიექტურ-ობიექტური შერეული თეორიის გამოყენებით.

სსკ-ის მე-20 მუხლის თანახმად, პირს არ დაეკისრება სისხლისსამართლებლივი პასუხისმგებლობა დანაშაულის მომზადებისა ან მცდელობისათვის, თუ მისი უმეცრების ან სხვა პიროვნული ნაკლის გამო, დანაშაულის ჩასადენად გამოყენებული იყო ისეთი საშუალება, რომლითაც არ შეიძლებოდა მიღწეულიყო შესაბამისი მართლსაწინააღმდეგო შედეგი (ე.წ. აბსოლუტურად უეარგისი მცდელობა).⁸⁶

პროფ. ო.გამყრელიძის აზრით, “მოსამზადებელი მოქმედება განზრახი დანაშაულის განვითარების ადრეული სტადიაა და ის საკმაოდ დაცილებულია დამთავრების სტადიას. ამიტომ არის, რომ დანაშაულის მომზადება ყველა შემთხვევაში არ იწვევს პასუხისმგებლობას”.⁸⁶ აღსანიშნავია, რომ იმ სამი კატეგორიის დანაშაულიდან, რომლებიც კოდექსის მე-12 მუხლითაა დადგენილი, პასუხისმგებლობას მხოლოდ მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის მომზადება იწვევს. ხოლო გამონაკლის შემთხვევაში – ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მომზადებაც ისჯება.

გასათვალისწინებელია კიდევ ერთი გარემოება. ზოგჯერ, აღნიშნავს ო.გამყრელიძე, კანონმდებელი ამა თუ იმ დანაშაულის მომზადებას, როცა ასეთი ქმედება ძალიან დიდ საფრთხეს ქმნის, დამოუკიდებელ

⁸⁶ო.გამყრელიძე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება. ზოგადი ნაწილი. თბ. 2008. გვ. 157.

დანაშაულად აცხადებს. ამის კლასიკურ ნიმუშად შეიძლება დავასახელოთ ბანდიტიზმი. სისხლის სამართლის კოდექსის 224-ე მუხლით ბანდიტიზმის შემადგენლობა ასეა ფორმულირებული: “მყარი შეიარაღებული ჯგუფის (ბანდის) შექმნა ან ხელმძღვანელობა პირზე ან ორგანიზაციაზე თავდასხმის მიზნით...” და ა.შ. მყარი შეიარაღებული ჯგუფის შექმნა ვინმეზე თავდასხმის მიზნით ფაქტიურად დანაშაულის მომზადების სტადიაა. მაგრამ კანონმდებელმა ეს მოქმედება მომეტებული საშიშროების გამო დამოუკიდებელ დანაშაულად გამოაცხადა.

დანაშაულის ასევე დამოუკიდებელი შემადგენლობაა გათვალისწინებული სისხლის სამართლის კოდექსის 404-ე მუხლით, რომლის პირველი ნაწილით შეიდიდან თხუთმეტ წლამდე თავისუფლების აღკვეთით ისჯება “აგრესიული ომის დაგეგმვა ან მომზადება”.

ორივე ეს დანაშაული – ბანდიტიზმიც და აგრესიული ომის მომზადებაც – განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას მიეკუთვნება.

მომზადების ინსტიტუტზე მსჯელობისას ო.გამყრელიძე ეხება მეტად პრაქტიკულ საკითხს: თუ კი კოდექსის ცალკეული მუხლების კონსტრუქციას მივაქცევთ ყურადღებას, აღნიშნავს ავტორი, დავინახავთ, რომ არცთუ იშვიათად ძნელია მოსამზადებელ სტადიაზე იმის გარკვევა, რომელი კატეგორიის დანაშაულისათვის ემზადებოდა კაცი, როდესაც იარაღი ან სხვა საშუალება შეიძინა თუ დაამზადა. როცა მაგალითად, ადამიანი ცეცხლსასროლ იარაღს შეიძენს განზრახი მკვლელობის მიზნით, მაშინ საკითხი ადვილი გასარკვევია. კოდექსის 108-ე და 109-ე მუხლებით მხოლოდ განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულებია გათვალისწინებული.

მაგრამ ამას ვერ ვიტყვით თავისუფლების უკანონო აღკვეთის მიმართ (143-ე მუხლი), ეს მუხლი ოთხ ნწლიანია და მხოლოდ მეორე და მომდევნო ნაწილებით არის გათვალისწინებული განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის შემადგენლობა. 143-ე მუხლის მესამე ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ერთ-ერთი მაკვალიფიცირებელი ნიშანია თავისუფლების უკანონო აღკვეთა “წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ” (“ა” პუნქტი). მეოთხე ნაწილის მაკვალიფიცირებლად შეტანილია დანაშაულის ჩადენა “ორგანიზებული ჯგუფის მიერ” (“ა” პუნქტი). მაგრამ ამ მუხლის პირველი ნაწილით ნაკლებად მძიმე დანაშაულია გათვალისწინებული და ა.შ. მოსამზადებელ სტადიაზე, ალბათ, ძნელი გასარკვევი იქნება, როგორი ჯგუფი შეიქმნა ეინმეს თავისუფლების უკანონო აღკვეთისათვის. ყოველ შემთხვევაში, აქ შეიძლება ძლიერი ეჭვი წარმოიშეას იმ საკითხზე, თუ რა კვალიფიკაციას მიიღებდა ეს დანაშაული დამთავრების სტადიაზე. ასეთ შემთხვევაში ეჭვი ბრალდებულის სასარგებლოდ უნდა გადაწყდეს და საქმის წარმოება შეწყდეს საქართველოს სსს კოდექსის 28-ე მუხლის პირველი ნაწილის “ა” პუნქტის საფუძველზე.⁸⁷

დაბოლოს, აღნიშნავს ო.გამყრელიძე, დაგერჩა განსახილველი კიდევ ერთი პრაქტიკული საკითხი. სასურველია, რომ სისხლის სამართლის საქმე დანაშაულის მომზადებისათვის აღიძრას იმ შემთხვევაში, როცა მოსამზადებელი მოქმედება უფრო ახლოს არის მცდელობის სტადიასთან, თუმცა დანაშაულის მცდელობას მას ჯერ კიდევ ვერ დავარქმევთ. სასურველია აგრეთვე, რომ მოსამზადებელი

⁸⁷ ო.გამყრელიძე საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება. ზოგადი ნაწილი. თბ. 2008. გვ. 158-159.

მოქმედებებისათვის დამნაშავე მხოლოდ მაშინ დაისაჯოს, როცა ის მიზნად ისახავს ადამიანის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის ჩადენას (განსრახ მკვლელობა, მძევლად ხელში ჩაგდება და ა.შ.). ის პრაქტიკა, რომ მასამზადებელი მოქმედება უფრო მეტად მაშინ უნდა იწვევდეს პასუხისმგებლობას, როცა ასეთი მოქმედება ახლოსაა დანაშაულის მცდელობასთან, საბჭოური რეჟიმის დროსაც არსებობდა”.⁸⁸

ახლა შევეხოთ უშუალოდ განსახილველ თემას. სსკ-ის მე-18 მუხლის თანახმად, დანაშაულის მომზადებად ითვლება დანაშაულის ჩადენისათვის პირობების განსრახ შექმნა. სისხლისსამართლებლივი პასუხისმგებლობა დაწესებულია მხოლოდ მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულებისათვის, აგრეთვე ამ კოდექსის 182-ე მუხლის პირველი ნაწილით, 186-ე მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილებით, 221-ე მუხლის პირველი-მე-3 ნაწილებით, 332-ე მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილებით, 339-ე მუხლის პირველი ნაწილით, 339¹ მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილებით, 365-ე მუხლის პირველი-მე-3 ნაწილებით და 372-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულების მომზადებისათვის.

ამრიგად, მითვისების მომზადება ისჯება ყველა შემთხვევაში და არა მხოლოდ დამამძიმებელი გარემოებების არსებობისას.

მითვისება რთული დანაშაულია, ამიტომ მომზადების სტადიაც მრავალ ხერხს მოიცავს. აქ მთავარია გავითვალისწინოთ, რომ ნებისმიერი მოქმედება უნდა ჩაითვალოს მომზადებად მანამ, სანამ პირს მიეცემა მინდობილი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მითვისების

⁸⁸ო.გამყრელიძე საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება. ზოგადი ნაწილი. თბ. 2008. გვ. 159.

საშუალება. როგორც ი.ფოინიკი აღნიშნავდა, მითვისების დროს დანაშაული ითვლება დამთავრებულად მხოლოდ იმ მომენტიდან, როდესაც ნივთი დამნაშავის საკუთრებაში მოექცევა; წინა ეტაპი მომზადების სტადიად უნდა მივიჩნიოთ.⁸⁹

აქედან გამომდინარე, მითვისებისათვის მომზადება შეიძლება მრავალი გზით განხორციელდეს. ეთქვათ, თანამდებობის პირი ავალებს ორგანიზაციის თანამშრომელს გააყალბოს დოკუმენტი შემდგომში მითვისების ჩადენის გაადვილების მიზნით. მაგალითად, ბანკის მმართველმა ბანკის მთავარ ბუღალტერს დაავალა შეედგინა სალაროს შემოსავლის ყალბი ორდერი, თითქოს ეინმე რ-მ ფილიალში შემოიტანა 150000 აშშ დოლარი, რაც შემდეგ გადარიცხა სხვის სახელზე. ყალბი სალაროს ორდერის შედგენა უკვე ჩაითვლება მითვისების მომზადებად.

მითვისების მომზადების სტადიად შეიძლება ჩაითვალოს ტენდერების პირობების გაყალბება, რაც ამსრულებლისათვის წარმოადგენს მითვისების ხელსაყრელ პირობას. მაგ., რაიონის გამგებელს გამოუყევს თანხა გამგეობის შენობის სარემონტო სამუშაოებისათვის. მან გადაწყვიტა მიეთვისებინა გამოყოფილი თანხის ნაწილი. ამისათვის სამუშაოების შესრულებაზე გამოცხადებულ ტენდერში დოკუმენტაციის გაყალბების გზით გაამარჯვებინა ფირმას, რომლის ხელმძღვანელთან წინასწარ იყო შეთანხმებული თანხის მითვისებაზე. დოკუმენტაციის გაყალბება სასურველი ფირმისთვის უპირატესობის მისანიჭებლად იქნება მითვისებისათვის მზადება.

⁸⁹И.Я. Фойницкий, Курс уголовного права. Часть особенная. СПб. 1907. С. 181.

მითვისების მომზადება იქნება, როცა მოხელე წინასწარ შეუთანხმდება პირს, რომ ამ უკანასკნელმა არ შეასრულოს მასზე დაკისრებული მოვალეობა. მაგალითად, საწყობის გამგეს სურს მიითვისოს საწყობში შენახული ნივთები. მან იცის, რომ ამ ნივთების გატანა შეუძლებელია ისე, რომ დაცვამ ეერ შეამჩნიოს, ამიტომ იგი წინასწარ შეუთანხმდა დაცვის თანამშრომლებს, რომ ისინი გარკვეული გასამრჯელოს სანაცვლოდ დაუბრკოლებლად გაატანდნენ სასურველ ნივთებს. დაცვის თანამშრომლებთან შეთანხმება უკვე მითვისების მომზადების სტადიაა.

საბანკო დოკუმენტაციის გაყალბება დამალული თანხის მითვისების მიზნით ასევე წარმოადგენს მოსამზადებელ სტადიას. მაგ., სატყეო მეურნეობის მოღარეს მეურნეობის საღაროში შემოსული თანხები შეჰქონდა ს/ს „სახალხო ბანკის“ ანგარიშზე შემცირებული ოდენობით, კერძოდ, ბანკის საღაროს შემოსავლის ორდერების მეორე ეგზემპლარში, რომელიც იესება ხელით სპეციალურ ასლის გადასაღებ ქაღალდზე და რომლის პირველი პირი რჩება ბანკში, იგი ამახინჯებდა ციფრებს და მთლიანი თანხის ნაცვლად ბანკის ანგარიშზე შეჰქონდა მხოლოდ მისი ნაწილი, დარჩენილ ნაწილს კი ითვისებდა. ამ შემთხვევაშიც საღაროს შემოსავლის ორდერებში ციფრების დამახინჯება არის მითვისებისათვის მომზადება.

მოსამზადებელ სტადიად უნდა ჩაითვალოს მოტყუებით გაცემული ბრძანება ნივთის გადაადგილების შესახებ შემდგომში მისი მითვისების გაადვილების მიზნით. მაგ., ბანკის მმართველმა გამოგონილი მოტივით, თითქოს შემოწმებაზე მოდიოდა ეროვნული ბანკი და საჭირო იყო ფილიალში არსებული ოქროს გადამალვა, კანონის დარღვევით დააგადა

საკრედიტო განყოფილების უფროსს და საღაროს გამგეს, რომ საცავეში არსებული ოქრო გადაეტანათ ინდივიდუალური სუიფების ოთახში, რათა შემდგომში გაადვილებოდა ოქროს გატანა. აქ გამოგონილი მოტივით ოქროს გადამალვა არის მითვისებისათვის მზადება.

მითვისების მომზადებას წარმოადგენს ყალბი სახაზინო დავალების შედგენაც. მაგალითად, რაიონის გამგებელმა გამგეობის ბუღალტერი მოატყუა და თითქოსდა გამგეობის კაპიტალური ხარჯებისათვის, კერძოდ კი – სამსახურებრივი ავტომანქანის შესაძენად, 9000 ლარზე შეადგენინა სახაზინო დავალება, რომელიც თავის ხელმოწერით და ბეჭდით დაადასტურა. გამოტანილი თანხა კი მიითვისა. ბუღალტრის მოტყუება, ხელმოწერით და ბეჭდით სახაზინო დავალების დადასტურება იქნება მითვისებისათვის მზადება.

მოსამზადებელ მოქმედებად ითვლება ასევე თანამონაწილეთა გამოძებნა. მაგალითად, პირმა გადაწყვიტა მისთვის მინდობილი სამსახურებრივი ავტომანქანის გაყიდვა და მიღებული თანხის მითვისება. განზრახვის სისრულეში მოყვანის მიზნით იგი დაუკავშირდა მეგობარს და სთხოვა დახმარება ავტომანქანის აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში გადაყვანასა და იქ გაყიდვაში, სანაცვლოდ შეჰპირდა რეალიზაციიდან შემოსული თანხის განაწილებას. მეგობარი დათანხმდა. მეგობართან შეთანხმება ავტომანქანის გადაყვანასა და რეალიზაციაზე არის მითვისებისათვის მზადება.

ზოგჯერ მოსამზადებელ სტადიას წარმოადგენს დანაშაულის ინსცენირება. მაგალითად, დამკირავეებელმა გადაწყვიტა ბინაში არსებული რამდენიმე ნივთის მითვისება, რომლებიც მას მინდობილი აქვს მოხმარებისათვის. განზრახვის

სისრულეში მოსაყვანად იგი შეუთანხმდა მეგობრებს, რომ მოეხდინათ ბინის გაქურდვის ინსცენირება და გამოეცანათ სასურველი ნივთები ბინიდან. მეგობრებთან შეთანხმება და ქურდობის ინსცენირება იქნება მითვისებისათვის მზადება.

მოსამზადებელ სტადიად ჩაითვლება ნივთის ნაწილობრივ განადგურება დანაშაულის დაფარვის მიზნით. მაგალითად, ფ-ს შესანახად მიბარებული ჰქონდა შაქარი. მან გადაწყვიტა რამდენიმე ტომარა შაქრის მითვისება. დანაკლისი რომ არ შეემჩნიათ, მან რამდენიმე ტომრიდან გადმოყარა შაქარი და მის ნაცვლად ჩაყარა სილა. ტომრებიდან შაქრის გადმოყრა და სილის ჩაყრა იქნება მითვისებისათვის მზადება.

მოსამზადებელ სტადიად ჩაითვლება მიბარებული უნაკლო ნივთის შეფასება როგორც წუნიანის, რათა იგი მესაკუთრისაგან ფარულად უფრო ძვირად გაყიდონ. მაგალითად, ანტიკვარიატის მაღაზიაში გ-ს სარეალიზაციოდ მიბარებული ჰქონდა საქონელი. მან გადაწყვიტა რეალიზაციიდან შემოსული თანხის გარკვეული ნაწილის მითვისება. ყველაფერი „კანონიერად“ რომ ყოფილიყო და თან საქონლის მეპატრონეს ეტვი არ გასჩენოდა, გ შეუთანხმდა საქონელმცოდნეს და გარკვეული საზღაურის ფასად შეადგენინა საბუთი, თითქოსდა გასაყიდად მიბარებულ საქონელს წუნი ჰქონდა. გ-მ საბუთი წარუდგინა საქონლის მესაკუთრეს და შესთავაზა ფასის დაკლება, რათა საქონელი გაუყიდავი არ დარჩენილიყო. მესაკუთრე დათანხმდა, გ-მ კი საქონელი პირველსაწყის ფასად გაყიდა და სხვაობა საწყისს და დაკლებულ ფასს შორის მიითვისა. საქონელმცოდნესთან შეთანხმება საბუთის გაყალბების თაობაზე იქნება მითვისებისათვის მზადება (თუ ქმედებაში არ არის თაღლითობის ნიშნები).

ნიეთის დაზიანება მისი ჩამოწერის და შემდგომში მითვისების მიზნით აგრეთვე მოსამზადებელ მოქმედებად ჩაითვლება. მაგალითად, ფირმის მძღოლმა, გადაწყვიტა მიეთვისებინა მინდობილი ავტომანქანა. განზრახვის სისრულეში მოყვანის მიზნით ის გარკვეული დროის განმავლობაში ხან რას უფუჭებდა ავტომანქანას, ხან რას, რათა ფირმის ხელმძღვანელობას ჩამოეწერა იგი და მას შესძლებოდა მანქანის დაბალ ფასში შეძენა. ავტომანქანის ხშირი გაფუჭება იქნება მითვისებისათვის მზადება.

12. მითვისების მცდელობა. უპირველეს ყოვლისა, განვიხილოთ პრინციპული დებულებები, რომლებიც დანაშაულის მცდელობის საკითხზე შემუშავებულია ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში.

სსკ-ის მე-19 მუხლის თანახმად, „დანაშაულის მცდელობად ითვლება განზრახი ქმედება, რომელიც თუმცა უშუალოდ მიმართული იყო დანაშაულის ჩასადენად, მაგრამ დანაშაული ბოლომდე არ იქნა მიყვანილი. სისხლისსამართლებლივი პასუხისმგებლობა მცდელობისათვის განისაზღვრება ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით, რომლითაც გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა დამთავრებული დანაშაულისათვის ამ მუხლზე მითითებით“.

როგორც კანონის მპტანილი ტექსტიდან ჩანს, დანაშაულის მცდელობა განზრახი ქმედებაა და დანაშაულის ჩასადენად უშუალოდაა მიმართული, თუმცა დანაშაული არ სრულდება სხვადასხვა, ზოგჯერ დამნაშაის, ზოგჯერ მისგან დამოუკიდებელი მიზეზით.

მოსამზადებელი მოქმედებისაგან მცდელობა იმით განსხვავდება, რომ იგი უშუალოდ არის მიმართული დანაშაულის ჩასადენად. მაშასადამე, დანაშაულის მცდელობა

კონკრეტული საფრთხის შემქმნელი მოქმედებაა, ხოლო მომზადება აბსტრაქტულ საფრთხეს კქმნის. რაც შეეხება დამთავრებულ დანაშაულს, აქ საფრთხე უკვე რეალიზებულია.

დანაშაულის დამთავრება დამოკიდებულია იმაზე, თუ როგორ არის აღწერილი ქმედება კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლში. ზოგჯერ კანონმდებელს საკანონმდებლო ტექნიკის თვალსაზრისით კერძო ნაწილის მუხლში დანაშაულის დამთავრების მომენტი წინა ეტაპზე, კერძოდ, მცდელობის სტადიაზე გადააქვს. მაგალითად, ყაჩაღობა სსკ-ის 179-ე მუხლის თანახმად არის თავდასხმა სხვისი მოძრავი ნივთის დასაუფლებლად. მაშასადამე, თავდასხმა, რომელიც არსებითად მცდელობა უნდა იყოს, ამ მუხლის მიხედვით უკვე დამთავრებული დანაშაულია. მაგრამ ეს დებულება მაინც არ ეწინააღმდეგება იმ მოსაზრებას, რომ მომზადებაც და მცდელობაც საფრთხის შემქმნელი მოქმედებებია. თანაც საფრთხე ობიექტური ხასიათისაა და „მაენე შედეგის განხორციელების შესაძლებლობას“ (თ.წერეთელი) წარმოადგენს.

სუბიექტური მხრივ დანაშაულის მცდელობა განზრახი მოქმედებაა. ეს პირდაპირაა აღნიშნული სსკ-ის მე-19 მუხლში. მაგრამ, როგორც ვიცით, განზრახვა ორი სახისაა – პირდაპირი და არაპირდაპირი. ტრადიციულად ქართულ სისხლის სამართალში გაბატონებულია აზრი, რომ დანაშაულის მცდელობა მხოლოდ პირდაპირი განზრახვითაა შესაძლებელი. თუმცა ბოლო წლებში გამოითქვა მოსაზრება, რომ მცდელობა შესაძლებელია არაპირდაპირი განზრახვითაც, მისი ავტორია პროფესორი მ.ტურავა, რომელიც აღნიშნავს “ქართულ სისხლის სამართლის თეორიაში დღემდე გაბატონებული შეხედულებით, დანაშაულის მცდელობა შეიძლება მხოლოდ

პირდაპირი განზრახვით ჩადენილ ქმედებაში, ხოლო ევენტუალური განზრახვის ღროს კვალიფიკაცია ხდება კონკრეტულად დამდგარი შედეგის მიხედვით. ავტორის აზრით ქართულ სისხლის სამართალსა და სასამართლო პრაქტიკაში, ბოლო ათი წლის განმავლობაში ფეხს იკიდებს პოზიცია ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობის შესაძლებლობის შესახებ, რომელიც ევროპის ქვეყნების სისხლის სამართლის თეორიასა და პრაქტიკაში (თითქმის) არავითარ დავას არ იწვევს. არაერთი მსოფლიოში ცნობილი სისხლის სამართლის პროფესორი, მათ შორის პანსლავონიკის იეშეკი და თომას ვაიგენდი, რომლებიც წარმოადგენენ ავტორიტეტებს თანამედროვე სისხლის სამართალში, ყოველგვარი ეჭვის გარეშე მიუთითებენ, რომ მცდელობის დასჯისათვის საკმარისია ევენტუალური განზრახვით მოქმედება, თუ ამ დანაშაულის განზრახვის ამ ფორმით ჩადენა შესაძლებელია.....⁹⁰

ავტორი ეთანხმება გერმანელი ავტორების მოსაზრებას და აღნიშნავს: „ჩემი ღრმა რწმენით, განზრახი დანაშაულის მცდელობისათვის ქმედების ევენტუალური განზრახვით ჩადენა საკმარისია და არ არის საჭირო პირდაპირი განზრახვის დადგენა. ევენტუალური განზრახვა ხომ ქმედებისა და შედეგის ნებელობაა. ვისაც დანაშაულის ჩადენის ნება აქვს და, ქმედების ობიექტურად განხორციელების მიუხედავად, შედეგს ეერ მიაღწია, უნდა დაისაჯოს ამ დანაშაულის მცდელობის ჩადენისათვის“.⁹¹

⁹⁰მტურავა, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა. გამომც. “ზონა კაუზა” თბ. 2010. გვ. 258

⁹¹იქვე, გვ. 258

თავისი პოზიციის გასამყარებლად მ.ტურავას შემდეგი მაგალითები მოყავს: “ა.-ს ჰქონდა ბ.-ს მოკელის პირდაპირი განზრახვა, მაგრამ შედეგი არ დადგა. გვექნება მკელულობის მცდელობა. იგივე მაგალითი, ოღონდ ა. მოქმედებდა ევენტუალური განზრახვით, სასიკედილო შედეგი არ დადგა, მაგრამ ქმედებას შედეგად მოჰყვა ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება. ასეთ შემთხვევაში, – წერს ავტორი,– მიუხედავად მკელულობის განზრახვისა, ქმედების კვალიფიკაცია ხდებოდა როგორც სხეულის განზრახ მძიმე დაზიანება.”⁹² ავტორს მიაჩნია, რომ “ დღეს მოქმედი სისხლის სამართლის... კოდექსი არაერთარ შესლუდვას არ აწესებს ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობის დასჯადობასთან დაკავშირებით. მაგალითად, ა. ქალაქის ცენტრალურ მოედანზე, საკუთარი ძალის დემონსტრირების მიზნით, ისერის უმისამართოდ. მას არ სურს გასროლილი ტყვია ვინმეს მოხედეს, არც შედეგის გარდუვალობაშია დარწმუნებული, ამასთან, იგი შეგნებულად უშვებს და გულგრილად ეკიდება შედეგის დადგომას (მისთვის სულ ერთია, შედეგი დადგება თუ არა). ასეთ ვითარებაში ტყვია მოხვდა ბავშვს, რომელმაც მიიღო სხეულის მძიმე დაზიანება. ჩადენილი ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს, როგორც ევენტუალური განზრახვით ჩადენილი განზრახ მკელულობის მცდელობა.”⁹³

მ.ტურავა მიუთითებს იმ გერმანულ ავტორებს, რომელთა თვალსაზრისი მისას ემთხვევა. აღსანიშნავია, რომ გერმანულ იურიდიულ ლიტერატურაში ამ აზრს მოწინააღმდეგეებიც საკმაოდ ჰყავს. მაგალითად, ჰიეშეკისა და თ.ვაიგენდისაგან

⁹²მ.ტურავა, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა. გამომც. “ბონა კაუზა” თბ. 2010 გვ. 258

⁹³იქვე, გვ. 258-259

განსხვავებით ტრონდლეს და ფიშერს ეჭვი ეპარებათ არაპირდაპირი განზრახვით მცდელობის შემადგენლობაში⁹⁴. ანალოგიურ შეხედულებას ავითარებს ქართველ მეცნიერთა უმრავლესობა. მ.ტურავას მოსაზრებას დეტალურად იხილავს და უარყოფს პროფ. ო.გამყრელიძე. იგი წერს: “ასეთი აზრი არ გამომდინარეობს კოდექსის მე-19 მუხლიდან, სადაც ნათქვამია, რომ დანაშაულის მცდელობა განზრახი მოქმედებაა, რომელიც “უშუალოდ მიმართული იყო დანაშაულის ჩასადენად”. სიტყვები “უშუალოდ” და “მიმართული” პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. არაპირდაპირი განზრახვით და გაუფრთხილებლობით რომ მცდელობა არ შეიძლება, ამან აიძულა კანონმდებელი კოდექსის კერძო ნაწილში შემოეტანა 127-ე და 128-ე მუხლები.”⁹⁵

“127-ე მუხლით პასუხისმგებლობას იწვევს “სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში იმის ჩაყენება, ვისაც შესაძლებლობა არ აქვს მიიღოს ზომები თავის დასაცავად.” “სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენება”, - როგორც მართებულად აღნიშნავს ო.გამყრელიძე, - არსებითად მცდელობის სტადიაა, მაგრამ ეინაიდან არაპირდაპირი განზრახვით მცდელობა პასუხისმგებლობას არ იწვევს, კანონმდებელმა ეს ხარვეზი შეავსო საფრთხის შემქმნელი დელიქტით. მაგრამ როგორ დაისჯება დამნაშავე “სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში” ჩაყენებული რომ დაიღუპოს? დამნაშავე ამ შემთხვევაში პასუხს აგებს კოდექსის 108-ე მუხლით არაპირდაპირი განზრახვით მკვლელობისათვის,

⁹⁴ II.Tröndle, T. Fischer. Kommentar zum Strafgesetzbuch, 52. Auflage 2004. S. 162

⁹⁵ ო.გამყრელიძე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება. ზოგადი ნაწილი. თბ. 2008. გვ. 162

თუ არ არის 109-ე მუხლის მაკვალიფიცირებული რაიმე სხვა გარემოება.”⁹⁶ იგივე უნდა ითქვას სსკ-ის 128-ე მუხლზეც.

საკითხის განხილვის შედეგად ოგამერელიძე ასკენის: “არაპირდაპირი განზრახვით მცდელობა რომ შესაძლებელი იყოს, მაშინ კანონმდებელი ამ მუხლს 127-ე მუხლის მსგავსად *delictum sui generis* სახით კოდექსში აღარ შემოიტანდა და საკითხიც ძალიან იოლად გადაწყდებოდა. ქმედება დაკვალიფიცირდებოდა განზრახ მკვლელობის მცდელობად სისხლის სამართლის კოდექსის მე-19, 108-ე მუხლებით. ერთი სიტყვით, 127-ე და 128-ე მუხლები ავსებენ იმ ხარვეზს, რასაც არაპირდაპირი განზრახვით დანაშაულის მცდელობის შეუძლებლობა ქმნის. მაგრამ ამას ვერ ვიტყვით 129-ე მუხლზე, რომლითაც დამნაშავე პასუხს აგებს, თუ ის არ დაეხმარება სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში მყოფს. დამნაშავეს ამ შემთხვევაში დახმარების არავითარი სპეციალური მოვალეობა არ აკისრია და ამიტომ, შედეგიც რომ განხორციელდეს, ის მაინც დაუხმარებლობისთვის აგებს პასუხს და არა ამ შედეგისათვის. სწორედ ესაა განსხვავება 128-ე და 129-ე მუხლებს შორის.”⁹⁷

შემდეგი საკითხი, რომელიც დანაშაულის მცდელობის პრობლემატიკაში წამოიჭრება და რომელსაც არცთუ მცირე პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს, უვარგისი მცდელობის საკითხია. უვარგისი მცდელობის ორ სახეს გამოყოფენ: 1) უვარგისი საშუალებით მცდელობა და 2) უვარგისი სამართლებლივი სიკეთის დაზიანება. მაგ., მკვლელი შეცდომით იყენებს ისეთ იარაღს, საიდანაც ვაზნა

⁹⁶ოგამერელიძე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება. ზოგადი ნაწილი. თბ. 2008. გვ. 162-163

⁹⁷იქვე, გვ. 163

ამოღებულია, საწამლადად იყენებს სიცოცხლისათვის უვნებელ ფხენილს და სხვ. „მცდელობად უვარგისი საშუალებებით – წერს თ.წერეთელი, – ითვლება დანაშაულის ჩასადენად ისეთი საშუალების გამოყენება, რომლებსაც თავისი ობიექტური თვისებების მიხედვით არ შეუძლიათ გამოიწვიონ დანაშაულებრივი შედეგი“.⁹⁸

უვარგისი სამართლებლივი სიკეთე მხოლოდ მოჩვენებითი სიკეთეა და ამიტომ დანაშაულებრივი მიზნის მისაღწევად გამოუსადეგარია. ასეთია, მაგ., მკედარი კაცი, რომელიც დამნაშავეს ცოცხალი პგონია და მოკელის მიზნით თოფს ესერის. ქრთამის მიცემის უვარგისი მცდელობა გეეჩნება მაშინ, როცა თაღლითი მექრთამეობაში შუამავლობას ჩემულობს და ქრთამის მიმცემისაგან გადაცემულ ფულის თვითონ ითვისებს. მცდელობის უვარგისობა სასამართლომ საგანგებოდ უნდა დაადგინოს და მხედველობაში მიიღოს სასჯელის ზომის განსაზღვრის დროს.

ყოველივე აღნიშნული მთლიანად ერკვლდება მითვისების მცდელობაზე. სასამართლო პრაქტიკაში გეხდება ამ დანაშაულის მცდელობის არასწორი კვალიფიკაციის შემთხვევები. სანიმუშოდ მოვიყვანთ 'ს.მ-შვილის საქმეს.

'ს. მ-შვილი შპს „თბილისის ავტობუსის“ №... ავტოპარკში, სამარშრუტო ავტობუსის მძღოლად მუშაობდა. შვილთან კ. მ-შვილთან ერთად მან განიზრახა მისი მართვის ქვეშ მყოფი ავტობუსიდან, მიეთვისებინა შპს „თბილისის ავტობუსის“ კუთვნილი დიზელის საწვავი, რომელიც მას მართლ'სომიერ მფლობელობაში ჰქონდა. გან'სრახვის სისრულეში მოსაყვანად, 2008 წლის 15 მარტს, ღამის

⁹⁸თ.წერეთელი, დანაშაულის მომზადება და მცდელობა თბ. 1961. გვ. 152.

საათებში, მას შემდეგ რაც ავტობუსი ავტოფარეხში გაიჩერეს, ზ. და კ. მ-შვილებმა საწვავის ავსიდან პლასტიკის ტურჯულში გადმოასხეს შპს „თბილისის ავტობუსის“ კუთვნილი 40 ლიტრი დიზელის საწვავი, რა დროსაც შემთხვევის ადგილზე პოლიციის მუშაკებმა დააკავეს. მათ მსჯავრი დაედოთ სისხლის სამართლის კოდექსის 182-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ და „დ“ ქვეპუნქტებით. სასამართლოს განაჩენი მიმართა არასწორად: რადგან ზ. და კ. მ-შვილები, როგორც განაჩენიდან ჩანს, მაშინვე, შემთხვევის ადგილზე დააკავეს. ე.ი. მათ ჯერ კიდევ არ ჰქონდათ დიზელის საწვავის თავის შეხედულებისამებრ განკარგვის შესაძლებლობა. ე.ი. იგი ჯერ კიდევ არ იყო გადასული მათ არამართლ'სომიერ მფლობელობაში. ამიტომ, სახეზეა მითვისების მცდელობა და არა დამთავრებული დანაშაული. აღსანიშნავია, რომ ამ საქმეზე კიდევ ერთი შეცდომა დაუშვა: ზ.მ-შვილის შვილს კ.მ-შვილს პასუხი უნდა ეგო არა სსკ-ის 182-ე არამედ 25-182-ე მუხლებით – მითვისებაში თანამონაწილეობისათვის შპს „თბილისის ავტობუსის“ კუთვნილი დიზელის საწვავი არ იმყოფებოდა კ. მ-შვილის მართლ'სომიერ მფლობელობაში. იგი მინდობილი ჰქონდა მამამისს ზ.მ-შვილს. ამიტომ მხოლოდ ეს უკანასკნელი შეიძლება იყოს სსკ-ის 182-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ამსრულებელი. რაც შეეხება კ.მ-შვილს, მას პასუხი უნდა ეგო ამ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულში თანამონაწილეობისათვის.

§ 2 განსხვავება მომიჯნავე შემადგენლობებისაგან

2.1. უპირველეს ყოვლისა, განვასხვავოთ მითვისება ქურდობისაგან. მითვისების დროს პირი ეუფლება ნივთს, რომელიც დანაშაულის ჩადენამდე იყო მის მართლწომიერ მფლობელობასა ან გამგებლობაში. ქურდობის დროს კი ამსრულებელს არავითარი კავშირი არ აქვს ნივთთან, რომელსაც ის ეუფლება.

ცხოვრებაში ადგილი აქვს მრავალ რთულ სიტუაციას, რომელიც მოითხოვს დიდ ყურადღებას ქმედების კვალიფიკაციისას. მაგ., პირს დააეალეს გარკვეული სამუშაოს განხორციელება და ამის გამო მას ნივთთან ურთიერთობის საშუალება ეძლევა. ასეთ პირებს შეიძლება მივაკუთვნოთ კომბაინერი, რომელიც იღებს მოსავალს, ტრაქტორისტი, რომელსაც გადასცეს ხორბალი დასათესად, წარმოების მუშა, პორტში მომუშავე მზიდავი, მძღოლი, რომელსაც არ გააჩნია ექსპედიტორის ვალდებულება და ა.შ. მათ მიერ ნივთის ფარული დაუფლება იქნება ქურდობა და არა მითვისება. ასევე ქურდობად უნდა ჩაითვალოს ფარდების „კარნიზის“ მოხსნა, ფანჯრის ჩარჩოების და კარების მოხსნა, მაგრამ იმავე ბინიდან დამქირავებლის მიერ სხვა ნივთების გატანა გაყიდვის მიზნით წარმოადგენს მითვისებას.

აღსანიშნავია კიდევ ერთი გარემოება. ქურდობის დროს მიზანი აბსტრაქტულია. ქურდმა წინასწარ არ იცის დასაუფლებელი ნივთის თავისებურება, მოცულობა და ა.შ. მითვისების დროს კი მიზანი ყოველთვის დაკონკრეტებულია. ეს ტიპიური განსხვავებაა. თუმცა არაა გამორიცხული, ქურდმა იცოდეს, რას იპარავს.

2.2. მითვისებისაგან უნდა განეასხვავოთ თაღლითობა, ე.ი. მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით სხვისი ნივთის დაუფლება ან ქონებრივი უფლების მიღება მოტყუებით. მითვისების დროსაც ადგილი აქვს მოტყუებას, როდესაც საწყობის გამგე აყაღებს დოკუმენტაციას ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მითვისების მიზნით მაგრამ მათ შორის არსებითი განსხვავებაა. თაღლითობის ამსრულებელი ეუფლება ნივთს, რომელიც მის მართლსაწინააღმდეგო მფლობელობაში არ არის. ეს ნივთი წარმოადგენს სხვის საკუთრებას და თაღლითი ცდილობს მოტყუების გზით დაიეჭოს და საზარალებული, რათა მან “ნებაყოფლობით” გადასცეს სასურველი ნივთი. აქ ხაზი უნდა გაეუსვას იმ გარემოებას, რომ დანაშაულის ჩადენის დროს ნივთი არ იმყოფება ამსრულებლის მართლსაწინააღმდეგო მფლობელობაში ან გამგებლობაში. პირიქით, თაღლითი მიისწრაფვის იმისკენ, რომ მოტყუებით ჩაიგდოს ხელში ნივთი და მიისაკუთროს.

მითვისებისა და თაღლითობის გამიჯვნასთან დაკავშირებით სასამართლო პრაქტიკაში გვხვდება შეცდომები. ზოგჯერ თაღლითობის შემთხვევას არასწორად ეძლევა მითვისების კვალიფიკაცია. სანიმუშოდ შეგვიძლია მოვიყვანოთ ი.ბ-ურის და სხვების საქმე.

2004–2005 წლებში ...-ის სამედიკორაციო სისტემის სამმართველოს დაფინანსების სპეციალური პროგრამით გამოეყო თანხები. “სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ” საქართველოს კანონის თანახმად, ...-ის სამედიკორაციო სისტემის სამმართველოს არ ჰქონდა უფლება, თავისი ძალებით ჩაეტარებინა სამშენებლო, სარემონტო, გამწმენდი სამუშაოები და, შესაბამისად, სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოყოფილი თანხების ჩარიცხვა არ ხორციელდებოდა უშუალოდ

სამმართველოს ანგარიშზე. ი.ბ-ურმა, თ.კ-ურმა და ქ.ტ-შვილმა ამავე სამმართველოს უფროსთან ჯ.კ-ურთან წინასწარი შეთანხმებით, განიზრახეს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოყოფილი დიდი ოდენობით თანხების მითვისება.

როგორც საქმიდან ირკვევა, სამელიორაციო სისტემის სამმართველოს უფროსმა შესასრულებელი სამუშაოების საწარმოებლად ხელშეკრულებები გააფორმა ფიზიკურ პირებთან, რომლებიც შემდგომში დარეგისტრირდნენ საგადასახადო ინსპექციაში, როგორც გადამხდელები. ბანკში მათ ანგარიშებზე ბიუჯეტიდან ირიცხვებოდა თანხები, რომლებიც მათ გამოჰქონდათ და აძლევდნენ სამმართველოს უფროსს ჯ.კ-ურს. ამ უკანასკნელს დახმარებას უწევდა ი.ბ-ური, რომელიც მუშაობდა სამელიორაციო სისტემის სამმართველოში და იმავდროულად იყო შესრულებული სამუშაოების მიღება-ჩაბარების კომისიის წევრი. ი.ბ-ური არ ამოწმებდა ჩატარებულ სამუშაოებს და ადასტურებდა დოკუმენტაციას, სადაც ფიქტიურად განხორციელებული სამუშაო ფიქსირდებოდა, როგორც რეალური.

ჯ.კ-ურს ასეთივე დახმარებას უწევდა თ.კ-ური, რომელიც მუშაობდა ...-ის სამელიორაციო სისტემის სამმართველოს მთავარი ინჟინრის თანამდებობაზე. ისიც ღებდა ფიქტიურ ხელშეკრულებებს ფიზიკურ პირებთან და გამოტანილი თანხები მიჰქონდა ჯ.კ-ურთან.

ჯ.კ-ური დაკავშირებული იყო აგრეთვე "...-ის" სამელიორაციო სისტემის სამმართველოს მთავარი ბუღალტერ ქ.ტ-შვილითან. რომელმაც არასრულყოფილად შედგენილი დოკუმენტაციის საფუძველზე ჩამოწერა მითვისებული თანხები.

გორის რაიონული სასამართლოს 2007 წლის 27 მარტის განაჩენით ი. ბ-ური, თ. კ-ური და ქ.ტ-შვილი გამართლდნენ 182-

ე მუხლის სამივე ნაწილით წარდგენილ ბრალდებაში. ხოლო ი.ბ-ური ცნობილი იქნა დამნაშავედ საქართველოს სსკ-ის 342-ე მუხლის პირველი ნაწილით, 362-ე მუხლის პირველი ნაწილითა და ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის “ა” და “ბ” ქვეპუნქტებით (2006 წლის 31 მაისამდე მოქმედი რედაქცია). ი.კ-ური ცნობილი იქნა დამნაშავედ საქართველოს სსკ-ის 342 მუხლის პირველი ნაწილით, 362-ე მუხლის პირველი ნაწილითა და ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის “ა” და “ბ” ქვეპუნქტებით (2006 წლის 31 მაისამდე მოქმედი რედაქცია). ქ.ტ-შვილი გამართლდა 182-ე მუხლის სამივე ნაწილით წარდგენილ ბრალდებაში და ცნობილი იქნა დამნაშავედ საქართველოს სსკ-ის 342-ე მუხლის პირველი ნაწილით.

სასამართლომ მართებულად მოუხსნა ი.ბ-ურს და თ.კ-ურს მითვისებისათვის წარდგენილი ბრალდება, რადგან, როგორც განაჩენშია აღნიშნული, “სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ” კანონი აღნიშნულ პირებს თანხების განკარგვის უფლებას არ აძლევდა. ქმედების კვალიფიკაცია შემოიფარგლა მხოლოდ საქართველოს სსკ-ის 342-ე და 362-ე მუხლებით. სასამართლომ დამნაშავეთა ქმედებაში რატომღაც ვერ დაინახა თაღლითობის ნიშნები, უფრო ზუსტად კი – სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ჩადენილი თაღლითობისა.

ყურადსაღებია ის გარემოება, რომ თაღლითური ჯგუფის ორგანიზატორი – სამელიორაციო სისტემის სამმართველოს უფროსი ჯ.კ-ური საქმეში არსად ფიგურირებს. მეტიც, არ ფიგურირებენ ის ფიზიკური პირები, რომლებიც ფიქტიურად დარეგისტრირდნენ, როგორც გადასახადის გადამხდელები და ცრუ მეწარმეობის გზით მიღებულ თანხებს იყოფდნენ ჯ.კ-ურთან ერთად. რაც შეეხება ბუღალტრის

ქმედებას, 342-ე მუხლით კვალიფიკაცია საექსპერტო მიგვანიჩია, რადგან ბუღალტერს გააჩნდა თანხების განკარგვის უფლებამოსილება და ამიტომ საბრალოდებო დასკვნით მისი ქმედება სწორად იყო კვალიფიციკრებული 182-ე მუხლის მე-2 ნაწილის “ა”, “ბ”, “გ” და “დ” ქვეპუნქტებით.

თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2007 წლის 2 აგვისტოს განაჩენით ჩვენი აზრით, არასწორად შეიცვალა დამნაშავეთა ქმედების კვალიფიკაცია. სააპელაციო სასამართლომ მართებულად მიიჩნია საბრალოდებო დასკვნის პოზიცია ჯგუფის წევრთა ქმედების სსკ-ის 182-ე მუხლით კვალიფიკაციის შესახებ.

თ.კ-ური ცნობილი იქნა დამნაშავედ საქართველოს სსკ-ის 182-ე მუხლის მე-3 ნაწილის “ბ” ქვეპუნქტითა და 362-ე მუხლის მე-2 ნაწილის “ა” და “ბ” ქვეპუნქტებით (2006 წლის 31 მაისამდე მოქმედი რედაქცია);

ი.ბ-ურის ქმედება საქართველოს სსკ-ის 342-ე მუხლის პირველი ნაწილიდან, გადაკვალიფიციკრდა სსკ-ის 182-ე მუხლის მე-3 ნაწილის “ბ” ქვეპუნქტზე. მას მსჯავრი დაედო ასევე სსკ-ის 362-ე მუხლის მე-2 ნაწილის “ა” და “ბ” ქვეპუნქტებით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისათვის. (2006 წლის 31 მაისამდე მოქმედი რედაქცია).

ქ.ტ-შვილის ქმედება საქართველოს სსკ-ის 342-ე მუხლის პირველი ნაწილიდან, გადაკვალიფიციკრდა სსკ-ის 182-ე მუხლის მე-3 ნაწილის “ბ” ქვეპუნქტზე (2006 წლის 31 მაისამდე მოქმედი რედაქცია).⁹⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის

⁹⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2007 წლის 26 დეკემბრის №1870-აპ განჩინება

სამართლის საქმეთა პალატის განჩინებით სააპელაციო სასამართლოს განაჩენი დარჩა ძალაში.

მითვისებისა და თაღლითობის გაშიჯენის თვალსაზრისით მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ა.ბ-ძის საქმის განხილვა იმისათვის, რომ არსებითად გავერკევოთ საქმის ვითარებაში, თავდაპირველად უნდა გამოვეყოთ ა.ბ-ძის საქმიანობის პერიოდები: 2000 წლის 24 მაისიდან ა.ბ-ძე მუშაობდა ...-ის რაიონის გამგებლად, ხოლო 2003 წლის დეკემბერში გათავისუფლდა დაკავებული თანამდებობიდან და განაგრძობდა დანაშაულის ჩადენას, როგორც კერძო პირი. ამ ფაქტს დიდი მნიშვნელობა აქვს ქმედების სწორი კვალიფიკაციისათვის ამიტომ საქმის ვითარებას ჩვენ განვიხილავთ ა.ბ-ძის საქმიანობის ხსენებული პერიოდის მიხედვით.

განვიხილოთ ქმედების კვალიფიკაცია, რომელიც ეხება პირველ პერიოდს. როგორც საქმიდან ჩანს, ა.ბ-ძემ, 2000 წლის 24 მაისიდან მუშაობდა რა ...-ის რაიონის გამგებლად, გადაამეტა თავის სამსახურებრივ უფლებამოსილებას “სახელმწიფო ქონების პრივატიზაციის შესახებ” კანონის მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ, რომლის თანახმად, “სახელმწიფო ქონებას განკარგავს საქართველოს სახელმწიფო ქონების მართვის სამინისტრო ან შესაბამისი ორგანო” და 2000 წლის 25 დეკემბერს გამოსცა განკარგულება ...-ის რაიონის სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სამმართველოს უფროსის – ო.ნ-შვილის თავჯდომარეობით კომისიის შექმნის შესახებ, რომელსაც უნდა შეესწავლა ...-ის რაიონის ტერიტორიაზე გამავალი სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სამინისტროს საკუთრებაში არსებული ...-ის მერძეულობა-მეხობისტნეობის მიწების მექანიკური მორწყვის სისტემის დაუმთავრებელი

მშენებლობის დემონტაჟისა და მასში არსებული დანიშნულებისამებრ გამოსაყენებლად ვარგისი მიწებისა და სხვა მასალების შემოსავალში აღებისა და მათი რეალიზაციის საკითხი.

...-ის რაიონის გამგეობამ, და მათ შორის – ა.ბ.-ძემ, გაიზიარა ხსენებული კომისიის რეკომენდაცია მორწყვის სისტემის, რომლის განკარგვის უფლება არ გააჩნდა, დაშლა-რეალიზაციის ნაწილში და 2001 წლის 10 იანვარს გამოსცა დადგენილება სარწყავი სისტემის დაუმთავრებელი მშენებლობის ჩამოწერისა და მიწების რეალიზაციის შედეგად მიღებული თანხის ბიუჯეტში შეტანის შესახებ, რაც თავის თანამშრახველს – ო.ნ.-შვილს დააუვალა. ამ უკანასკნელმა, ა.ბ.-ძესთან წინასწარი შეთანხმებით, შპს “...-სა” და ინდივიდუალურ საწარმო “...-თან” დადებული, სახელმწიფოსათვის წამგებიანი ხელშეკრულების საფუძველზე ...-ის მერძეეობა-მგებოსტნეობის მიწების მექანიკური მორწყვის სისტემის დაუმთავრებელი მშენებლობის 4350 მ სიგრძისა და 630 მმ დიამეტრის, 217500 ლარად ღირებული, ცენტრალური მაგისტრალის ვარგისი ლითონის მიწები 2001 წლის იანვარ-მაისის პერიოდში 28000 ლარად გაყიდა ჯართის სახით, ხოლო 5050 ლარად ღირებული, 150 მმ-იანი, 1010 მ პოლიმერული მილი 808 ლარად მიჰყიდა თ.ფ.-ძეს, იმავე სახით, 5000 ლარად ღირებული, 1000 მ სიგრძის მილი 800 ლარად კ. კ.-ძეს. 29608 ლარის ოდენობის თანხა შეტანილი იქნა ბიუჯეტში.

აღნიშნული ქმედებით ა.ბ.-ძემ, ო.ნ.-შვილთან წინასწარი შეთანხმებით, გაფლანგა 197942 ლარის სახელმწიფო ქონება, გაანადგურა ...-ის მერძეეობა-მგებოსტნეობის მიწების მექანიკური მორწყვის დაუმთავრებელი მშენებლობა, რითაც

არსებითად დაარღვია სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესი და რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია.

ა.ბ-ქემ სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებით, სახელმწიფო ქონების მართლსაწინააღმდეგოდ მითვისების მიზნით, 2003 წლის. 30 იანვარს ...-ის რაიონის გამგეობის ბუღალტრის ი.ხ-იას მოტყუებით, თითქოსდა გამგეობის კაპიტალური ხარჯებისათვის, კერძოდ კი სამსახურებრივი ავტომანქანის შესაძენად, 9880 ლარზე შეადგენინა სახაზინო დავალება, რომელიც თავისი ხელმოწერითა და ბეჭდით დაადასტურა და წარადგინა ...-ის რაიონის საფინანსო განყოფილებაში. თავის მხრივ, მითითებული დავალების საფუძველზე, რაიონის საფინანსო განყოფილებაში გამოიწერა საფულე ჩეკი ... ს/ს “სახალხო ბანკის” ...-ის ფილიალიდან 9880 ლარის გამოტანის თაობაზე, მაგრამ ბანკში ნაღდი ფულის ერთეული არ აღმოჩნდა. განსრახვის სისრულეში მოყვანის მიზნით, ა.ბ-ქემ ...-ის საგადასახადო ინსპექციის უფროსს – ა.ა-ქეს დააეცა, რომ ბიუჯეტში შესატანი თანხიდან 9880 ლარი საღარიო ოპერაციების გვერდის ავლით მისთვის გადაეცა, რათა თითქოსდა ...-ის რაიონის გამგეობისათვის შეეძინათ სამსახურებრივი ავტომანქანა. ა.ბ-ქემ შეასრულა გამგებლის დავალება, ხოლო გამგეობის ბუღალტერიაში დაფიქსირდა, რომ მითითებული თანხა გაიცა ა.ბ-ძის მძღოლზე – მ.გ-ქესე.

ა.ბ-ქემ საჯარო სამსახურის მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ, თავისთვის გამორჩენის მისაღებად, ბოროტად გამოიყენა რა თავისი სამსახურებრივი უფლებამოსილება, მართლსაწინააღმდეგოდ მიითვისა მის კანონიერ მფლობელობაში არსებული სახელმწიფო ქონება – 9880 ლარი,

რამაც სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესების დარღვევა და მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია.

ვინაიდან ...-ის გამგეობის ბუღალტერი ი.ხ.-ია სისტემატურად სთხოვდა ა.ბ.-ქეს 9880 ლარის ხარჯის დამადასტურებელ დოკუმენტს, ეს უკანასკნელი დარწმუნდა, რომ მხილებული იქნებოდა დანაშაულის ჩადენაში, ამიტომ განიზრახა, მითითებული თანხით რაიონის გამგეობის მიერ შეძენილად ეჩვენებინა 2000 წლის 8 ივლისს მის მიერ 2350 აშშ დოლარად შეძენილი, რუსეთის ფედერაციის კრასნოდარის მხარის ტემრიუკის საგზაო პოლიციაში რეგისტრირებული, 1998 წელს გამოშვებული “გაზ-3110” მოდელის ავტომანქანა, რომელიც 2001 წლის გაზაფხულზე მოიხსნა აღრიცხვიდან რუსეთის ფედერაციაში, ხოლო ა.ბ.-ქე კი განბაჟების გარეშე ექსპლუატაციას უწყევდა მას. ვინაიდან განბაჟების გარეშე იგი ავტომანქანას ...-ის რაიონის გამგეობის სახელზე ეერ დაარეგისტრირებდა და ასეთ შემთხვევაში მითვისებული 9880 ლარიდან მოუწყევდა განბაჟების თანხის გადახდა, განიზრახა, ყალბი დოკუმენტების შედგენითა და ოფიციალურ დოკუმენტში ჩანაწერის შეტანით წარმოეჩინა, რომ თითქოსდა მითითებული ავტომანქანა თავიდანვე საქართველოში იყო რეგისტრირებული.

ამ მიზნით ა.ბ.-ქემ მოიპოვა აფხაზეთის ა/რ შს სამინისტროს სარაიონთაშორისო საგამოცდო სარეგისტრაციო განყოფილების მიერ 1990 წელს გაცემული “გაზ-2410” მოდელის ავტომანქანის ტექპასპორტი, რომელიც 1993 წლის 26 აპრილს შეტანილი ცვლილებების თანახმად, ეკუთვნოდა აფხაზეთის ა/რ ქ. გალში, ... მცხოვრებ ვინმე ლ. მ.-იას.

2003 წლის 7 თებერვალს ა.ბ.-ქემ, ისარგებლა რა თავისი ნაცნობის, ინდივიდუალური საწარმო “ა...-ის” აუდიტ ა.გ.-ძის ნდობით, მოატყუა იგი და საბუთების წარდგენის გარეშე

დაარწმუნა, რომ მისი კუთვნილი “გაზ-3110” ეკუთვნოდა ლ. მ-იას და სთხოვა მისი მაქსიმალური ღირებულებით შეფასება.

ა.ბ-ძის სიტყვების რეალობაში დარწმუნებულმა ა.ბ-ძემ ა.ბ-ძის მიერ წარდგენილი “გაზ-3110” მოდელის ავტომანქანა აუდიტორულ დასკვნაში ლ.მ-იას საკუთრებად დააფიქსირა და მის ღირებულებად 7900 ლარი მიუთითა.

ვინაიდან ტექნიკურ პასპორტში ლ.მ-იას სახელზე რეგისტრირებული ავტომანქანის მოდელი – “გაზ-2410” არ შეესაბამებოდა ა.ბ-ძის კუთვნილი ავტომანქანის მოდელს – “გაზ-3110”-ს, ა.ბ-ძემ 2003 წლის 10 აგვისტოს ყალბი დოკუმენტების დამზადებისაკენ წააქეზა თავისი ნაცნობი, შპს “...-ის” დირექტორი გ.ბ-შვილი, რომელსაც შეადგენინა 2003 წლის 10 აგვისტოთი დათარიღებული ყალბი ცნობა-ანგარიში, რომლის თანახმად, თითქოსდა ...-ის რაიონის გამგეობამ 150 ლარად შპს “...-დან” შეიძინა “გაზ-3110” მოდელის ავტომანქანის ძარა, მისი შასისა და გამოშვების თარიღად მიუთითა ა.ბ-ძის კუთვნილი ავტომანქანის ძარის გამოშვების წელი – 1998 წელი და საიდენტიფიკაციო ნომერი. ა.ბ-ძემ ...-ის რაიონის გამგეობის მიერ ავტომანქანის ძარის შეძენის დასადასტურებლად ცნობა-ანგარიშზე თავისი მძღოლის მ.-ძის ნაცვლად მოაწერა ხელი. იმ მიზნით, რათა წარმოეჩინა, რომ ...-ის გამგეობის მიერ ლ. მ-გან შეძენილი “გაზ-2410” მოდელის ავტომანქანის ძარა, საეალბო და სხვა ნაწილები გადაწყობილი იქნა შპს “...-ში” შეძენილ “გაზ-3110” მოდელის ძარაზე, ა.ბ-ძემ განაგრძო სიყალბეთა ჩადენა და ლ.მ-იას სახელზე რეგისტრირებული ავტომანქანის ტექნიკურ პასპორტში ძარის ნომერში მეოთხე ციფრი – ნული – მიხატვის გზით გადააკეთა ხუთად, ხოლო მეექვსე ციფრი – ექვსი –ცხრად, რითაც შესაბამისობაში მოიყვანა თავისი კუთვნილი ავტომანქანის ძარავის ნომერთან. ყალბი მონაცემების

შემცველი ტექნიკური პასპორტის საქართველოს შსს აფხაზეთის სსგ ქუთაისის განყოფილებაში წარდგენით, ე.ი. მისი გამოყენებით ა.ბ-ძემ შეძლო, ვანის რაიონის გამგეობის სახელზე მოეხსნა ლ.მ-იას სახელზე რეგისტრირებული “გა’ს-2410” მოდელის ავტომანქანა.

ქუთაისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიის 2005 წლის 25 აგვისტოს განაჩენით ა.ბ-ძე ცნობილი იქნა დამნაშავედ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 24,362 მუხლის 1-ლი ნაწილით, 362-ე მუხლის მე-2 ნაწილის “ა”, “ბ” ქვეპუნქტებით, 341-ე მუხლით, 333-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით, 332-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით, 187-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით, 182-ე მუხლის მე-2 ნაწილის “ა”, “ბ”, “გ”, “დ” ქვეპუნქტებით და ამავე მუხლის მე-3 ნაწილის “ბ” ქვეპუნქტით.

როგორც სააპელაციო, ასევე საკასაციო ინსტანციამ ა.ბ-ძის ქმედების კვალიფიკაცია დატოვა უცვლელად. ამასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს შემდეგი: 182-ე მუხლის მე-2 ნაწილის “ა” ქვეპუნქტზე მითითება დავას არ იწვევს, რადგან ა.ბ-ძე და ო.ნ-შვილი წინასწარი შეთანხმებით მოქმედებდნენ, თუმცა ა.ბ-ძის მიერ ჩადენილ დანაშაულში მონაწილე სხვა პირთა წრე იცვლებოდა (შპს “...-ას” დირექტორი, ინდმეწარმე “....” და საგადასახადო ინსპექციის უფროსი – ა.გ-ძე). ა.ბ-ძის ქმედება ასევე შეიცავს ამავე მუხლის მეორე ნაწილის “დ” ქვეპუნქტით (მითვისება სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით) გათვალისწინებული კვალიფიციური შემადგენლობის ნიშნებს, რადგან მას ეკავა თანამდებობა და იყენებდა სამსახურებრივ მდგომარეობას. რაც შეეხება სსკ-ის 332-ე და 333-ე მუხლებით ქმედების კვალიფიკაციას, იგი არასწორად უნდა ჩაითვალოს. ა.ბ-ძემ ბოროტად გამოიყენა

სამსახურებრივი უფლებამოსილება და ამასთანავე გადაამეტა ამ უფლებამოსილების ფარგლებს ნიუთის მითვისების მიზნით, მაგრამ ამ ქმედებას მოიცავს 182-ე მუხლის მეორე ნაწილის “დ” ქვეპუნქტით გათვალისწინებული შემაღვენლობა და ამიტომ დამატებით 332-ე და 333-ე მუხლებზე მითითება საჭირო არ არის.

უნდა აღინიშნოს კიდევ ერთი შეცდომა, რომელიც სასამართლომ დაუშვა ქმედების კვალიფიკაციისას. სსკ-ის 182-ე მუხლის მესამე ნაწილის “ბ” ქვეპუნქტი (მითვისება, ჩადენილი დიდი ოდენობით) მოიცავს ამავე მუხლის მეორე ნაწილის “გ” ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ ქმედებას (მითვისება, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია). ამიტომ კვალიფიკაციისას ამ უკანასკნელზე მითითება ზედმეტია.

ზემოთქმული ეხება ჩადენილი ქმედების კვალიფიკაციას, ა.ბ-ძის გამგებლის თანამდებობაზე ყოფნის პერიოდში.

2003 წლის 9 დეკემბერს ა.ბ-ძე გათავისუფლდა დაკავებული თანამდებობიდან. განაგძო რა მის მიერ ჩადენილი დანაშაულის კვალის დაფარვა, მან ასლგადამდები აპარატის მეშვეობით გადაიღო ავტომანქანის სარეგისტრაციო მოწმობისა და ავტომანქანის აღრიცხვიდან მოხსნის თაობაზე შს სამინისტროს აფხაზეთის სსგ ქუთაისის განყოფილების მიერ გაცემული ერთობლივი განცხადების ასლები, რომელშიც მონაცემთა გაყალბების, ანუ “გაზ-2410” მოდელის ავტომანქანის გამოშვების წლის აღმნიშვნელ ციფრზე მიხატვის გზით ავტომანქანის გამოშვების წლად 1998 მიუთითა. 2003 წლის 22 დეკემბერს გამოიყენა რა აღნიშნული ყალბი დოკუმენტები, მათი წარდგენით შეცდომაში შეიყვანა ნოტარიუსი ნ.ლ-ძე, რომელმაც გააფორმა ვინმე ლ.მ-იასა და ა.ბ-ძეს შორის

ნასყიდობის ხელშეკრულება, რომელშიც ნასყიდობის საგნად, გაყალბებული დოკუმენტების საფუძველზე, მიუთითა 1998 წელს გამოშვებული “გაზ-2410” მოდელის ავტომანქანა.

2003 წლის 29 დეკემბერს ა.ბ.-მ იმ მიზნით, რათა წარმოენინა, რომ თითქოსდა 2003 წლის 30 იანვარს მის მიერ მითვისებული 9880 ლარით მან ეინმე ლ.მ.-გან შეიძინა “გაზ-2410” მოდელის ავტომანქანა, რომელიც გადააწვევს შპს “...ში” შეძენილ “გაზ-3110” მოდელის ავტომანქანის ძარაზე, ...-ის გამგეობაში გადააგზავნა, ანუ გამოიყენა უკვე აღნიშნული ყალბი მონაცემების შემცველი დოკუმენტები: 2003 წლის 11 აგვისტოთი დათარიღებული №70 ერთობლივი განცხადების, ავტომანქანის ტექნიკური პასპორტის, შპს “...დან” “გაზ-3110” მოდელის ავტომანქანის ძარის შესყიდვის დამადასტურებელი ცნობა-ანგარიშის ასლები, აუდიტ ა.გ.-ძის აუდიტორული შეფასება და ნოტარიუს ნ.გ.-ძის მიერ დარეგისტრირებული ა. ბ.-ძისა და ლ. მ.-იას შორის გაფორმებული ნასყიდობის ხელშეკრულება.¹⁰⁰

სასამართლომ ზემოთ მოტანილი კვალიფიკაცია თანამდებობიდან გათავისუფლების შემდეგ ჩადენილ ქმედებებზეც გააურცელა, რითაც დაუშვა შეცდომა. დაკავებული თანამდებობიდან გათავისუფლების მომენტიდან ა.ბ.-მ აღარ მოქმედებს როგორც მოხელე, ის არის კერძო პირი. ამ პერიოდიდან იგი ახორციელებს თაღლითობის შემადგენლობას. ამ შემთხვევაში კვალიფიკაციის სურათი იცვლება, რადგან ყალბი დოკუმენტის გამოყენებას მოიცავს თაღლითობის შემადგენლობა. ამიტომ სსკ-ის 362-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული მას არ უნდა შეერაცხოს. თუ

¹⁰⁰იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2006 წლის 10 ნოემბრის №178-კოლ განჩინება.

პირმა განაგრძო თანამდებობაზე ყოფნისას და მის შემდეგ დოკუმენტის გაყალბება, მაშინ ქმედება დაკვალიფიკირდება დანაშაულთა ერთობლიობით. საბჭოთაოდ, ეს საკითხი ყველა სასამართლო ინსტანციის ყურადღების მიღმა დარჩა.

2.3. მნიშვნელოვანია ასევე მითვისების განსხვავება მოტყუებით ქონებრივი დაზიანებისგან. 185-ე მუხლი ითვალისწინებს ისეთ ფორმებს, როგორიცაა: ქონებრივი ზიანის მიყენება მოტყუებით, რომელიც შეიძლება გამოიხატოს სხვადასხვა ფორმით; სახელდობრ: ბაჟისა და სხვა სავალდებულო გადასახადის გადაუხდელობასა ან არასრულ გადახდაში ცენტრალური ან ადგილობრივი ბიუჯეტის სასარგებლოდ; უძრავი ქონების შეძენაზე გარიგებისას ფაქტობრივი ღირებულების შემცირებაში; ყალბი დოკუმენტების წარდგენით დასაბეგრი ქონების შემცირებაში; ელექტრო, გაზის და წყლის მრიცხველის მანუვრებულების განზრახ დამახინჯებაში; ვაგონის გამცილებლის მიერ უბილეთო მგზავრისაგან ან საერთოდ ტვირთის გადაზიდვისათვის ფულის აღებასა და ა.შ.¹⁰¹ ასე რომ, მოცემულ შემთხვევაში ადგილი არ აქვს მართლზომიერ მფლობელობას ან გამგებლობას, რაც აუცილებელია მითვისებისათვის. მოვიყვანოთ მაგალითი საქართველოს სასამართლო პრაქტიკიდან.

2002 წლის 17 ოქტომბერს ქ. თბილისის დიდუბე რუღურეთის რაიონულმა სასამართლომ დამნაშავედ ცნო მი მას'სედ, რომ მან სხვისი მოძრავი ნივთი მართლსაწინააღმდეგოდ მიითვისა, გაფლანგვა (სსკ-ის 182-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი) და მოტყუებით დააზიანა (სსკ-ის 185-ე მუხლი 1-ლი ნაწილი). საქმის მასალებით დადგინდა შემდეგი:

¹⁰¹ზ.წულაია, სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი. გამომც. "ინტელექტი" თბ. 2003. გვ. 114.

2000 წლის ოქტომბერში მ. მუშაობდა თბილისის რკინიგზის საამგზავრო სადგურში მძღოლად, მას სადგურის ტერიტორიიდან ნაგვის გასატანად გადასცეს თვითმკლელი ავტომატქანა “ზილი”, რომელიც აღჭურვილი იყო ბუნებრივი აირის საწვავი აპარატურით. მ-მ 2001 წლის მარტში ავტომატქანიდან მოხსნა, მართლსაწინააღმდეგოდ მიითვისა და გაჟღანგა შემდეგი ნაწილები: აირის აპარატის აირბალონები, ღირებული 1020 ლარად; აკუმულატორი, ღირებული 150 ლარად; საწვავის ავზისა და კარბურატორის შემადგენელი მილი, ღირებული 9 ლარად; სამი საბურავი თავის დისკებით, ღირებული 630 ლარად; მარჯვენა და მარცხენა მოხვევის მანქანებული ფარები, ღირებული 6 ლარად; სულ 1806 ლარის ნივთები.

განაჩენით მ-ს ბრალი დაედო იმაში, რომ სხვისი ნივთი დააზიანა მოტყუებით. კერძოდ, აირის აპარატისა და 7 ბალონის მოხსნის შემდეგ ავტომატქანამ მიიღო მნიშვნელოვანი დაზიანება და მის აღდგენას 250 ლარი სჭირდებოდა. ამდენად, სასამართლომ მ-ს ქმედება დააკვალიფიცირა სსკ-ის 182-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით და 185-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით.

მოტანილ საქმესთან დაკავშირებით მართებულად შენიშნავს ნ.თოდუა, რომ მ-ს ქმედების საქართველოს სს კოდექსის 185-ე მუხლით დაკვალიფიცირება უხეშ შეცდომად უნდა ჩაითვალოს. 185-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენას ადგილი აქვს მაშინ, როცა დამნაშავე ეუფლება იმ ნივთს, რომელიც უნდა გადაეცა მესაკუთრისათვის. ამდენად, ამ დანაშაულის განხილვისას ქონებრივი ზიანი გულისხმობს სარგებლის მიუღებლობას, მაგრამ მესაკუთრის ხელში რეალურად არსებული ქონებრივი ფონდი არ მცირდება. ჩვენ მიერ განხილულ შემთხვევაში კი მ-

ს ქმედებით დაზიანდა სხვისი ავტორმანქანა “სილი”. სასამართლოს შეეძლო ემსჯელა მ-ს ქმედებაში სხვისი ნივთის განზრახ (187-ე მუხლი) ან გაუფრთხილებლობით (188-ე მუხლი) დაზიანების შემადგენლობის არსებობაზე, მაგრამ, ვინაიდან განაჩენით სასამართლომ 1806 ლარის ღირებულების ნივთი არ ჩათვალა მნიშვნელოვან ზიანად, ასეთ შემთხვევაში მანქანის შეკეთებისათვის საჭირო 250 ლარი, მით უმეტეს, არ შეიძლება ჩაითვალოს მნიშვნელოვან ზიანად. ამიტომაც მ-ს ქმედება არ უნდა დაკვალიფიცირდეს 182-ე მუხლთან ერთად 187-ე ან 188-ე მუხლების ერთობლიობით. მ-ს ქმედება სასამართლოს უნდა დაეკვალიფიცირებინა 182-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით.¹⁰²

სავსებით ვეთანხმებით ნოთდუას პოზიციას, რომ მ-ს ქმედების სსკ-ის 185-ე მუხლით დაკვალიფიცირება შეცდომაა, მაგრამ ვერ დაეთანხმებით მოტანილი შემთხვევის 182-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით დაკვალიფიცირებას. რომ არა მ-ს სამსახურებრივი მდგომარეობა (იგი მუშაობდა თბილისის რკინიგზის სამგზავრო სადგურში მძღოლად), ავტორმანქანა მის მართლზომიერ მფლობელობაში არ იქნებოდა. ამიტომ მ-ს ქმედება უნდა დაკვალიფიცირებულიყო 182-ე მუხლის მე-2 ნაწილის “დ” ქვეპუნქტით და არა ამავდეს მუხლის 1-ლი ნაწილით.

მოვიშველიებთ კიდევ რამდენიმე მაგალითს, რომლებიც სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაშია მოტანილი: სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული ტაქსის მძღოლმა დღის ბოლოს ტაქსის მრიცხველზე დაფიქსირებული თანხა ბუხჰალტერიაში კი არ ჩააბარა, არამედ თვითონ მიითვისა. აქ

¹⁰²სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი (ეკონომიკური დანაშაული). გამომც.“შერიდანი” თბ. 2004. გვ. 169-170.

ადგილი აქვს მითვისებას და არა სსკ-ის 185-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულს (ქონებრივი დაზიანება მოტყუებით). დაწესებულების მოღარემ ბანკიდან სათანადო დოკუმენტზე ხელის მოწერის შემდეგ აღებული თანხა არ მიიტანა ამ დაწესებულების საღაროში, არამედ სახლში წაიღო და მიისაკუთრა. ამ შემთხვევაშიც ადგილი აქვს სხვისი მოძრავი ნივთის მითვისებას.¹⁰³ ზოგჯერ ხდება ისე, რომ მატერიალურად პასუხისმგებელი პირი სწადის ორ დანაშაულს. კერძოდ, სხვის ქონებას აზიანებს მოტყუებით, ხოლო შემდეგ კი ითვისებს მას. ამ შემთხვევაში კვალიფიკაცია უნდა მოხდეს დანაშაულთა ერთობლიობით – სსკ-ის 185-ე და 182-ე მუხლებით.¹⁰⁴

2.4. პრობლემატურია სსკ-ის 182-ე მუხლის მე-2 ნაწილის “დ” ქვეპუნქტითა და 332-ე მუხლით გათვალისწინებულ ქმედებათა გამიჯვნის საკითხი.

როგორც ცნობილია მითვისებას სწადის როგორც ნივთზე მატერიალურად პასუხისმგებელი, ასევე ხელმძღვანელობის უფლებამოსილებით აღჭურვილი პირი, რომელსაც სხვისი ნივთი გადაცემული აქვს ოპერატიული მმართველობისათვის (მაგ., საწარმოს ხელმძღვანელი, მთავარი ბუხალტერი, მთავარი ინჟინერი, სასწავლო დაწესებულების ხელმძღვანელი და ა.შ.).

იბადება კითხვა: სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება უნდა განვიხილოთ როგორც მითვისების ხერხი და ქმედება დაეაკვალიფიციროთ მხოლოდ სსკ-ის 182-ე მუხლის მეორე ნაწილის “დ” ქვეპუნქტით თუ კვალიფიკაცია

¹⁰³სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი (ეკონომიკური დანაშაული). გამომცემლობა “პერიდიანი” თბ. 2004. გვ. 168.

¹⁰⁴იქვე, გვ. 172.

დანაშაულთა ერთობლიობით უნდა მოხდეს? ამ საკითხზე სასამართლო პრაქტიკა არაერთგვაროვანია. სანიმუშოდ მოვიყვანო ა.მ-შვილის საქმეს.¹⁰⁵

1 ა.მ-შვილი ...ის საგადასახადო ინსპექციის უფროსის 2001 წლის 26 მარტის №25კ ბრძანებით დაინიშნა იურიდ იული განყოფილების უფროსის თანამდებობაზე. მას თავისი სამსახურებრივი საქმიანობა უნდა წარემართა საქართველოს პრეზიდენტის მიერ 2000 წლის 30 ივნისის № 280-ე ბრძანებულებით დამტკიცებული საქართველოს საგადასახადო შემოსავლების სამინისტროს დებულებითა და ამ დებულებებიდან გამომდინარე ...ის საოლქო საგადასახადო ინსპექციის მუშაკთა ფუნქციებისა და უფლება-მოვალეობათა შინაგანაწესის საფუძველზე.

ა.მ-შვილს, როგორც იურიდიული სამსახურის უფროსს, გარდა ზემოაღნიშნული დებულებითა და ბრძანებით მინიჭებული უფლებისა, საქართველოს ფინანსთა მინისტრის №297 ბრძანებულებით პქონდა აგრეთვე ქონებაზე ყადაღის დადების, დაყადაღებული ქონების ამოღებისა და შენახვის უფლება. მას, საქართველოს ფინანსთა და იუსტიციის მინისტრების 2002 წლის 12-17 დეკემბრის ერთობლივი ბრძანებით, პქონდა ასევე გადასახადის გადამხდელის დაყადაღებული ქონების რეალიზაციის მიზნით სპეციალიზირებული ღია აუქციონის გამართვის უფლება.

შპს "...", რომლის 100% იყო სახელმწიფოს წილი, ბიუჯეტის სასარგებლოდ 2000 წლისათვის გადასახდელი პქონდა 15900 ლარი. სასამართლოს გადაწყვეტილებით მას დაეკისრა ამ თანხის გადახდა. სააღსრულებო ბიუროს მიერ

¹⁰⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2007 წლის 6 დეკემბრის № 968-აპ განჩინება.

ნაწილობრივ იქნა გაყიდული ქონება, რის შემდეგაც სააღსრულებო ფურცელი შეუსრულებული დაბრუნდა უკან ქონების უქონლობის გამო. ამ პერიოდისათვის შპს "...” დაერიცხა სანქცია-საურავები და 2002 წლის ბოლოს ბიუჯეტში გადასახდელი დარჩა 32000 ლარი. ა.მ-შვილმა, იყო რა ...ის საოლქო საგადასახადო ინსპექციის იურიდიული განყოფილების უფროსი, განიზრახა, სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებით, შპს "...ის” ქონების რეალიზაციის შედეგად აღებული თანხების მითვისება. ამ მიზნით, თითქოსდა ამ თანხის ამოსაღებად, დააყადაღა შპს "...სე” რიცხული ქონება ხილის შესანახი მაცივარი, რომლის ნარჩენი ღირებულება იყო 9250 ლარი. ამის შემდეგ იგი დაუკავშირდა ქ. ...ში მდებარე აუდიტორული ფირმის აუდიტ – ჯ.მ-ძეს, რომელსაც შეამცირებინა მაცივრის ღირებულება 4500 ლარამდე და 2003 წლის 20 თებერვალს სპეციალიზებულ ღია აუქციონზე მიჰყიდა ა.ჩ-სა და გ.თ-შვილს. აუქციონზე გადახდილი თანხა – 4500 ლარი კი არ შეიტანა სახელმწიფო ბიუჯეტში და მართლსაწინააღმდეგოდ მიითვისა, რამაც გამოიწვია 9290 ლარის ზარალი. ამ ეპიზოდში ა.მ-შვილს ბრალად დაედო სსკ-ის 182-ე მუხლის მე-2 ნაწილის “გ” და “დ” ქვეპუნქტებითა და 332-ე მუხლის პირველი ნაწილით.

"...-ის” რაიონული სასამართლოს 2003 წლის 27 მარტის გადაწყვეტილებით "...-ის” რაიკოოპერატივს, საგადასახადო ინსპექციის სასარგებლოდ დაეკისრა 155900 ლარის გადახდა. იმის გამო, რომ "...-ის” რაიკოოპერატივი დაეალიანებას ვერ იხდიდა, მოხდა მისი ქონების დაყადაღება. ა.მ-შვილმა, იყო რა მოხელე, სამსახურებრივი უფლებამოსილება გამოიყენა ბოროტად და განიზრახა რაიკოოპერატივის ბალანსზე რიცხული ქონების გაყიდვა

რეალურ ღირებულებაზე გაცილებით დაბალ ფასად. კანონის უხეში დარღვევით ჩატარებულ აუქციონზე მან გაყიდა „...ის“ რაიკოოპერატივის ბალანსზე რიცხული ქონების ნაწილი.

ა.მ-შვილს ამ ეპიზოდში ბრალი დაედო საქართველოს სსკ-ის 182-ე მუხლის მე-2 ნაწილის “ა”, “გ” და “დ” ქვეპუნქტებით და 332-ე მუხლის მე-3 ნაწილის “ა” ქვეპუნქტით.

ა.მ-შვილმა, იყო რა ...ის საოლქო საგადასახადო ინსპექციის იურიდიული განყოფილების უფროსი, ძიებით დაუდგენელ დროსა და ვითარებაში, პირადი მოტივით, შესაბამისი რეკვიზიტებით, ჩაიდინა მასზე 2002–2003 წლებში რიცხული დოკუმენტაციის მისაკუთრება, კერძოდ, მან მიისაკუთრა საგადასახადო ინსპექციის კანცელარიიდან მისთვის სათანადო რეაგირებისათვის გადაცემული 917 დასახელების, სხვადასხვა შინაარსის მქონე დოკუმენტები, რომლებიც შემდგომ გამოვლენილი იქნა ...ის საგადასახადო ინსპექციის მიერ ჩატარებული ინვენტარიზაციისას შედგენილი შესაბამისი აქტითა და მისი დანართებით.

ა.მ-შვილს ამ ეპიზოდში ბრალი დაედო საქართველოს სსკ-ის 363-ე მუხლის პირველი ნაწილით.

...ის რაიონული სასამართლოს 2006 წლის 10 ოქტომბრის განაჩენით ა.მ-შვილს წარდგენილი ბრალდებიდან ამოერიცხა საქართველოს სსკ-ის 182-ე მუხლის მე-2 ნაწილის “ბ” ქვეპუნქტი (მითვისება ჩადენილი არაერთგზის) გათვალისწინებული ქმედების ბრალდება.

იგი ცნობილი იქნა დამნაშავედ საქართველოს სსკ-ის (2006 წლის 31 მაისამდე მოქმედი რედაქცია) 332-ე მუხლის მესამე ნაწილის ‘ა’ ქვეპუნქტით; 182-ე მუხლის მე-2 ნაწილის “გ”, “დ” ქვეპუნქტებითა და ამავე მუხლის მესამე ნაწილის “ბ” ქვეპუნქტით, ასევე 363-ე მუხლის პირველი ნაწილით.

თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სისხლის სამართლის პალატის 2007 წლის 23 აპრილის განაჩენით ა.მ-შვილს წარედგენილი ბრალდებიდან ამოერიცხა საქართველოს სსკ-ის 182-ე მუხლის მეორე ნაწილის “ბ” ქვეპუნქტი და გამართლდა. მასვე ბრალდებიდან ამოერიცხა საქართველოს სსკ-ის 332-ე მუხლის პირველი ნაწილი და 182-ე მუხლის მე-2 ნაწილი, როგორც ზედმეტად წარდგენილი.

ა.მ-შვილი ცნობილი იქნა დამნაშავედ საქართველოს სსკ-ის (2006 წლის 31 მაისამდე მოქმედი რედაქცია) 332-ე მუხლის მესამე ნაწილის “ა” ქვეპუნქტით; 182-ე მუხლის მეორე ნაწილის “გ”, “დ” ქვეპუნქტებითა, ამავე მუხლის მესამე ნაწილის “ბ” ქვეპუნქტით და 363-ე მუხლის პირველი ნაწილით.

საკასაციო სასამართლომ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2007 წლის 23 აპრილის განაჩენში შეიტანა ცვლილება: ა.მ-შვილის მიმართ განაჩენით დადგენილი კვალიფიკაციიდან ამოირიცხა საქართველოს სსკ-ის 332-ე მუხლის მესამე ნაწილის “ა” ქვეპუნქტი, როგორც ზედმეტად შერაცხული. განაჩენი სხვა ნაწილში დარჩა უცვლელი.

წინასწარი გამოძიების, ასევე პირველი და მეორე ინსტანციის სასამართლოების ყურადღების მიღმა დარჩა ის გარემოება, რომ მითვისება სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით მოიცავს სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებას. სასამართლოებს შორის უთანხმოება მხოლოდ იმაზე იყო, ა.მ-შვილს სსკ-ის 332-ე მუხლის პირველი ნაწილით უნდა ეგო პასუხი, თუ მესამე ნაწილის “ა” ქვეპუნქტით. მხოლოდ საკასაციო სასამართლომ გაასწორა დაშვებული შეცდომა და მოუხსნა ა.მ-შვილს სსკ-ის 332-ე მუხლით წარდგენილი ბრალდება.

2.5. მოკლედ შევვხვით სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ჩადენილი მითვისებისა და გამოძალვის გამიჯვნის საკითხს. სასამართლო პრაქტიკის შესწავლამ გვინუნა, რომ ნიუთის მითვისების მიზნით 'სოგჯერ დამნაშავე იყენებს თავის სამსახურებრივ მდგომარეობას და ცდილობს ჩააყენოს დაზარალებული ისეთ მდგომარეობაში, რომ მიიღოს მისგან გარკვეული სარგებელი. ამ შემთხვევაში მოთხოვნას თან არ ერთვის დაზარალებულის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ ძალადობის გამოყენების, სახელგამტეხი ცნობების გავრცელების და ა.შ. მუქარა, რაც სსკ-ის 181-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის არის დამახასიათებელი. დამნაშავე იყენებს სამსახურებრივ მდგომარეობას, რათა გარკვეული სახელმწიფო იძულების ღონისძიებათა გამოყენების მუქარით აიძულოს დაზარალებული, დათანხმდეს მის მოთხოვნას. მაგალითისათვის მოვიყვანო ერთ ეპიზოდს ა.მ-შვილის საქმიდან.

ქ. ...ში შინდისის გზატკეცილის მე-2 კმ-ზე ს/ს "...მა", რომელიც განთავსებული იყო 5,8 პა მიწის ნაკვეთზე, მიწის პრივატიზაციის დროს, 1998 წელს, შეისყიდა მხოლოდ 2,3 პა მიწის ფართობი, დანარჩენი კი ჩააბარა სახელმწიფოს.

2002 წლის ბოლოს კონტროლის პალატის მიერ ს/ს "...-ს დაერიცხა მიწის გადასახადი არა 2,3 ჰექტარზე, არამედ 5,8 ჰექტარზე. გადასახადის თანხამ შეადგინა 46000 ლარი. ს/ს-ის დირექტორმა ზ.დ-შვილმა მიმართა ...ის საგადასახადო ინსპექციის იურიდიული განყოფილების უფროსს ა.მ-შვილს და წარუდგინა დოკუმენტაცია, რომ გადასახადი არასწორად იყო დარიცხული და იგი მოეხსნა. ა.მ-შვილმა განიხილა ზ.დ-შვილისაგან დიდი ოდენობით თანხის გამოძალვა. მან ზ.დ-

შეიღოს მოსთხოვა გადასახდელი თანხის – 46000 ლარის 30%, წინააღმდეგ შემთხვევაში დაემუქრა ქონების დაყადაღებით. მიიღო რა ზ.დ-შვილისგან უარი, 2003 წლის 10 მაისს ს/ს „...ის“ ქონებას დაადო ყადაღა და იმავე დღეს მიმართა ...ის რაიონულ სასამართლოს ს/ს „...ის“ მიმართ სანქცია-საურავებით გაზრდილ თანხაზე 55600 ლარის საგადასახადო ინსპექციის სასარგებლოდ დაკისრებასა და გადახდის ბრძანების გაცემაზე. მიიღო რა გადახდის ბრძანება, 2003 წლის 31 ივლისს მოახდინა ს/ს „...ის“ ინვენტარიზაცია, აღწერა 215 დასახელების სხვადასხვა ნივთი და მიითვისა ს/ს „...ის“ კუთვნილი 25000 ლარის ღირებულების ქონება, რამაც, სასამართლოს აზრით, მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია.¹⁰⁶

მოცემულ ეპიზოდში ჩვენ შევცხებით მხოლოდ კვალიფიკაციას გამოძალვასთან დაკავშირებით.

ამ ეპიზოდში ა.მ-შვილს ბრალად დაედო, საქართველოს სსკ-ის 181-ე მუხლის მე-2 ნაწილის “გ” ქვეპუნქტით, 182-ე მუხლის მე-2 ნაწილის “ა”, “გ”, “დ” ქვეპუნქტებით, მე-3 ნაწილის “ბ” ქვეპუნქტითა და 332-ე მუხლის მე-3 ნაწილის “ა” ქვეპუნქტით.

თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სისხლის სამართლის პალატის 2007 წლის 23 აპრილის განაჩენით ა.მ-შვილს წარედგენილი ბრალდებიდან ამოერიცხა 181-ე მუხლის მეორე ნაწილის “გ” ქვეპუნქტით წარედგენილი ბრალდებები.

საკასაციო სასამართლომ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2007 წლის 23 აპრილის განაჩენი დატოვა უცვლელი.

¹⁰⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2007 წლის 6 დეკემბერის № 968-აპ განჩინება.

სრულებით ვეთანხმებით სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოების გადაწყვეტილებას, რადგან მოტანილ მაგალითში გამოძალვას ადგილი არ აქვს. მართალია, ა.მ. შეილის მხრიდან ადგილი ჰქონდა უკანონო ქმედებას – თანხის გადაცემის მოთხოვნას, მაგრამ მას ერთვოდა სააქციო საზოგადოების ქონების დაყადაღების და არა ძალადობის, სახელგამტეხი ცნობების გახმაურების, ნიუთის განადგურების და ა.შ. მუქარა, რაც გამოძალვის შემადგენლობისათვის არის დამახასიათებელი.

§ 1. მითვისების მართლწინააღმდეგობა

მითვისების ისევე როგორც ნებისმიერი დანაშაულის მეორე ნიშანს მისი მართლწინააღმდეგობა წარმოადგენს. როგორც წესი, მართლწინააღმდეგობაში მყოფი ნიუთის მითვისება ტიპიურად მართლსაწინააღმდეგოა. მაგრამ როგორც მართებულია აღნიშნავს პროფ. ო.გამყრელიძე, “ასეთი ქმედება სოგჯერ შეიძლება მართლწინააღმდეგო იყოს ნაღენილი (მაგალითად, აუცილებელი მოგერიება, უკიდურესი აუცილებლობა და სხვა). ამიტომ მართლწინააღმდეგობას სოგჯერ პრაქტიკაში სპეციალური მტკიცება სჭირდება”.¹⁰⁷

მითვისების სამართლებლივი შეფასების დროს მხედველობაშია მისაღები ამ ქმედების ნაღენის აკრძალვა, რომელიც სსკ-ის 182-ე მუხლის გარეთაა. მართლაც, თუ დავაკვირდებით, მართლწინააღმდეგობა და განკარგვა შეიძლება რეგულირდებოდეს შრომის, სამოქალაქო, ან საჯარო სამართლის დარგების ნორმათა მიერ. მართლსაწინააღმდეგო მითვისების დროს პირი უშუალოდ ამ ნორმების მოთხოვნას არღვევს. ამ დარღვევის მოდელი კი აღწერილია 182-ე მუხლში. ამიტომ შეგუიძლია დავეთანხმოდ ო.გამყრელიძის აზრს, რომ ამ ნორმების დარღვევით პირი ასრულებს სისხლის სამართლის კანონს¹⁰⁸.

¹⁰⁷ ო. გამყრელიძე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება. ზოგადი ნაწილი. თბ. 2008. გვ. 83

¹⁰⁸ იქვე, გვ. 83-84

სასამართლო პრაქტიკაში არსებული შეცდომები მიუთითებენ, რომ ზოგჯერ სწორად არ არის გააზრებული 182-ე მუხლში აღწერილი ქმედების შემადგენლობის ბუნება. რაც მართლწინააღმდეგობის დადგენისათვის აუცილებელია. როგორც ცნობილია, ნორმაში ქმედების აღწერის მიხედვით შემადგენლობები იყოფა ორ ჯგუფად 1) კლასიკური შემადგენლობების დელიქტები და 2) ეგრეთ წოდებული ბლანკეტური ნორმები.¹⁰⁹ 182-ე მუხლის პირველ ნაწილში აღწერილ ჩვენ ვერ მივაკუთვნებთ კლასიკურ დელიქტს, რადგან კლასიკურ დელიქტში “სისხლის სამართლის კანონით დადგენილი ქმედების შემადგენლობა მართლსაწინააღმდეგოა ყველა შემთხვევაში, თუ არ არსებობს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი რომელიმე გარემოება (აუცილებელი მოგერიება, უკიდურესი აუცილებლობა და სხვ.).¹¹⁰

მითვისების კონსტრუქციიდან გამომდინარე ამას ვერ ვიტყვით. თუ არაა დადგენილი, მართლწომიერად ფლობდა პირი ნივთს თუ არა, როგორ უნდა გავმიჯნოთ მითვისება თაღლითობისა ან ქურდობისაგან? ეს საკითხი დადებითად ვერ გადაწყდება, თუ არ დასაბუთდა, მართლწომიერი მფლობელობის რომელი წესი დაირღვა.

“რაც შეეხება მართლწინააღმდეგობის ნიშნის, დადგენას – “ბლანკეტურ შემადგენლობებში აღნიშნავს ო.გამყრელიძე, იქ გამოძიება უნდა ეყრდნობოდეს შესაბამისი სახელმწიფო ორგანოს მიერ დადგენილ ქვეყნის წესს და პოზიტიურად უნდა დაასაბუთოს, რომ ბრალდებულს (განსასჯელს) დარღვეული აქვს ამ “წესების” რომელიმე

¹⁰⁹ო. გამყრელიძე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება. ზოგადი ნაწილი. თბ. 2008. გვ. 84.

¹¹⁰იქვე, გვ.85

მუხლი. აქ მართლწინააღმდეგობის ნიშნის დადგენა, კლასიკური შემადგენლობისაგან განსხვავებით, პოზიტიური და არა ნეგატიური გზით ხდება. მიუხედავად ამისა, პასუხისმგებლობის გამომრიცხველი გარემოებების სისტემა აქაც ისევე მოქმედებს, როგორც კლასიკურ შემადგენლობაში”.¹¹¹

მითვისების მართლწინააღმდეგობა წმინდა ფორმალური 'ხასიათისაა და ის თავისი ბუნებით ობიექტურია. გარდა მართლწინააღმდეგობისა “სისხლისსამართლებლივი უმართლობის ცნება, რომელიც მოიცავს დანაშაულის ორ ნიშანს: 1) სისხლის სამართლის კანონით აღწერილ ქმედებას და 2) მართლწინააღმდეგობას. უმართლობას უკვე აქვს ხარისხები: მეტი სიმძიმის უმართლობა და ნაკლები სიმძიმის უმართლობა”.¹¹² მაგ., მითვისება წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ უფრო საშიშია, ვიდრე ერთი კაცის მიერ ჩადენილი მითვისება.

ამ მიდგომას პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს. მაგ., როგორ უნდა დაეადგინოთ, რომელი პირი მოქმედებს სასოგადოებრივად საშიშად – ის, ვისაც მინდობილი ჰქონდა ნიეთი, თუ ის, ვინც ეხმარებოდა მას მითვისებაში? გასაგებია, რომ ამ შემთხვევაში ჩვენ უნდა ვიცოდეთ ნორმა, რომელიც არეგულირებს მართლზომიერ მფლობელობას ან განკარგვას. მხოლოდ ამის შემდეგ შეგვიძლია ვილაპარაკოთ ქმედების სასოგადოებრივ საშიშროებაზე. მაშასადამე, “სასოგადოებრივ საშიშროებას ვერ დაეადგენთ მართლწინააღმდეგობის ნიშნის

¹¹¹ო. გამყრელიძე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება. ზოგადი ნაწილი. თბ. 2008. გვ. 85

¹¹²იქვე, გვ. 87.

გარეშე. საზოგადოებრივ საშიშროებას წინ უძღვის მართლწინააღმდეგობა”.¹¹³

§ 2 ბრალი

დანაშაულის მესამე ნიშანია ბრალი. “ახალი კოდექსის მიხედვით” – წერს მ.ტურაია – “ბრალი არის შეფასებითი, ნორმატიული კატეგორია (უარყოფილია ბრალის ფსიქოლოგიური თეორია). ამას ადასტურებს ის, რომ ახალი კოდექსის მეცხრე თავი ეძღვნება ბრალის გამომრიცხველ და შემამსუბუქებელ გარემოებებს”.¹¹⁴ როგორც აღნიშნავს ო.გამყრელიძე, “ბრალი არის ბრალდებულის (განსასჯელის) გაკიცხვა ჩადენილი უმართლობის გამო. გაკიცხვა, ამ შემთხვევაში უმართლობის უარყოფითი შეფასება ხდება ინდივიდუალურ, პერსონალურ დონეზე მაშინ, როცა უმართლობა ობიექტური, არაპერსონალური შეფასებაა, ასე რომ, სისხლის სამართლის კანონით აღწერილი ქმედების შეფასება ორსაფეხურიანია, ორ საფეხურად მიმდინარეობს. ჯერ ფასდება ქმედება ობიექტური სამართლის მიხედვით, იმის დასადგენად, ეწინააღმდეგება თუ არა ის მოქმედ სამართალს, ესე იგი არის თუ არა ის მართლსაწინააღმდეგო. შემდეგ ფასდება უმართლობა პერსონალურ დონეზე ბრალის დასადგენად. ამის შესახებ საქართველოს სისხლის სამართლის

¹¹³ო.გამყრელიძე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება. ზოგადი ნაწილი. თბ. 2008. გვ 87

¹¹⁴მ.ტურაია, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა. გამომც. “ბონა კაუზა” თბ. 2010. გვ. 216-217.

კოდექსი აღიარებს პასუხისმგებლობის გამომრიცხველ გარემოებათა ორკვალიან სისტემას: მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი და ბრალის გამომრიცხველი გარემოებანი (იხ. კოდექსის მე-8 და მე-9 თავები).¹¹⁵

მითვისება ხორციელდება პირდაპირი განზრახვით. ამიტომ აქ უნდა გავითვალისწინოთ ნორმატიული თეორიის შემდეგი დებულება: “განზრახვა წმინდა ფსიქოლოგიური კატეგორიაა. ის შეიძლება იყოს დადებითი (და უარყოფითი), კეთილი (და ბოროტი) (dolus malus). ამიტომ მას შეფასება სჭირდება. განზრახვას, როგორც წმინდა ფსიქოლოგიურ კატეგორიას, რომელიც ქმედების ელემენტია, შეფასება სჭირდება და ეს შეფასება უნდა მოხდეს ბრალის დადგენის დროს.”¹¹⁶

როგორ ხდება მითვისების კვალიფიკაციისას ბრალის დადგენა? გამოიძევა ჯერ დაადგენს აღწერილ ქმედებას თავისი ობიექტური და სუბიექტური მხარეებით. შემდეგ ამ ქმედების მიმართებას სამართალთან და თუ მივა იმ დასკვნამდე, რომ ქმედება მართლსაწინააღმდეგოა, დაიწყებს ბრალის დადგენას, შეაფასებს მითვისების განზრახვას იმ თვალსაზრისით, თუ რამდენად შეერაცხება ის მის ავტორს ბრალად.

“როცა უმართლობას დაადგენს, სასამართლო იწყებს ამ უმართლობის ბრალად შერაცხვას მისი ჩამდენისადმი, თუკი, რასაკვირველია, არ არის ბრალის გამომრიცხველი რომელიმე გარემოება. შერაცხვის დროს მხედველობაშია მისაღები: 1) ჩადენილი უმართლობის ხარისხი, 2) ბრალის ხარისხი. ამის მიხედვით შერაცხვა შეიძლება იყოს: 1) სრული,

¹¹⁵ო.გამყრელიძე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება. ზოგადი ნაწილი. თბ. 2008. გვ. 88.

¹¹⁶იქვე, გვ. 89.

2) გაძლიერებული ან 3) შემცირებული. შესაბამისად პასუხისმგებლობის დაკისრება და სასჯელის სახისა და ზომის განსაზღვრა ამ გრადაციასეა დამოკიდებული. უმართლობის ბრალად შერაცხვას წინ უნდა უძღოდეს მართლწინააღმდეგობის შეგნების დადგენა, ესე იგი იმის დადგენა, იცოდა თუ არა განსასჯელმა, რომ ჩაიდინა აკრძალული ქმედება, დაარღვია აკრძალვა”.¹¹⁷

სრული შერაცხვის დროს მხედველობაში უნდა მივიღოთ ჩადენილი უმართლობის ხარისხი. ამისათვის აუცილებელია დადგინდეს განსრახვა, რაც უმართლობის სრული შერაცხვის შესაძლებლობას ქმნის. მაგ., არაერთგზისი ჩადენილი მითვისება უფრო მეტი ხარისხის უმართლობაა, ვიდრე მითვისების ერთი აქტი. არაერთგზისობის დროს იზრდება ბრალის ხარისხიც. ის უფრო მეტად გასაკიცხია, ვიდრე ერთხელ ჩადენილი მითვისება, თუ რომელიმე სხვა გარემოება არ ამძიმებს, ან ამსუბუქებს პასუხისმგებლობას.

ზოგჯერ ჩადენილი უმართლობა დამნაშავეს შეიძლება გაძლიერებულად ან შემცირებულად (შეზღუდულად) შეერაცხოს, ესე იგი, მისი ბრალის ხარისხი მეტი ან ნაკლები იყოს ისე, რომ ეს მეტნაკლებობა ბრალისა არ იყოს დამოკიდებული უმართლობის ხარისხზე. მაგ., როცა მითვისება ხორციელდება სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების გზით, ქმედება კვალიფიცირდება არა დანაშაულთა ერთობლიობით, არამედ სსკ-ის 182-ე მუხლის სათანადო ქვეპუნქტით. მაგრამ, თუ პირმა დააწინააღმდეგო მიბარებული ნივთი და მერე მიითვისა, მაშინ ბრალის ხარისხი წინა შემთხვევასთან შედარებით მომეტებულია, მეტია,

¹¹⁷ ოგამყრელიძე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება. ზოგადი ნაწილი. თბ. 2008. გვ. 90.

მიუხედავად იმისა, რომ უმართლობის ხარისხი არ შეცვლილა, რადგან ქმედება კვალიფიცირდება სსკ-ის 182-ე და 187-ე მუხლების ერთობლიობით.

მეორე მხრივ, სისხლის სამართლის კოდექსი იცნობს ისეთ შემთხვევებს, როცა უმართლობის ხარისხი არ იცვლება, მაგრამ ბრალის ხარისხი შემცირებულია და ამის საფუძველზე ჩადენილი უმართლობა შესდუღულად შეერაცხება მის ჩამდენს.¹¹⁸ მაგ., მითვისებისას არასრულწლოვანის მონაწილეობა დამხმარედ.

დანაშაულს არ წარმოადგენს ისეთი ქმედება, რომელიც, თუმცა ფორმალურად შეიცავს კანონით აღწერილი ქმედების ნიშნებს, მაგრამ მიყენებული მცირე ზიანის გამო არ არის აუცილებელი მისი ჩამდენის დასჯა. მაგ., მძღოლმა ექსპედიტორმა სახლში წაიღო 1 კილო კარტოფილი მიბარებული საქონლიდან.

¹¹⁸ო.გამყრელიძე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება. ზოგადი ნაწილი. თბ. 2008. იქვე, გვ. 91.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ო. გამყრელიძე. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, ზოგადი ნაწილი. თბ. 2008.
2. ი. დვალიძე, მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიკაციასა და სისხლის სამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამოცემა. 2008.
3. ბ. ზოიძე, ქართული სანიეტო სამართალი, გამომც. "მეცნიერება" თბ. 2003.
4. მ. ლეკეიშვილი, გ. მამულაშვილი, პასუხისმგებლობა ეკონომიკური დანაშაულისათვის (კომენტარი). გამომც. "მერიდიანი" 1999.
5. საქართველოს უმაღლესი სასამართლოს ბიულეტენი. თბ. 1972. №4
6. სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, სახელმძღვანელო. გამომც. "მერიდიანი" თბ. 2008.
7. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი . სახელმძღვანელო. გამომც. "მერიდიანი" თბ. 2007.
8. სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი. (ეკონომიკური დანაშაული). გამომც. "მერიდიანი" 2004.
9. სისხლის სამართლის კოდექსი (1925; 1936 (1928 წ. რედაქციით); 1954 (1928 წ. რედაქციით); 1963, 2004; 2008) წელი
10. მ. ტურავა. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა. გამომც. "ბონა კაუზა" თბ. 2010.
11. თ. წერეთელი, სისხლის სამართლის პრობლემები. I ტომი. გამომც. "მერიდიანი", 2007.
12. თ. წერეთელი, დანაშაულის მომზადება და მცდელობა თბ. 1961.
13. ზ. წულაია, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი. გამომც. "ინტელექტი" 2003.

14. Schmidt R. Strafrecht, Allgemeiner Teil. Grundlagen der Strafbarkeit. Aufbau des Strafrechtlichen Gutachten. 2 Aufl. Grasberg (bei Dremen). 2003.
15. N. Kommentar. Prof.Dr. Urs Kindhauser, Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn. Strafgesetzbuch. 3. Auflage. zeite 783. (Noak, Drittzeignung und 6. StrRG, 1999, 132 m.w.N.)
16. H.Tröndle, T. Fischer. Kommentar zum Strafgesetzbuch. 52. Auflage 2004.
17. Комментарий к УК РФ. (под ред. В.М. Лебедева).М. 2006.
18. Уголовное право зарубежных Государств (особенная часть). М. <<Комрон>>. 2004.
19. И.Н. Кузнецов Систематизация законодательства в Италии. М. ВНИИСЗ. 1973. вып. 84.
20. А.А. Бакрадзе Присвоение и растрата как формы хищения «Российский следователь», №8, 2004.
21. Э.Н. Желваков общие вопросы квалификации преступлений в области охраны окружающей среды.М.,1986.
22. П.Ф. Повлищина уголовно-правовая охрана природы в СССР. М. 1981.
23. К. Маркс, Ф. Энгельс Соч. М. Издательство политической литературы. М. 1955-1981. 2-е изд. т. 23.
24. Определение судебной коллегии по уголовным делам Верховного Суда РФ. №75-098-21.
25. С.М. Кочой Ответственность за корыстные преступления против собственности. М. 2000.
26. М. Бартошек Римское право (Пер. с чешск.). М. Юрид. лит. 1989.
27. Л.С. Белогриц-Котляревский О воровстве-краже по русскому праву. Киев. 1880. Выл.1;
28. Л.С. Белогриц-Котляревский Особые выди воровства-кражи по русскому праву.Киев. 1883

29. Л.С. Белогриц-Котляревский Очерки курса русского уголовного права. Киев. 1896
30. Л.С. Белогриц-Котляревский Учебник русского уголовного права. Киев. 1903
31. А.Ф. Бернер Учебник уголовного права. Части общая и особенная. СПб. 1886
32. Н.Д. Сергеевский Русское уголовное право. СПб. 1913
33. А. Гасман Присвоение и растрата чужого имущества - Журнал Гражданского и Уголовного права. 1877. NN 1-3;
34. И.Я. Фойницкий О преступном присвоении вверенного имущества - Журнал Гр. и Уг. права. 1879. N2.
35. И.Я. Фойницкий Курс уголовного права. Часть особенная. СПб. 1907. С. 298.
36. О.В. Белокуров Проблемы квалификации хищения вверенного имущества. Ульяновск. 2003.
37. История советского уголовного права (1917-1947). М. 1948.
38. Я.Я. Соотак Преступления против социалистического имущества. Тарту. 1983.
39. Уголовный кодекс советских республик. Киев. 1928
40. М.И. Гернет Уголовный кодекс. Научно-популярный практический комментарий. М. 1925.
41. Н. Яковченко О борьбе с растратами-Рабочий суд. Л. 1925. №№49-50.
42. А.А. Иогансен Растраты и хищения. М. Л. Книгосоюз. 1926.
43. Растраты и растратчики. М. 1926.
44. Б. Арсеньев Дела о растратах- Пролетарский суд. М. 1925. №7.
45. М.А. Гельфер Преступные посягательства на социалистическую собственность. М. 1953.
46. Борьба с хищениями и растратами в государственной торговле. Сборник директивных и инструктивных материалов. М. 1933.

47. Советское уголовное право. М. 1939.
48. Б.А. Куринов Уголовная ответственность за хищения государственного и общественного имущества. М. 1954.
49. Судебная практика Верховного Суда СССР. 1952 г. №6.
50. М.И. Исаев Указ Президиума Верховного Совета СССР от 4 июня 1947 г. М. 1948.
51. Э.С. Тенчов, Охрана собственности – институт уголовного права: социальная обусловленность, структура, функционирование: Дис. ... д-ра юрид. наук. Иваново 1990
52. Г.Н. Борзенков, Уголовно-правовые проблемы охраны имущества граждан от корыстных посягательств: Дис. ... д-ра юрид. наук. М. 1991
53. Б.В. Волженкин, Корыстные злоупотребления по службе (хищения, взяточничество, злоупотребление служебным положением): уголовно-правовая характеристика и проблемы квалификации: Дис. ... д-ра юрид. наук. М. 1991
54. О.В. Белокуров, Ответственность за хищение, совершенное путем присвоения, растраты или злоупотребления служебным положением (вопросы квалификации): Дис. ... канд. юрид. наук. М. 1991
55. С.А. Тропин, Ответственность за хищение имущества, совершенное путем присвоения или растраты: Дис. ... канд. юрид. наук. М. 1991
56. В.Н. Дерендяев, Уголовная ответственность за присвоение вверенного имущества: Дис. ... канд. юрид. наук. М. 1996
57. Л.Д. Гаухман, С.В. Максимов, Преступления в сфере экономической деятельности. М. 1998.
58. Новое Уголовное право России. Часть особенная М. 1998.
59. Н.А. Лопошенко, Преступления в сфере экономической деятельности: понятие, система, проблемы квалификации и наказания. Саратов. 1997.

60. В.Г. Макашвили, Уголовная ответственность за неосторожность, М., 1957
61. Постановление ВС РФ от 27.12.2007 г.
62. Б. Хорнабужели, Психологическая сторона вины, Тбилиси, 1981.

სასამართლო გადაწყვეტილებები

63. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საკმეთა პალატის 2007 წლის 26 დეკემბრის №1870-აპ განჩინება
64. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საკმეთა პალატის 2006 წლის 10 ნოემბრის №178-კოლ განჩინება.
65. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საკმეთა პალატის 2007 წლის 6 დეკემბრის № 968-აპ განჩინება

ინტერნეტ გვერდები

66. <http://www.lawmix.ru/comm.php>.
67. <http://allpravo.ru/library/doc101p0/instrum3374/item3378.html>
68. http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_23341.html
69. <http://allpravo.ru/library/doc101p0/instrum3374/item3380.html>

შესავალი -----	3
თავი I. მითვისების შემადგენლობა	
§ 1. ობიექტური შემადგენლობა -----	7
§ 2. სუბიექტური შემადგენლობა -----	56
თავი II . მითვისების კვალიფიკაციის სპეციალური საკითხები	
§ 1. დაუმთავრებელი დანაშაული -----	70
§ 2. განსხვავება მომიჯნავე შემადგენლობებისგან -----	87
თავი III . მართლწინააღმდეგობა და ბრალი	
§ 1. მითვისების მართლწინააღმდეგობა -----	111
§ 2. ბრალი -----	114
გამოყენებული ლიტერატურა -----	118